

Universiteit Utrecht

BonaFide
OMZIEN NAAR ELKAAR IN DE EIGEN BUURT

De Keistad: een kei in bewonersinitiatieven

Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar het versterken van bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn in Amersfoort

Master Thesis - J. Brilman (3513475)

Datum: 04-08-2014

Universiteit Utrecht

Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap

Begeleider: dr. H.A. Binnema

Tweede lezer: dr. M.J. Trappenburg

Opdrachtgever: Stichting BonaFide

Gefaciliteerd door: Academie van de Stad en de gemeente Amersfoort

Samenvatting

Het schoonhouden van de eigen buurt, een minder vitale buurtgenoot helpen boodschappen te doen, een parkje opknappen, het organiseren van activiteiten voor kinderen tijdens de zomervakantie; burgers nemen het heft in eigen handen. Burgerkracht is hot. Niet alleen onder burgers maar ook onder overheden. Zelf- en samenredzaamheid, mantelzorg en participatie zijn kernwoorden van deze trend.

Minder populair maar wel heel actueel zijn de transitie en transformatie die binnen het sociale domein plaatsvinden. De transitie betreft de verschuiving van verantwoordelijkheid van het Rijk naar gemeenten waarvoor nieuwe wetten zijn aangenomen. De transformatie heeft betrekking op de concrete beleidsvorming door gemeenten; hoe gaan zij de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning van 2015 inrichten? De transformatie is een proces dat echter niet per 1 januari 2015 voltooid zal zijn. Gemeenten zullen blijven zoeken en werken naar een effectief beleid waarbij de aangeboden zorg voor hun inwoners is afgestemd op de aanwezige zorgvragen. Voorstanders geven aan dat de gemeenten maatwerk kunnen gaan leveren. Tegenstanders stellen dat zorg een kwestie van willekeur wordt waarbij de kwaliteit van zorg moeilijk voor iedereen gegarandeerd kan blijven. Daarbij komt dat er wegens bezuinigingen ook minder budget beschikbaar is voor de nieuwe invulling van de Wmo. Gemeenten staan hierdoor voor tweetal uitdagingen; hoe de Wmo überhaupt invulling te geven en hoe dit te doen met minder geld dan voorheen beschikbaar is geweest voor de Wmo.

Door het koppelen van de twee genoemde ontwikkelingen, de trend van burgerkracht en de transformatie, ontstaat een vorm van bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn die waardevol is voor het oppakken van de zorgvragen op buurtniveau. Dit is voornamelijk waardevol in die buurten en wijken waar de zorgvraag per 2015 niet (direct) opgevangen zal worden door de Wmo (ook gezien de overheveling van een groot deel van de AWBZ naar de Wmo). Belangrijk om in ogenschouw te houden is de begrenzing van het verlenen van zorg door onprofessionele vrijwilligers. Hoe bewonersinitiatieven kunnen bijdragen aan het opvangen van zorgvragen wordt in deze thesis uitgebreid behandeld. De vraag hoe deze bewonersinitiatieven versterkt kunnen worden en wat de rol van de gemeente Amersfoort hierin kan zijn is als onderzoeksvraag gesteld.

Als theoretische grondslag is gekozen voor de theorie van sociale netwerken (Coleman et al., 1988; Granovetter, 1995; Burt, 1992). Dit omdat Nederland steeds sterkere contouren krijgt van een netwerksamenleving. Ouderen zijn door het principe van mantelzorg bijvoorbeeld aangewezen op hun sociale netwerk. Familie kan echter, door afstand of andere belemmerende factoren, lang niet altijd als mantelzorger fungeren voor een familielid. Bewonersinitiatieven creëren rondom vragen in de buurt een netwerk waarbij deze vragen opgevangen kunnen worden. Maar bewonersinitiatieven zelf zijn ook afhankelijk van hun sociale netwerk om goed te functioneren en versterkt te worden.

Deze thesis betreft een casestudie over Keistad Amersfoort. Amersfoort is een proeftuin op het gebied van bewonersinitiatieven. De studie heeft ten eerste een kwantitatieve component waarbij in de chaos aan bewonersinitiatieven orde wordt geschept door een inventarisatie van het brede scala bewonersinitiatieven in de Keistad. Het tweede en zwaartwegende element is het kwalitatieve onderzoek. Hierbij is een viertal bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn nader geanalyseerd door hun behoeften en sociale netwerk in kaart te brengen. Ook de gewenste rol van de gemeente ten opzichte van de initiatieven is flagrant behandeld. Tevens is een zestal respondenten vanuit de gemeente geïnterviewd over de veranderingen binnen het sociale domein en de rol van de gemeente bij het versterken van de bewonersinitiatieven. Hierbij is aandacht besteed aan het sociale netwerk van de gemeente.

Tot slot zijn aanbevelingen geformuleerd voor zowel bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn om hun initiatief te versterken als ook voor de gemeente Amersfoort. Hierbij is het sociale netwerk als uitgangspunt genomen: hoe kan het bewonersinitiatief versterkt worden door middel van een sociaal netwerk? Om een bewonersinitiatief te versterken is het van belang dat er een hecht netwerk gecreëerd wordt op lokaal niveau waar alle partijen vertegenwoordigd zijn. Voor bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn zijn zorginstellingen onmisbaar voor het functioneren. Aanbevelingen voor bewonersinitiatieven zijn: houd het in de buurt, leg contact, formuleer een duidelijke vraag, blijf bij jezelf, leer van bedrijven, prikkel scholen en benader bij behoefte aan een financiële impuls fondsen en stichtingen. Voor de gemeente is het volgende advies geformuleerd om bewonersinitiatieven (op het gebied van zorg en welzijn) te versterken: wees een makelaar, dicht de communicatieve kloof met bewoners, formuleer duidelijk beleid en intensiveer contacten met onderwijsinstellingen en andere gemeenten om gezamenlijk een klimaat van samenredzaamheid te creëren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord	4
1. Inleiding	5
1.1. De uitdaging: decentralisatie in het sociale domein	5
1.2 Vraagstelling	6
1.3 Maatschappelijke relevantie	7
1.4 Theoretische relevantie	8
1.5 Leeswijzer	9
2. Theoretisch kader	10
2.1 Context: Het Nederlandse zorgwezen	10
2.2 De bewoner en het initiatief	11
2.2.1 Het bewonersinitiatief: actief burgerschap	11
2.2.2 Behoeften van bewoners met initiatieven	12
2.2.3 Soorten bewonersinitiatieven	13
2.3 Sociale netwerken	13
2.3.1 De netwerksamenleving	13
2.3.2 Succes van bewonersinitiatieven: sociaal kapitaal	14
2.3.3 Structuren van sociale netwerken	15
2.3.4 Het managen van een sociaal netwerk	18
2.4 “Een brug slaan”: Verbinding tussen bewoner en gemeente	18
2.4.1 Bijdrage van bewoner aan de gemeente	18
2.4.2 Evolutieproces van de gemeente	19
2.4.3 De rol van de gemeente	19
2.5 Van theorie naar een analysekader	21
3. Methoden en technieken	24
3.1 Kwalitatief onderzoek met een kwantitatieve component	24
3.2 Casuïstiek	25
3.2.1 De gemeente Amersfoort en de transitie in het sociale domein	25
3.2.2 Casusselectie	25
3.3 Dataverzameling	27
3.3.1. Kwantitatief onderzoek: enquête (ter beantwoording van deelvraag I)	27
3.3.2 Kwalitatief onderzoek: interviews (ter beantwoording van deelvragen II, III, en IV)	27
3.4 Data-analyse	29
3.4.1 Data-analyse enquête	29
3.4.2 Data-analyse interviews	29
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	29
4. Bevindingen enquête	31
4.1 Algemene gegevens	31
4.2 Behoeften van bewonersinitiatieven	33
4.3 Het sociale netwerk van bewonersinitiatieven	34

5. Bevindingen kwalitatief onderzoek	37
5.1 Leefwereld: Behoeften van bewonersinitiatieven	37
5.1.1 Behoeftte aan betrokkenheid	37
5.1.2 Behoeftte aan kennis (en professionalisering)	38
5.1.3 Behoeftte aan bekendheid	40
5.1.4 Behoeftte aan geld	40
5.1.5 Behoeftte aan locatie	42
5.1.6 Behoeftte aan middelen	42
5.1.7 Behoeftte aan andere wet- en regelgeving	43
5.1.8 Deelconclusie	43
5.2 Het netwerk van bewonersinitiatieven	44
5.2.1 De gemeente	44
5.2.2 De wijk en vrijwilligers	47
5.2.3 Maatschappelijk middenveld: Zorginstanties	47
5.2.4 Maatschappelijk middenveld: Ravelijn (organisatie informele inzet)	48
5.2.5 Maatschappelijk middenveld: Onderwijsinstellingen	48
5.2.6 Maatschappelijk middenveld: Private sector	49
5.2.7 Andere bewonersinitiatieven	50
5.2.8 Kerken	50
5.2.9 Deelconclusie	50
5.3 De systeemwereld van de gemeente	52
5.3.1 Nieuwe ontwikkelingen en een nieuwe rol	52
5.4 Het netwerk van de gemeente	53
5.4.1 Bewoners(initiatieven)	54
5.4.2 Het maatschappelijk middenveld: zorginstanties, Ravelijn en onderwijsinstellingen	55
5.4.3 Het maatschappelijk middenveld: de private sector	56
5.4.4 Andere gemeenten	57
5.4.5 Deelconclusie	57
6. Conclusie en discussie	58
7. Aanbevelingen	63
7.1 Aanbevelingen voor bewonersinitiatieven (op gebied van zorg en welzijn)	63
7.2 Aanbevelingen voor de gemeente	64
Literatuur	66
Bijlage 1. Enquête	70
Bijlage 2. Overzicht respondenten	72
Bijlage 3. Topiclist interviews bewonersinitiatieven	73
Bijlage 4. Topiclist interviews gemeente	75
Bijlage 5. Code-boom	77

Voorwoord

Utrecht, 1 augustus 2014

Onzekerheid en een spannende uitdaging. Gemeenten gaan vanaf 2015 verantwoordelijkheid dragen voor het zorgaanbod. Daarnaast komt er ook een nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning. De veranderingen op het gebied van hoe de zorg in Nederland geregeld gaat worden roept veel onzekerheid op bij mensen. Iedereen kent in zijn of haar directe omgeving wel iemand die zelfstandig thuis moet blijven wonen maar hier minder hulp bij krijgt dan voorheen. Denk aan een opa, een oma, een oude buurvrouw, een oom of je eigen ouders. Voor je naasten wil dat ze het goed hebben en dat ze gelukkig zijn. De vraag hoe zorg- en hulpbehoevenden toch de zorg en hulp blijven ontvangen die nodig is een zeer actueel vraagstuk dat onder de gehele samenleving veel onzekerheid en zelfs angst oproept. Aan de andere kant ziet de gemeente de veranderingen als een zeer spannende uitdaging en verkeert ook in onzekerheid. Er ligt geen gebruiksaanwijzing klaar voor gemeenten hoe deze transitie en transformatie in goede banen te leiden.

Een eenduidig antwoord op bovenstaande probleemstelling is er niet. Wel kan en moet er gezocht blijven worden naar oplossingen. In deze studie is dit vraagstuk gekoppeld aan de populaire trend van burgerkracht. Steeds meer tonen bewoners zelf initiatief als zij ontevreden zijn, zich zorgen maken of iets willen bijdragen aan de maatschappij. In hoeverre kunnen bewonersinitiatieven wat betekenen in het bieden van zorg en welzijn voor hun medebewoners? En nog belangrijker; hoe kunnen deze initiatieven versterkt worden? Wat hebben zij hier voor nodig? En hoe dient de gemeente zich te verhouden tot deze initiatieven? Dit zijn vragen die in deze studie behandeld worden en zullen bijdragen aan een gedeelte van de oplossing van de probleemstelling die velen in onze maatschappij zorgen oplevert.

Bij de totstandkoming van deze studie heb ik reflectie vanuit diverse hoeken mogen ontvangen. Ten eerste wil ik mijn begeleider Harmen Binnema bedanken voor zijn tijd, inzet en wetenschappelijke feedback op het onderzoek. Daarnaast wil ik mijn opdrachtgevers, Marie-Louise Hehenkamp en Willemien Meershoek van Bonafide, hartelijk bedanken voor hun enthousiasme en begeleiding tijdens het uitvoeren van deze opdracht. Ook wil ik Loes Geijssen van Academie van de Stad bedanken voor haar betrokkenheid en coördinerende capaciteiten tijdens het project. Verder gaat mijn dank uit naar Daan Vosskübler en Rens Groosman voor hun interesse, tijd en inhoudelijke deskundige feedback op dit onderzoek. Ten slotte wil ik alle respondenten hartelijk bedanken voor hun medewerking aan dit onderzoek. Zonder hen had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen.

Dit onderzoek heb ik met veel plezier uitgevoerd. Het doen van een onderzoek voor opdrachtgevers is voor mij een absolute meerwaarde geweest. Het kennismaken met zowel de “bewonerswereld” als de “systeemwereld” van Amersfoort was een ontzettend unieke ervaring. De dynamiek van de praktijk mag mijn inziens ook nooit uit het oog verloren worden.

Veel leesplezier gewenst!

1. Inleiding

1.1. De uitdaging: decentralisatie in het sociale domein

‘Ah, lekker!’ zei mijn Amsterdamse oma toen ze gretig met haar vorkje in het bakje fruit prikte dat mijn zusje en ik voor haar hadden meegenomen. Mijn oma, nu bijna 82 jaar, hecht veel waarde aan haar eigen woning in Amsterdam-Noord waar zij al bijna drie decennia woont. Zelfstandig wonen kan zij echter niet zonder hulp. Zo kwam die bewuste middag van ons bezoek ook de ‘meneer van de Trombosediens’ bij mijn oma langs nadat zij die ochtend de thuiszorg al over de vloer had gehad. Nu januari 2015 dichterbij komt wordt de houdbaarheid van dit soort “lichte zorg”, dat tevens een contactmoment inhoudt, meer dan eens op de proef gesteld.

In april 2013 presenteerde staatssecretaris Van Rijn de plannen voor de hervorming van de langdurige zorg. Binnen het zogenaamde sociale domein worden per 1 januari 2015 veel taken van de Rijksoverheid overgeheveld naar gemeenten. Vanaf 2015 zullen gemeenten taken moeten uitvoeren die nu nog onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vallen (Rijksoverheid, n.d. a). De invoering van de nieuwe decentralisatie van de zorg stelt gemeenten in 2015 verantwoordelijk voor de jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen (Rijksoverheid, n.d. b). Vanaf 2015 zal de AWBZ enkel de zwaarste, langdurige zorg financieren. Gemeenten en zorgverzekeringen zijn verantwoordelijk voor het bekostigen van de lichtere vormen van zorg zoals begeleiding en persoonlijke verzorging aan huis (Rijksoverheid, n.d. c).

Deze studie onderzoekt de casus van Keistad Amersfoort. Voor de gemeente Amersfoort betekenen de plannen van Van Rijn die verzilverd zijn in het regeerakkoord van kabinet Rutte II (Gemeente Amersfoort, n.d. a): 1. Een bredere ondersteuning in de Wmo, 2. Dat mensen met ondersteuning en zorg uit de Wmo langer thuis blijven wonen en 3. Het bieden van een financieel vangnet. Niet alleen Amersfoort maar alle gemeenten zijn zoekende hoe deze decentralisaties het best te organiseren, sturen en controleren zijn binnen de beperkte financiële kaders die aan de gemeenten gesteld zijn. De bezuinigingsmaatregel met een korting op het zorgbudget vormt een uitdagende factor die het uitvoeren van de nieuwe verantwoordelijkheid voor de gemeenten verzwaart. Nog specifieker: de aanspraak op een zorgzwaartepakket 3 voor Verpleging en Verzorging (ouderenzorg) verdwijnt geheel uit de AWBZ (Gemeente Amersfoort, 2013:3). De grote uitdaging waar iedere gemeente voor staat is hoe de kwaliteit van zorg aan haar bewoners te waarborgen of indien mogelijk zelfs te verbeteren met het beperkte budget. Om solide zorg te blijven realiseren zal daarom niet langer enkel een beroep moeten en kunnen worden gedaan op “luxe” financiële bronnen en regelgeving verschaft door de overheid, maar zullen gemeenten het blikveld moeten verruimen en zich tot andere partijen moeten wenden die kunnen bijdragen aan het behoud van de kwaliteit van zorg en welzijn.

De participatiesamenleving – het woord van het jaar 2013 – is een term die binnen de politiek gedeeld wordt. De definitie deze term is een samenleving waarin burgers verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leven en omgeving. Vanuit de decentralisatievraagstukken die op tafel liggen bij Nederlandse gemeenten biedt het concept van de participatiesamenleving veel mogelijkheden. Inwoners van de gemeente kunnen door het nemen van verantwoordelijkheid immers veel gemeentetaken verlichten. Initiatieven kunnen worden ingezet om een rol te spelen in de uitvoering van publieke taken (van Berlo, 2012:77). Bewonersinitiatieven, een vorm van burgerparticipatie, ontstaan door een *bottom-up* proces. Bewonersinitiatieven zijn een vorm van zelforganisatie waarbij burgers en sociale belangengroepen zich spontaan engageren tot een gemeenschappelijke actie. Zij beogen iets te veranderen aan de status quo van de samenleving (Edelenbos en van Meerkerk, 2011). Denk hierbij aan het opknappen van een verloederd speeltuintje in de buurt, het organiseren van knutselactiviteiten in het buurthuis, het kopen van verse groenten voor de oude buurman die niet meer zelfstandig de deur uit kan of het aanleggen van een moestuin voor de hele buurt. Bewonersinitiatieven ontstaan vaak door een goed idee, behoefte aan zingeving, gevoel van

saamhorigheid of uit een gevoel aan ongenoegen over de uitgezette beleidskoers van de gemeente. Welke motivatie dan ook onderliggend is, bewoners nemen het heft in eigen hand.

Naast deze vorm van burgerparticipatie is ook de veranderende rol van de gemeente een veelbesproken onderwerp. De invulling en uitvoering van beleid is van oudsher de taak geweest van het Rijk, het provinciale bestuur en zo ook van de gemeenten. Maar nu er meer aandacht komt voor *bottom-up* processen als bewonersinitiatieven rijst de vraag hoe gemeenten op deze ontwikkelingen kunnen reageren en inspelen. Het vraagstuk of en hoe een gemeente bijdraagt en kan bijdragen aan bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn staat binnen dit onderzoek centraal. In deze thesis is bewust gekozen voor de termen zorg en welzijn vanwege de onlosmakelijke samenhang. Met het bieden van zorg bestaat onder andere het doel om iemands welzijn te garanderen en ‘voldoende’ welzijn kan zorgvragen voorkomen of afremmen. Daarbij kan de professionele zorg, als het bijvoorbeeld gaat om de ‘meneer van de Trombosedienst’ die bij mijn oma over de vloer komt, niet worden opgevangen door bewoners die zich vrijwillig inzetten. Hier is expertise voor nodig. Wel kunnen de bewoners bijdragen aan het welzijn van buurtbewoners door contactmomenten te vervullen, het helpen met boodschappen doen, het doen van (kleine) huishoudelijke klussen en vooral ook het ervoor zorgen dat mensen aan het sociale leven blijven deelnemen. Dit kan voor iedereen een andere invulling hebben en is ook een vorm van zorg. De begrippen zorg en welzijn zijn met elkaar verweven en daarom gezamenlijk als uitgangspunt gesteld.

1.2 Vraagstelling

Doordat burgers verantwoordelijkheid nemen voor taken die voorheen onderdeel van het takenpakket van de overheid uitmaakten rijst de vraag hoe de bewonersinitiatieven en de gemeente gezamenlijk de uitdagingen binnen het sociale domein het hoofd kunnen bieden. Maar wat is hiervoor nodig? Dat is de vraag die als rode draad voor deze studie geldt. Voor deze studie is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Hoe kunnen bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn versterkt worden door sociale netwerken en welke rol kan de gemeente daarbij spelen?

Het uitgangspunt voor het beantwoorden van deze vraag zijn de sociale netwerktheorieën. De kracht van de samenleving lijkt herontdekt, zo blijkt ook uit het coalitieakkoord van de Gemeente Amersfoort:

“Burgerinitiatieven in de stad hebben in de afgelopen tijd laten zien wat mensen bindt en wat Amersfoorters gezamenlijk, vaak ook zonder actieve rol van de gemeente, kunnen bereiken (...). De initiatieven laten zien dat in de buurt en wijk een groot potentieel schuilt. In het initiatief dat mensen met elkaar nemen, ligt de kracht van de stad.” (Coalitieakkoord 2014-2018 Amersfoort, 2014:2)

De eigen kracht wordt onderkend en ook gestimuleerd. Termen als de participatiesamenleving, de doe-democratie en de netwerksamenleving kenmerken deze ontwikkeling. De samenleving bestaat uit een enorme hoeveelheid van netwerken, die onderling verbonden zijn en elkaar overlappen (van Berlo, 2012:16). Om de onderzoeksvraag te beantwoorden hoe een gemeente, in deze studie de Gemeente Amersfoort, of een bewonersinitiatief tot resultaten komt in zo’n netwerksamenleving moeten we meer weten over de netwerklogica (van Berlo, 2012:18). Hiertoe is een literatuurstudie verricht. In de literatuurstudie wordt ook aandacht besteed aan bewonersinitiatieven als verschijnsel en de rol van de gemeente bij bewonersinitiatieven. Met de literatuurstudie worden de volgende vragen beantwoord:

- I. Wat zijn bewonersinitiatieven en hoe zijn deze te categoriseren?
- II. Wat heeft een bewonersinitiatief nodig om succesvol te zijn?

- III. Hoe zijn bewonersinitiatieven te plaatsen en te analyseren in een netwerk?
- IV. Welke rol is voor de gemeente weggelegd bij bewonersinitiatieven?

Met het onderzoek worden de volgende *empirische deelvragen* beantwoord:

- I. Wat zijn de kenmerken van bewonersinitiatieven in Amersfoort?
- II. Wat hebben bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn nodig om het initiatief te kunnen versterken?
- III. Hoe zien de sociale netwerken van bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn er uit (partijen en structuren)?
- IV. Welke rol speelt en kan de gemeente spelen bij het versterken van bewonersinitiatieven door het gebruiken van het eigen sociale netwerk?

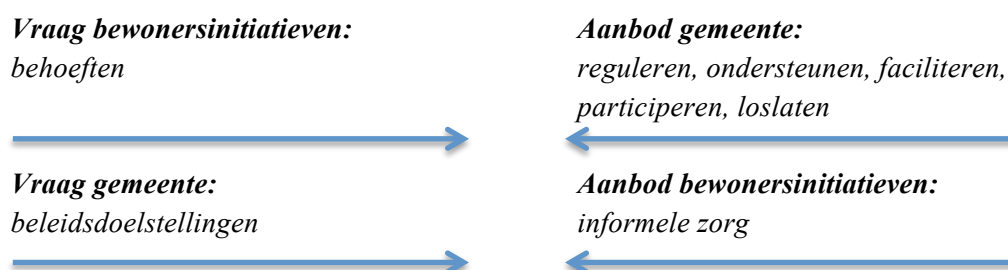
Bij de eerste empirische vraag is in samenwerking met medestudent Lotte van Vliet een enquête opgesteld en afgenomen. Vervolgens is door een ieder een eigen data-analyse toegepast in het licht van de eigen onderzoekthematiek.

1.3 Maatschappelijke relevantie

De komende jaren zal een groter beroep worden gedaan op de autonomie van gemeenten en provincies. Door de vergaande decentralisatie is het voor gemeenten noodzaak om kennis te hebben van bestaande (succesvolle) bewonersinitiatieven waardoor de druk op gemeentes gereduceerd kan worden. Een sterke participerende rol van de bewoners is daarom essentieel en wordt gestimuleerd.

Als actoren staan de gemeente Amersfoort en haar actieve bewoners centraal. Deze studie brengt de behoeften van bewonersinitiatieven duidelijk in kaart. Vragen als wat hebben bewoners nodig, hoe ziet het netwerk van een bewonersinitiatief eruit en wat kan de gemeente voor hen hierin betekenen staan vanuit de perceptie van de actieve bewoners centraal. De vragen hoe participerende bewoners met hun initiatieven kunnen bijdragen aan het behalen van de beleidsdoelstellingen van de gemeente en welke rol de gemeente hiervoor zou moeten aannemen worden gesteld aan zowel bewonersinitiatieven en de gemeente. Er wordt gezocht naar een balans waarbij zowel de vraag- en aanbodkant van beide partijen op elkaar wordt afgestemd. Wat gemeenten en bewoners voor elkaar kunnen betekenen staat centraal. De probleemstelling is onderstaand illustratief weergegeven.

Figuur 1. Visie: gewenste afstemming tussen gemeente en bewoners

Een andere grond voor de maatschappelijke relevantie is de unieke invalshoek. Zorg- en welzijnsinitiatieven zijn gezien de transitie binnen het sociale domein zeer actueel. Voor gemeenten, voornamelijk voor Amersfoort, zal deze studie een handreiking zijn in hun zoektocht met de transitie en de transformatie.

1.4 Theoretische relevantie

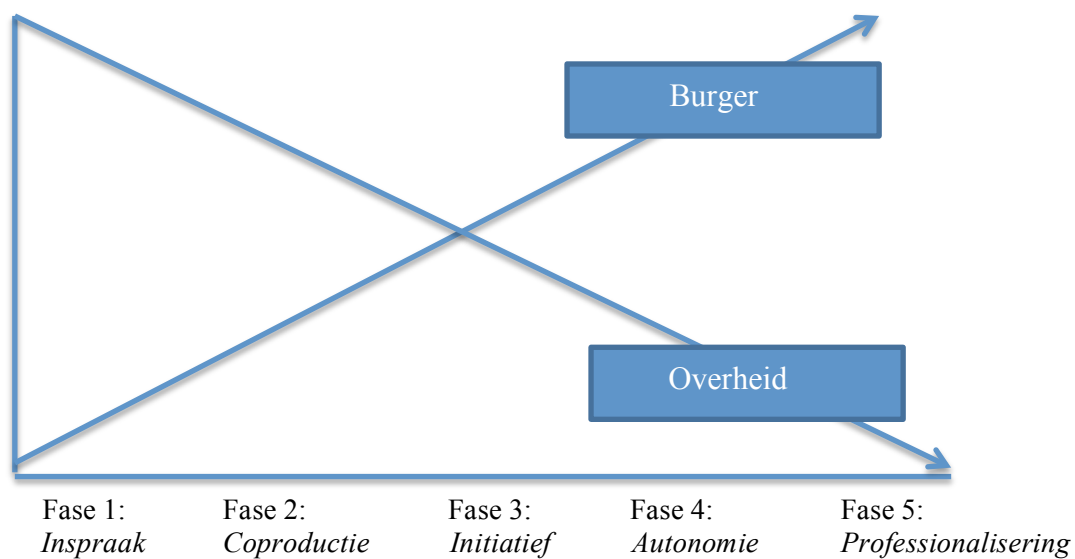
In de jaren zeventig ontstonden de eerste vormen van inspraakmogelijkheden voor burgers in de bepaling van beleid van het openbaar bestuur (Bovens, 't Hart en van Twist, 2012). Deze contouren worden in de bestaande wetenschappelijke literatuur geduid als de eerste generatie van burgerparticipatie (van Zuylen, 2007). Burgers hebben dit recht om te reageren en reflecteren op beleid zelf afgedwongen. De tweede generatie kreeg gestalte in de jaren negentig toen de overheid de betrokkenheid van burgers bij de beleidsontwikkeling belangrijk achtte wegens het vergaren van draagvlak voor het beleid. Interactieve beleidsvorming en coproductie zijn kernbegrippen voor deze tweede generatie. Het burgerinitiatief, dat sinds de eeuwwisseling een steeds vaker voorkomend fenomeen is, is de derde generatie. De burger onderneemt zelf en initieert zelf beleidsvoorstellen. De overheid treedt terug en neemt een faciliterende rol aan. De verantwoordelijkheid voor ondernomen initiatieven door de burger ligt dan ook bij de burger. Er bestaat echter nog steeds veel onduidelijkheid over de daadwerkelijke invulling van de rol van de gemeente en de onderlinge verhoudingen tussen burgers en de gemeente in de praktijk. In deze studie is er geen drastisch onderscheid gemaakt tussen burgerinitiatieven en bewonersinitiatieven, behalve dat een bewonersinitiatief lokaler gericht is, bijvoorbeeld op de buurt of de wijk. In bestaande wetenschappelijke literatuur wordt er veelal over burgerinitiatieven gesproken. Bij deze studie gaat het om bewonersinitiatieven wegens de concentratie op buurt- of wijkniveau. Theorieën over burgerinitiatieven zijn ook van toepassing op bewonersinitiatieven en vormen daarom het theoretische fundament van deze thesis.

Dit onderzoek borduurt voort op deze theoretische discussie en zal tevens een meer specifieke invalshoek bieden door de centraalstelling van bewonersinitiatieven, dus lokaal gericht, op het gebied van zorg en welzijn. Na deze studie zal blijken of de beleidsontwikkeling en uitvoering ten tijde van de decentralisatie van de zorgtaken nog in de twee of derde generatie valt of misschien zelfs al in een vierde fase waarbij de burger geheel zonder interventie, bemiddeling, hulp of controle van bestuurlijke instanties opereren. Bij de vierde fase kan gesproken worden van een volledige staat van autonomie door de burger. Het is echter de vraag of deze vierde fase bereikt kan worden zolang de overheid een controlerende en toezichhoudende taak heeft. Ten slotte is er een vijfde fase te zien waarbij succesvolle bewonersinitiatieven professionaliseren en institutionaliseren waardoor ook zij kunnen opteren voor deelname aan aanbestedingen. Hierdoor houden ze eigenlijk op met het zijn van een bewonersinitiatief. Een voorbeeld is het vormen van een zorgcoöperatie. De bestaande ambiguïteit omtrent de derde fase van burgerparticipatie zal met dit onderzoek verhelderd worden door duidelijkheid te bieden in hoe de onderlinge verhoudingen tussen gemeente (Amersfoort) en bewoners (uit Amersfoort) zijn en hoe bewonersinitiatieven, die te plaatsen zijn in de derde generatie, kunnen bijdragen aan de beleidsdoelstellingen van de gemeente.

Naast veranderingen in de participatierollen die burgers zich toemeten verandert ook de rol van gemeenten. Ook bij gemeenten is sprake van een participatieladder waarbij de gemeente bevoegdheden en verantwoordelijkheden overdraagt aan de burgers. Er is sprake van een veranderd discours waarbij het initiatief uit de samenleving leidend is en daarbij moet worden geëxpliciteerd welke rol de (lokale) overheid dient of wenst te spelen. In het theoretisch kader zullen de mogelijke rollen die een overheid kan innemen worden uitgelicht. Hierbij wordt de participatietrapp van de Rob (2012) geïntroduceerd en nader toegelicht.

Deze studie zal door in te gaan op de huidige theoretische discussie een aanvulling zijn op de bestaande wetenschappelijke literatuur met betrekking tot bewonersinitiatieven, specifiek op het gebied van zorg en welzijn. Zowel de huidige wenselijke invulling van de rol van de gemeente als van de rollen van bewonersinitiatieven worden behandeld. Waar we nu staan, in de praktijk, in dit wetenschappelijke debat is een vraag die met dit onderzoek zal worden beantwoord.

Figuur 2. Fases van burgerparticipatie

1.5 Leeswijzer

Deze thesis is opgebouwd in zeven hoofdstukken. De leeswijzer is als volgt:

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader: In dit hoofdstuk worden wetenschappelijke inzichten over bewonersinitiatieven, sociale netwerken en de rol van de gemeente besproken. Tot slot wordt ook de wisselwerking tussen gemeente en bewonersinitiatieven toegelicht.

Hoofdstuk 3. Methoden en technieken: In het derde hoofdstuk worden methodieken en technieken van het onderzoek nader toegelicht. Onderwerpen als de onderzoeksvorm, casus-selectie en beschrijving, dataverzameling, data-analyse en validiteit en betrouwbaarheid komen aan bod.

Hoofdstuk 4. Bevindingen enquête: In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen gepresenteerd van het kwantitatieve onderzoek. Hierbij ligt de focus op zorg- en welzijnsinitiatieven, hun behoeften en hun sociale netwerk.

Hoofdstuk 5. Bevindingen kwalitatief onderzoek: Hoofdstuk 5 bespreekt de bevindingen van het kwalitatieve onderzoek. Vier casestudies worden nader onderzocht.

Hoofdstuk 6. Conclusie en discussie: In de conclusie is het antwoord op de onderzoeksvraag verwoordt. De belangrijkste en opvallendste bevindingen worden in vogelvlucht nogmaals kort weergegeven. Er wordt tevens teruggekoppeld naar de literatuurstudie en de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie.

Hoofdstuk 7. Aanbevelingen: In dit afsluitende hoofdstuk worden aanbevelingen voor zowel bewonersinitiatieven (op het gebied van zorg en welzijn) als ook voor de gemeente gepresenteerd om bewonersinitiatieven te versterken. En aan de gemeente worden ook aanbevelingen gepresenteerd over hoe zij kan bijdragen aan het versterken van de bewonersinitiatieven.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt de wetenschappelijke grondslag voor dit onderzoek besproken. Het viertal theoretische vragen, geformuleerd op pagina's 6 en 7, wordt in dit hoofdstuk behandeld aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur. Ten eerste zal de achtergrond van het vraagstuk geschetst worden door de ontwikkelingen binnen het sociale domein in Nederland weer te geven. Daarna zal het fenomeen van een bewonersinitiatief toegelicht worden; wat is een bewonersinitiatief, hoe zijn deze te categoriseren en wat hebben zij nodig om goed te functioneren? Het derde onderdeel van dit hoofdstuk presenteert theorieën over sociale netwerken waarbij visies van verschillende wetenschappers weergegeven zijn. De relevantie van sociale netwerk theorieën voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is een belangrijk element in dit hoofdstuk. Ten slotte wordt inzicht verschaft vanuit de wetenschappelijke literatuur over de veranderende verhouding tussen gemeente en bewoner.

2.1 Context: Het Nederlandse zorgwezen

Na de Tweede Wereldoorlog werd de gedachtegang dat de overheid verantwoordelijk is voor het welzijn van haar burgers dominant in het handelen van de overheid. Burgers kregen beschikking over nieuwe voorzieningen en rechten op sociaal en economisch vlak. Het recht op zorg werd middels de invoering van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) in 1968 vastgelegd. Mensen met langdurige onverzekerbare aandoeningen, zoals meervoudige complex gehandicapten en zwaar dementerende ouderen, zijn sindsdien verzekerd van zorg (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2008).

Eind jaren tachtig werd duidelijk dat de overheid de verantwoordelijkheid voor het welzijn van de samenleving niet alleen kon dragen. Door het idee van de *calculating citizen*, de calculerende burger die optimaal gebruik maakt van de verzorgingsstaat op kosten van anderen, ontstond de opvatting dat het sociale vangnet moest worden ingeperkt en er strenger toezicht moest worden gehouden (Cox, 2001). Kosten van de AWBZ werden begin deze eeuw onbeheersbaar. Door het aantal aanvragen en de aankomende vergrijzing werd duidelijk dat het huidige zorgstelsel met bijbehorende wet- en regelgeving niet langer houdbaar was. Dit was de aanleiding voor de aanneming van de Wet maatschappelijke ondersteuning, de Wmo (Lub, Sprinkhuizen en Alblas, 2008).

Op 29 juni 2006 is de Wmo ingesteld als onderdeel van de wet- en regelgeving op het gebied van zorg en welzijn (Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2006). Met deze wet ondervingen gemeenten een beperkt deel van de AWBZ (Lub, Sprinkhuizen en Alblas, 2008). De verantwoordelijkheid van zorg is overgeheveld naar gemeenten die beleid dienden te ontwikkelen ter bevordering van de maatschappelijke participatie (Eerste Kamer, n.d.). De gemeenteraad stelt sinds de Wmo het beleid over maatschappelijke ondersteuning voor de betreffende gemeente vast (Staatsblad van Koninkrijk der Nederlanden, 2006). Met de inwerkingtreding van de Wmo werd een groot beroep gedaan op de actieve participatie van burgers. Zo dienden kwetsbare mensen die in de AWBZ vielen door "een ernstige beperking, onder welke handicap, chronische ziekte of ouderdom" (Rijksoverheid, n.d. a), zelfstandig te kunnen functioneren en deel te nemen aan de maatschappij. Daarnaast is het de bedoeling dat derden, burgers in hun directe omgeving die als mantelzorgers kunnen fungeren, voorzien in deze ondersteuning (Metz, 2009). Er werden dus verwachtingen gesteld aan de verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van hulpbehoevenden en inzet en betrokkenheid van burgers voor het welzijn van andere burgers in de samenleving.

In het Wetsvoorstel Wmo 2015, artikel 1.1.1. wordt het begrip 'maatschappelijke ondersteuning' beschreven als (Movisie, 2014):

1. Bevorderen van de sociale samenhang, de mantelzorg en vrijwilligerswerk, de toegankelijkheid van voorzieningen, diensten en ruimten voor mensen met een beperking, de veiligheid en leefbaarheid in de gemeente, alsmede voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld,
2. Ondersteunen van de zelfredzaamheid en de participatie van personen met een beperking of met chronische psychische of psychosociale problemen zoveel mogelijk in de eigen leefomgeving,
3. Bieden van beschermd wonen en opvang.

Het Rijk staat de riemen, waarmee zij in haar rol van Nachtwakersstaat geroeid heeft, meer en meer af aan lokale overheden, burgers, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Het lokaal bestuur krijgt meer breedte toegekend om autonoom te handelen met betrekking tot de invulling, uitvoering en controle van beleid. In deze zin is de Wmo van 2015 een politieke decentralisatietechniek in termen van Ebinger, Grohs en Reiter (2011), omdat overheidsfuncties van de centrale overheid worden overgeheveld naar lokale overheden. Gemeenten kunnen als gevolg autonoom beleid uitzetten en de invulling van de Wmo anno 2015 zelf bepalen. Maar ook lokale overheden dienen los te laten, te faciliteren en ruimte te geven aan maatschappelijke initiatieven (Kabinetsnota 2013:13). Een overheid heeft niet langer de ultieme beslissingsmacht maar bevindt zich in een krachtenveld waarbij zij afhankelijk is van andere actoren als maatschappelijke instellingen, bedrijven en burgers. De implementatie van beleid is een *multi-actor affair* geworden. Deze ontwikkeling kan ook met de term ‘governance’ geduid worden die stelt dat er niet langer een soevereine autoriteit is, omdat de netwerken een grote mate van autonomie kennen (Rhodes, 1997). “*The transformation of the public sector involves ‘less government’ (or less rowing) but ‘more governance’ (or more steering)*” (Rhodes, 1996:655).

Er bestaan veel kritische geluiden over het overhevelen van zorgtaken naar de gemeente. Zo zouden gemeenten weinig tijd hebben om de nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van zorg, de Wmo, op de meest effectieve en efficiënte manier te implementeren en zijn er zorgen over de uitvoerbaarheidscompetentie door gemeenten (Gemeente.nu, 2014).

2.2 De bewoner en het initiatief

2.2.1 Het bewonersinitiatief: actief burgerschap

Het Postzegelpark is toegankelijk voor iedereen. Kom zitten, picknicken, spelen, chillen, aardbeien en bessen plukken. Onkruid wieden mag natuurlijk ook. (Het Postzegelpark Leusderweg, 2014).

Dit is het welkomstwoord op de site van het bewonersinitiatief Postzegelpark Leusderweg in Amersfoort. Met het opknappen van een verlaten en slecht onderhouden stuk grond hebben de bewoners een mooie en levendige ontmoetingsplek weten te creëren dicht bij de winkelstraat van de wijk. Het initiatief heeft de tweede prijs gewonnen in de landelijke finale van Kern met Pit 2014, een wedstrijd die als doelstelling heeft een goed idee van bewoners om de leefomgeving aangenamer te maken binnen een jaar te realiseren. De wens is de vader van de gedachte geweest.

In de loop der jaren hebben talloze bewonersinitiatieven als het Postzegelpark Leusderweg de kop opgestoken. Burgers nemen het heft in eigen hand. Zij stellen zelf maatschappelijke kwesties aan de orde. Deze ontwikkeling gaat verder dan interactieve besluitvorming binnen een gemeente, omdat burgers door het verrichten van concrete handelingen hun stem laten gelden en zo mee beslissen over de inrichting van hun eigen omgeving. Dit wordt in de Kabinetsnota 2013 als de “Doe Democratie” aangehaald. De “Doe Democratie” wordt door het kabinet (Kabinetsnota 2013:12) beschreven als ‘wat mensen in eigen kring tot stand brengen om maatschappelijke kwesties op te lossen’. Burgers en

instellingen wachten niet op politieke besluiten, maar steken zelf de handen uit de mouwen om ‘die buurttuin als ontmoetingsplek te realiseren’ of ‘dat buurthuis op te knappen’ (WRR, 2012; Rob, 2012).

Eigen kracht, participatie, burgerkracht, zelfredzaamheid, actief burgerschap, maatschappelijk initiatief; er bestaat een breed scala aan termen om bewonersinitiatieven te duiden. Over het fenomeen van bewonersinitiatieven (burgerinitiatieven) zijn verschillende plaatsbepalingen ingenomen door wetenschappers, overheidsinstanties, publieke organisaties en burgers zelf (Commissie Vrijwilligersbeleid, 2004:7; Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak 2006; Tonkens, 2009; Van de Wijkdeven en Hendriks, 2010; Verhoeven, 2010; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010:12; Edelenbos en van Meerkerk, 2011; Denters, Tonkens, Verhoeven en Bakker, 2013; Denters, Bakker, Oude Vrielink en Boogers, 2013:4; Vosskuhler, 2014). Om het hoofd boven water te houden in deze zee aan definities is in dit onderzoek voor een eenduidige definitie gekozen. Edelenbos en van Meerkerk (2011:13) omschrijven bewonersinitiatieven als een “vorm van zelforganisatie waarbij burgers en sociale belangengroepen zich spontaan engageren tot een gemeenschappelijke actie” voor het bevorderen van het welzijn in de eigen buurt. Met het oog op zorg en welzijn wordt gesteld dat het initiatief bij bewoners ligt maar dat ook professionele instellingen een uiterst belangrijke rol spelen. Indien een initiatief op vrijwillige basis ontstaat en daar een bewoner uit de buurt bij betrokken is wordt er in deze thesis gesproken van een bewonersinitiatief. In feite kan een bewonersinitiatief ook een mengvorm zijn van professioneel werk (in termen van betaalde arbeid gekoppeld aan een professie) en vrijwilligerswerk (onbetaald werk). De coördinatie van een initiatief kan tevens in handen zijn van een betaalde professional.

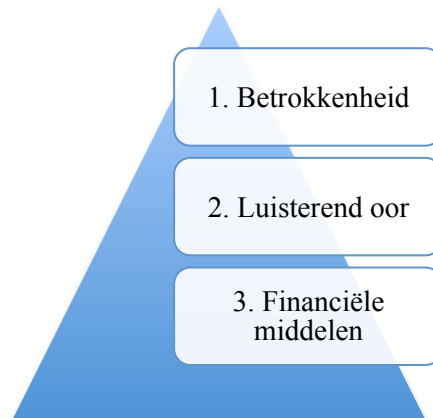
Een belangrijk motief voor bewoners om actief te worden is om maatschappelijke problemen waarmee zij in hun buurt geconfronteerd worden op te lossen (Denters et al., 2013). Ideeën en plannen die door bewoners geïnitieerd zijn om hun buurt of wijk net ‘iets beter en aangenamer’ te maken, nemen verschillende vormen aan. Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) onderscheiden leefbaarheid, multicultureel, natuur, ontplooiing, solidair, sportief en anders als terreinen waar bewoners actief op zijn. Met hun onderzoek waren de meest genoemde doelstellingen solidariteit (het zorgen voor je naasten) en leefbaarheid (gericht op de veiligheid en het onderhoud van de buurt). Naast deze doelgerichte motieven onderscheiden Denters et al. (2013) ook het sociale motief en het eigen belang motief om actief te worden. Denters et al. (2013:30) zien interesse en plezier in het hebben van sociale contacten als sociaal motief om actief te worden. Het oplossen van een eigen probleem of het opdoen van bepaalde werkervaring met oog op eigen gewin wordt ten slotte als het eigen belang motief gepresenteerd (Denters et al., 2013:31).

2.2.2 Behoeften van bewoners met initiatieven

Een belangrijke vraag volgend op bovenstaande is wat burgers en bewoners nodig hebben om hun ideeën te realiseren, te laten leven en te laten slagen. Hurenkamp en Rooduijn (2009) hebben een behoeftepiramide ontwikkeld die van toepassing is op de wensen die burgers hebben ten opzichte van de (lokale) overheid. Zo verwachten burgers ten eerste betrokkenheid bij hun initiatief. Het tonen van waardering en erkenning werkt stimulerend. Aandacht is een belangrijke brandstof voor bewonersinitiatieven (WRR, 2012). Vervolgens verwachten burgers dat de overheid of gemeente ook daadwerkelijk een luisterend oor heeft en inspeelt op de behoeften van de burgers. Hierbij kan gedacht worden aan het ontwikkelen van een sociale kaart dat een overzicht biedt van bewonersinitiatieven waardoor de initiatieven elkaar kunnen vinden en, niet minder belangrijk, bewoners die iets willen bijdragen aan hun buurt ook in contact kunnen komen met de bewonersinitiatieven (van Zuylen, 2007). Informatieverstrekking, praktische ondersteuning, door bijvoorbeeld ruimte beschikbaar te stellen, en een loket of ideeënbus waar bewoners hun initiatief kunnen pitchten zijn andere voorbeelden van de tweede behoefte van bewoners (van Zuylen, 2007).

Ten slotte is subsidie een belangrijke behoefte van burgers maar wel ondergeschikt aan bijvoorbeeld de ‘morele’ ondersteuning die een gemeente kan bieden aan haar burgers (Hurenkamp en Rooduijn, 2009). Nog beter is om te stellen dat een bewonersinitiatief behoefte heeft aan financiële middelen om het initiatief te kunnen faciliteren. Dit hoeft niet per se in de vorm van subsidie te zijn. Een bewonersinitiatief is daarbij dus niet enkel afhankelijk van de gemeente. Fondsen, vouchers, bewonersbudgetten en subsidie zijn verschillende financiële middelen die een bewonersinitiatief behoeft (van Zuylen, 2007). Met deze invulling is ook rekening gehouden met financiële ondersteuning die geboden is uit andere hoeken dan de gemeentelijke. Daarom worden financiële middelen, wat een breder scala betreft, als derde behoefte van bewoners geduid.

Figuur 3. Behoeftepiramide van bewoners

2.2.3 Soorten bewonersinitiatieven

Hurenkamp en Rooduijn (2009:202) onderscheiden vier soorten burgerinitiatieven (bewonersinitiatieven) te weten; 1. lichte initiatieven waarbij men zowel onderling als met de buitenwereld weinig contact onderhoudt; 2. netwerkende initiatieven waarbij er intern weinig sprake is van het onderhouden van connecties maar er wel veel contact en samenwerking is met de overheid en met andere organisaties; 3. coöperatieve initiatieven waar onderling sprake is van het onderhouden van veel contact, maar weinig de buitenwereld opgezocht wordt en 4. federatieve initiatieven die vorm krijgen in robuuste clubs of initiatieven waarbij ten minste één iemand contact onderhoudt met zowel andere organisaties als met de eigen achterban.

Hurenkamp en Rooduijn (2009) zien de mate van contact, zowel intern als extern, als criterium voor het categoriseren van bewonersinitiatieven. Zoals later zal blijken (zie 2.3.3) is ook de (machts)centralisatie in het netwerk van het initiatief van belang voor de netwerkcompetenties van een bewonersinitiatief. Toch biedt de theorie van Hurenkamp en Rooduijn een goed eerste aanknopingspunt om de globale structuren van contacten van bewonersinitiatieven te ontleden. Binnen deze studie zal de nadruk liggen op federatieve initiatieven door de aanname dat bewoners gezamenlijk veel brainstormen en overleggen. Interessant zijn de banden met andere externe partijen om de mogelijkheden binnen het netwerk van bewonersinitiatieven bloot te leggen.

2.3 Sociale netwerken

2.3.1 De netwerksamenleving

In het kader van de opgave van de WMO om chronisch zieken en gehandicapten in staat te stellen deel te nemen aan de samenleving, zal de gemeente niet alleen moeten zorgen voor rollators en huishoudelijke hulp. Minstens even belangrijk zijn de sociale verbanden waarin mensen voor zichzelf en elkaar kunnen zorgen. (Donker, 2006:17).

Zorg- en hulpbehoevenden dienen een groot beroep te doen om hun omgeving. Dit werd door Donker (2006) met de invoering van de Wmo al erkend. De directe omgeving van behoevenden bestaat uit onder andere familie, vrienden en burens. In de vorige paragraaf is het belang van sociale verbanden reeds aangehaald. Het belang van deze verbanden is in de huidige samenleving groter dan ooit. Het is, zoals eerder benoemd, een taak van de gemeente om deze verbanden voor de zorgbehoevende te

stimuleren en te faciliteren. Stoker (2011) stelt dat de gemeente geen rol van netwerkcoördinator moet innemen maar als actor in het netwerk van de zorgbehoevende moet participeren. Het netwerk is hier de centrale term voor zowel de zorg- en hulpbehoevende als de gemeente.

Netwerken worden door Kjaer (2004:35) gedefinieerd als *'stable patterns of social relations between interdependent actors which take shape around policy problems/ or policy programmes'*. Volgens Rhodes (1999) is de basis van relaties bronnenuitruil en is er sprake van onderlinge afhankelijkheid en wederkerigheid. In de netwerksamenleving (Castells, 2000) lopen de netwerken van de publieke en private sector door elkaar heen. De samenleving kent complexe verhoudingsstructuren tussen de vele verschillende partijen met eigen visies.

Bewonersinitiatieven kunnen bijdragen aan het informele zorg- en welzijnsaanbod door een zorgnetwerk te creëren rondom zorgbehoevenden. Zorg- en welzijnsinitiatieven van bewoners hebben de zorg- en hulpbehoevenden centraal staan. Maar de initiatieven zelf bevinden zich in een wijds netwerk van verschillende actoren. Voor bewonersinitiatieven met betrekking tot het leveren van informele zorg geldt dat hun netwerk ook bestaat uit professionele zorginstellingen. Het gehele krachtenveld van een bewonersinitiatief dient in kaart gebracht te zijn alvorens een oordeel te kunnen vellen over de kansen, en succes- en faalfactoren van het initiatief. Dit betekent dat meerdere elementen van belang zijn voor het functioneren van een bewonersinitiatief. In deze thesis is echter expliciet gekozen voor de netwerkbenadering wat ook gedeeltelijk een beperking legt aan het causaal verklarend vermogen van deze studie. Wegens de huidige ontwikkelingen in onze samenleving is de netwerktheorie wel een goede theorie om verklaringen te bieden en nieuwe inzichten te genereren. Het toepassen van de netwerktheorie op bewonersinitiatieven kan op twee manieren: 1. het analyseren van een bewonersinitiatief als sociaal netwerk an sich (configuratie van vrijwillige bewoners die zich beschikbaar hebben gesteld) en 2. het analyseren van de omgeving van het bewonersinitiatief als sociaal netwerk (met o.a. actoren als zorgbehoevenden, gemeente, kerken, professionele zorginstellingen, onderwijsinstellingen, bedrijven en andere bewonersinitiatieven). In dit onderzoek ligt de nadruk op de tweede variant.

2.3.2 Succes van bewonersinitiatieven: sociaal kapitaal

De vraag wanneer een door een bewoner in de praktijk gebracht initiatief een succesverhaal is, valt moeilijk te beantwoorden. Verschillende factoren beïnvloeden de slagingskans van een initiatief. De soort buurt, het enthousiasme onder bewoners, ondersteuning, impact op de samenleving, de houdbaarheid, de eventuele kosten zijn slechts enkele factoren die de grote verscheidenheid aan beïnvloedingsfactoren weergeven.

Voor het vergaren van benodigdheden zijn bewonersinitiatieven, wegens de paradigmashift naar de netwerksamenleving, dus in grote mate afhankelijk van hun sociale netwerk. Sociaal kapitaal heeft betrekking op sociale verbanden van mensen en groepen en de hulpbronnen die zij daaruit weten te mobiliseren (Engbersen, 2013:12). Door Portes (1998:9) wordt sociaal kapitaal beschreven als een mogelijkheid om voordeel te behalen uit deelname aan netwerken en andere sociale structuren. Netwerkeffectiviteit gaat dan ook over het behalen van positieve resultaten die niet behaald zouden worden door afzonderlijke activiteiten van individuele actoren (Provan en Kenis, 2008). Voor de toegang tot hulpbronnen zijn bewonersinitiatieven afhankelijk van (potentiële) verbindinglijnen. Het uitwisselen van bronnen en informatie zijn motivaties voor een opbouwen of uitbreiden van het netwerk. De *outcome* van het gebruik van netwerken wordt dus ook wel sociaal kapitaal genoemd (Coleman et al. 1988). Bewonersinitiatieven kunnen het verworven sociaal kapitaal inzetten om hun doelen te bereiken (Coleman et al. 1988). De definitie van sociaal kapitaal weerspiegelt enerzijds de notie dat gemobiliseerd sociaal kapitaal een indicatie geeft van een succesvol initiatief. Anderzijds is uit de definitie af te leiden dat er mogelijkheden zijn om tot sociaal kapitaal te komen dat nog onberoerd is. Aanwezigheid van onberoerd sociaal kapitaal impliceert een groot potentieel voor

(groter) succes en versterking. Een meer concrete duiding van sociaal kapitaal voor een bewonersinitiatief wordt geboden door de termen “hulpmiddelen” of “benodigdheden” waardoor het initiatief gedegen kan functioneren en versterkt kan worden. Onder deze hulpmiddelen worden geld, goederen, diensten, informatie en emotionele steun geschaard (Engbersen, 2013:13).

Putnam (2000) stelt dat federatieve initiatieven het grootste potentieel hebben in het opbouwen en generen van sociaal kapitaal. Door regelmatige bijeenkomsten, relatief duidelijk onderscheiden functies en verbindingen met de lokale overheid en andere partijen in hun omgeving beschikken dergelijke federatieve initiatieven over een relatief grote toegang tot sociaal kapitaal. Een groot sociaal netwerk, waarbij contact is met de achterban als ook met andere partijen, biedt dus meer mogelijkheden om sociaal kapitaal te generen.

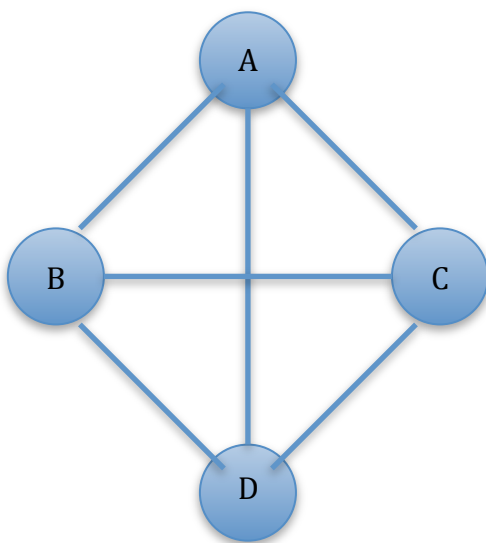
Provan en Kenis (2008: 303) stellen dat vier factoren bepalend zijn voor de effectiviteit van een sociaal netwerk (een netwerk is effectief als er sociaal kapitaal vergaard wordt), namelijk: 1. de mate van aanwezigheid van vertrouwen binnen het netwerk, 2. de grootte van het netwerk gemeten in het aantal netwerkleden, 3. doelconsensus onder de leden van het netwerk en 4. de behoefte aan netwerkcompetenties.

2.3.3 Structuren van sociale netwerken

Het doel van deze studie is om het (potentiële) sociaal kapitaal in het netwerk van het bewonersinitiatief te destilleren om aanbevelingen te formuleren hoe initiatieven te versterken zijn. Het is daarom van belang om de structuren van het sociale netwerk van bewonersinitiatief helder te hebben. Hiertoe worden verschillende perspectieven van sociale netwerktheorieën besproken.

A. Closure: dichtheid van het netwerk

Volgens Coleman (1988) is sociaal kapitaal het gevolg van een hoge mate van netwerkcohesie. Binnen het sociale netwerk van een actor, bijvoorbeeld een bewonersinitiatief, zijn veel onderlinge verbanden. Een dichte structuur van het netwerk verhoogt het vertrouwen dat partijen in elkaar hebben. Door een hoge mate van *commitment* dat aan een (samenwerkings)verband wordt toegekend zal ook de productiviteit hoger gaan liggen. Daarbij wordt ook informatie middels sterke banden snel verspreid door het frequente contact tussen partijen. De verbondenheid tussen verschillende partijen wordt weergegeven door de netwerkdichtheid. Als er sprake is van structureel (of veel) contact tussen twee partijen waar een goede vertrouwensband aan ten grondslag ligt is er sprake van een sterke band.

Figuur 4. Schematische weergave van netwerk met hoge netwerkdichtheid:

Alle partijen zijn met elkaar verbonden.

B. Zwakke banden

Bij zwakke banden is er, in tegenstelling tot de netwerkdictheid-benadering van Coleman (1988), contact tussen uiteenlopende segmenten van een sociaal netwerk waartussen anderszins geen verbanden bestaan (Granovetter, 1995; Burt, 1992). Op die manier kunnen nieuwe mogelijkheden zich voordoen. Bij zwakke banden is er sprake van een onregelmatige basis van contacten of zelfs van afwezigheid van contact. Door de grote diversiteit aan verschillende losse contacten ontstaat er toegang tot nieuwe bronnen en nieuwe netwerken. Bij zwakke banden gaat het dus om potentiële en losse verbanden. Door de zwakke band te raadplegen krijgt een bewonersinitiatief toegang tot een netwerk waar het bewonersinitiatief in de status quo nog geen onderdeel van uitmaakt. De kracht van zwakke banden ligt besloten in het hebben van vele vluchtige contacten waardoor men een beroep kan doen op meerdere verschillende bronnen van sociaal kapitaal dan wanneer er enkele diepgaande contacten in een kleinere kring zijn. Sociaal kapitaal kan een meerwaarde vormen als er bruggen worden geslagen naar mensen buiten de eigen sociale groep (Engbersen, 2013).

Een belangrijke kanttekening is dat de theorieën van zowel Coleman (1988) als van Granovetter (1995) en Burt (1992) verouderd zijn en daardoor geen rekening houden met de wijze waarop bewonersinitiatieven bijvoorbeeld gebruik maken van de social media om een netwerk te creëren en contacten te onderhouden. Door de social media weten verschillende partijen al snel van elkaars bestaan. Hier is in de theorieën geen rekening mee gehouden. Toch bieden deze theorieën het startpunt om een sociaal netwerk te analyseren.

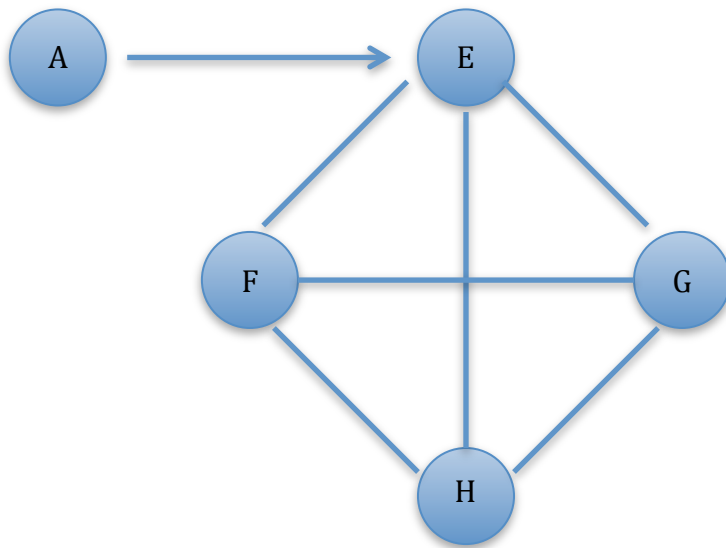
Om als bewonersinitiatief tot nieuw sociaal kapitaal te komen is het cruciaal om duidelijk te hebben waar kansen liggen binnen en buiten het sociale netwerk. In deze zoektocht naar de schat – het sociaal kapitaal - kan er een beroep worden gedaan op bestaande banden maar kunnen ook nieuwe contacten en losse contacten, de zwakke banden, geraadpleegd worden. Bij deze studie geldt de notie dat er bij zwakke banden de meeste kansen liggen om tot nieuw sociaal kapitaal te komen ten grondslag. In onderstaand schema wordt weergegeven wanneer het raadzaam is om zwakke banden te mobiliseren om tot nieuwe hulpmiddelen (sociaal kapitaal) te komen.

Tabel 1. Generen van sociaal kapitaal: wel of geen beroep doen op zwakke banden?

	Aanwezigheid hulpmiddel(en)	Afwezigheid hulpmiddelen
Binnen eigen netwerk	Geen direct nut van zwakke banden (er is direct toegang tot sociaal kapitaal)	Nut van zwakke banden
Buiten eigen netwerk	Nut van zwakke banden	Geen nut van zwakke banden

Het belang van het vermogen om nieuwe kansen te ontdekken en nieuwe hulpmiddelen te verwerven wordt tevens benadrukt door wetenschappelijke literatuur over ondernemerschap. Het is vruchtbaar om literatuur uit deze hoek te raadplegen omdat bewonersinitiatieven als vorm van sociaal ondernemerschap kunnen worden beschouwd. Hulsink, Manuel en Stam (2004) onderscheiden drie verschillende ondernemingsprocessen voor een startende ondernemer: 1. het vermogen om nieuwe kansen te ontdekken; 2. het vermogen om hulpmiddelen te verwerven en 3. het vermogen om legitimiteit te verwerven. Binnen dit onderzoek ligt de nadruk op de eerste twee vermogens. Het vermogen om hulpmiddelen te vergaren is, zoals uit de theorie over zwakke banden geconstateerd is, immers afhankelijk van het ontdekken van nieuwe kansen. De legitimiteit van de sociaal ondernemer is wel een indicator voor het leggen van banden door andere actoren met het initiatief, maar minder van belang. Vanuit het oogpunt van gemeenten is het beoordelen van de legitimiteit bijvoorbeeld juist heel belangrijk om een bewonersinitiatief al dan niet te faciliteren. De theorie van Hulsink, Manuel en Stam (2004) heeft betrekking op startende ondernemers maar ook indien een bewonersinitiatief een langer bestaan kent zijn deze processen alsnog relevant voor het slagen van het initiatief. Het zien van

nieuwe kansen en hulpbronnen zijn processen die het functioneren van een initiatief naar een hoger niveau kunnen tillen.

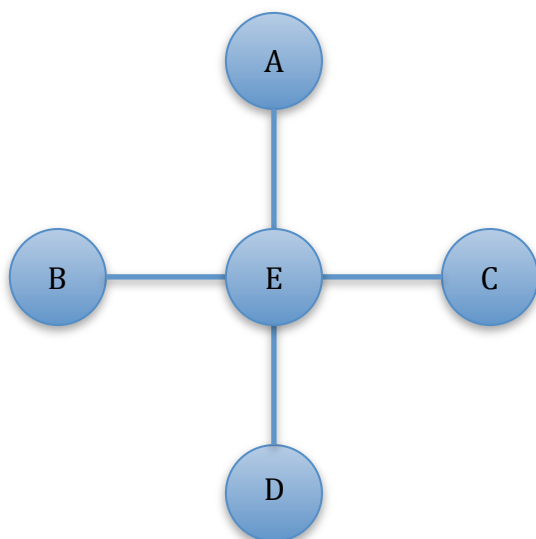
Figuur 5. Schematische weergave van netwerk met zwakke banden:

Er bestaat doorgaans geen direct contact (of los contact) tussen actor A – die een eigen netwerk heeft bestaande uit actoren B, C en D – en actor E. Maar door een band te creëren met actor E krijgt actor A toegang tot het netwerk van actor E waarin ander sociaal kapitaal aanwezig is dan in het eigen netwerk van de actor A.

C. (Machts)centralisatie

Een andere parameter die bepalend is voor het vergaren van sociaal kapitaal door een bewonersinitiatief in een netwerk is de centralisatie. De intensiteit aan contacten met andere actoren binnen het netwerk kan verschillend zijn per actor. Sommige actoren kunnen een centrale positie innemen binnen het netwerk doordat die actor gemiddeld meer banden heeft dan andere actoren. Als een actor binnen een sociaal netwerk meer macht geniet dan de overige actoren is het voor andere actoren moeilijker om sociaal kapitaal te vergaren. Bij volledige machtscentralisatie is er één actor die met alle actoren contact heeft terwijl die andere actoren onderling geen contact hebben. Deze actoren zijn in dit geval volledig afhankelijk van die centrale actor. De actoren kunnen echter wel op zoek gaan naar nieuwe banden of zwakke banden intensiveren om tot meer sociaal kapitaal te komen.

Een actor is dus machtig als zij een centrale positie inneemt binnen het netwerk. Maar een actor kan ook machtig zijn doordat het over veel hulpmiddelen beschikt waar andere actoren afhankelijk van zijn.

Figuur 6. Schematische weergave van netwerk met (machts)centralisatie:

Actor E beschikt in dit scenario over de meeste macht omdat zij met elke andere actor een sterk verband heeft. Deze positie gaat niet op voor de andere actoren binnen dit netwerk. Zo is actor A bijvoorbeeld afhankelijk van E, vanwege de centrale positie, om tot sociaal kapitaal te komen (door bijv. banden te leggen met actor D). De lijnen tussen de actoren omtrent de centrale actor kunnen variabel zijn. Dit kunnen ook zwakke banden betreffen.

2.3.4 Het managen van een sociaal netwerk

De structuren van een netwerk waar een initiatief zich in bevindt zijn bepalend voor de effectiviteit van het sociale netwerk. Het managen van deze netwerken is daarom essentieel om op gewenste uitkomsten te kunnen sturen. Onderhandelen en coördineren zijn twee belangrijke pijlers van netwerkmanagement. Provan en Kenis (2008) onderscheiden drie verschillende vormen van netwerk governance: het zelfregulerende netwerk, het leider-organisatienetwerk en het netwerk administratieve organisatie. Een zelfregulerend netwerk bestaat uit verschillende organisaties die collectief samenwerken zonder dat er een administratieve eenheid bestaat. In deze vorm participeren alle actoren en partijen in het besluitvormingsproces. Bij het leiderorganisatie-netwerk is de administratieve entiteit een belangrijke netwerkpartij die ook een rol heeft gespeeld in het primaire proces. Bij dit netwerk zijn er verticale relaties tussen subsidiërende en ontvangende organisaties. Alle belangrijke besluiten worden echter wel gecoördineerd door een van de leden van het netwerk. Bij het model van de netwerk administratieve organisatie (NAO) is er een afzonderlijke entiteit in het leven geroepen om het netwerk te managen en activiteiten te coördineren.

Tabel 2. Contingentie voor effectieve vormen van de governance van netwerken (Provan en Kenis, 2008)

Governance vorm	Vertrouwen	Aantal netwerkleden	Doelconsensus	Behoeftte aan netwerkcompetenties
Zelfregulerend netwerk	Hoog	Weinig	Hoog	Laag
Leiderorganisatie-netwerk	Laag	Moderaat	Relatief laag	Moderaat
Netwerk administratieve organisatie (NAO)	Moderaat	Moderaat tot veel	Relatief hoog	Hoog

Vervolgens veronderstellen Provan en Kenis (2008) dat vertrouwen, de grootte het netwerk (aan de hand van het aantal leden), doelconsensus (onder de leden van netwerk) en het type activiteit in het netwerk met bijbehorende netwerkcompetenties bepalende factoren zijn om te kunnen concluderen of een bepaalde governance vorm wel of niet effectief is (zelfde leer als bij de eerder benoemde netwerkeffectiviteit). Deze toetsen zij aan de hand van bovenstaand schema.

2.4 “Een brug slaan”: Verbinding tussen bewoner en gemeente

2.4.1 Bijdrage van bewoner aan de gemeente

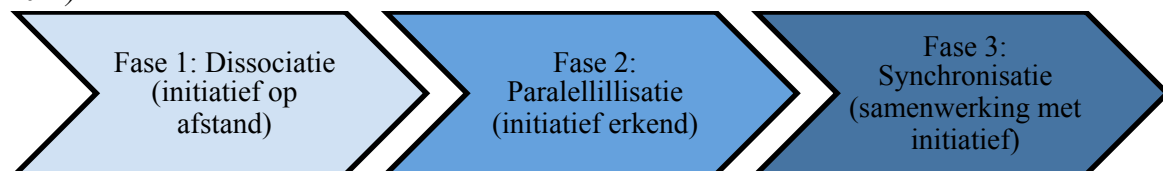
Door de hoeveelheid bewonersinitiatieven en de impact en effectiviteit van deze initiatieven ontstaan er nieuwe relatiepatronen tussen regeringsinstituten en de samenleving (Edelenbos en van Meerkerk, 2011). Door actief burgerschap veranderen de verhoudingen tussen burgers en beleidsprofessionals die werkzaam zijn bij de gemeente. Bewonersinitiatieven hebben behoefte aan informatie, advies, vergunningen, financiële ondersteuning, regels en procedures (Denters et al., 2013). Voor het verkrijgen van deze middelen of juist voor het ontdoen van obstakels is een beroep door een bewonersinitiatief op de gemeente onontkoombaar. Daar komt bij dat complexe maatschappelijke problemen die bewoners op eigen kracht en initiatief trachten op te lossen ook door gemeentelijke instanties worden behandeld. In de omgeving waar het probleem wordt besproken zijn verschillende actoren betrokken die verschillende visies op beleid en problemen hebben maar wel vaak wederzijds van elkaar afhankelijk zijn. Dit principe van *different faces of an issue* geldt ook voor problemen die bewoners in hun buurt ervaren. Er dient daarom een brug geslagen te worden tussen de leefwereld van de bewoner en de systeemwereld van de gemeente (Tonkens, 2008).

Het lokale bestuur, bestaande uit de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, zet lijnen van beleid uit. Het ambtenarenapparaat vult deze beleidsrichtlijnen vervolgens verder in. Bewoners die de uitvoering van het beleid ervaren kunnen de bestuurders op de gaten in het beleid wijzen of zelf deze gaten op een gewenste manier opvullen. Bewoners leveren cruciale feedback over de uitwerking van beleid in de praktijk waardoor bestuurders kunnen reflecteren. Bewonersinitiatieven kunnen het beleid van de (lokale) overheid dus aanvullen. Bestaande bewonersinitiatieven dragen bij aan de vier hoofdfuncties van lokale overheden die door Stoker (2011) geformuleerd zijn. Bewonersinitiatieven kunnen in termen van Stoker (2011) bijdragen aan het creëren van een identiteit, verwezenlijken van economische ontwikkeling, bevorderen van welvaart en het coördineren van de levensstijl van burgers. Deze doelen zijn bij een bewonersinitiatief in de meeste gevallen specifiek gericht op één enkele buurt.

2.4.2 Evolutieproces van de gemeente

Een gemeente kan op verschillende manieren op bewonersinitiatieven reageren en inspelen. Edelenbos en Van Meerkerk (2011) onderscheiden drie verschillende fases waarin de gemeente een andere houding aanneemt ten opzichte van de bewonersinitiatieven. Wat door Edelenbos en Van Meerkerk (2011) beschreven wordt als het evolutieproces van instituties kan in het licht van dit onderzoek vertaald worden als het gemeentelijke acceptatieproces van bewonersinitiatieven. In de eerste fase van de evolutie (de dissociatie) is de proto-institutie (het bewonersinitiatief) nog op afstand geplaatst van de instituties van de gemeente. Een bewonersinitiatief heeft weinig contact met de gemeente en de betrokken bewoners handelen autonoom. In de fase van de parallellisatie ontstaat er bij de gemeente acceptatie van het bewonersinitiatief. De gemeente erkent het bewonersinitiatief maar blijft naar eigen bestaande procedures handelen. Hierdoor wordt er in deze fase dan weliswaar een initiatief erkend maar blijft er sprake van asymmetrie bij de werkwijzen van beide partijen. In de derde fase, de synchronisatie, wordt dit asymmetrische gat gevuld door samenwerking tussen gemotiveerde bewoners en beleidsprofessionals.

Figuur 7. Evolutieproces van burgerinitiatieven als proto-instituties (Edelenbos en Van Meerkerk, 2011)

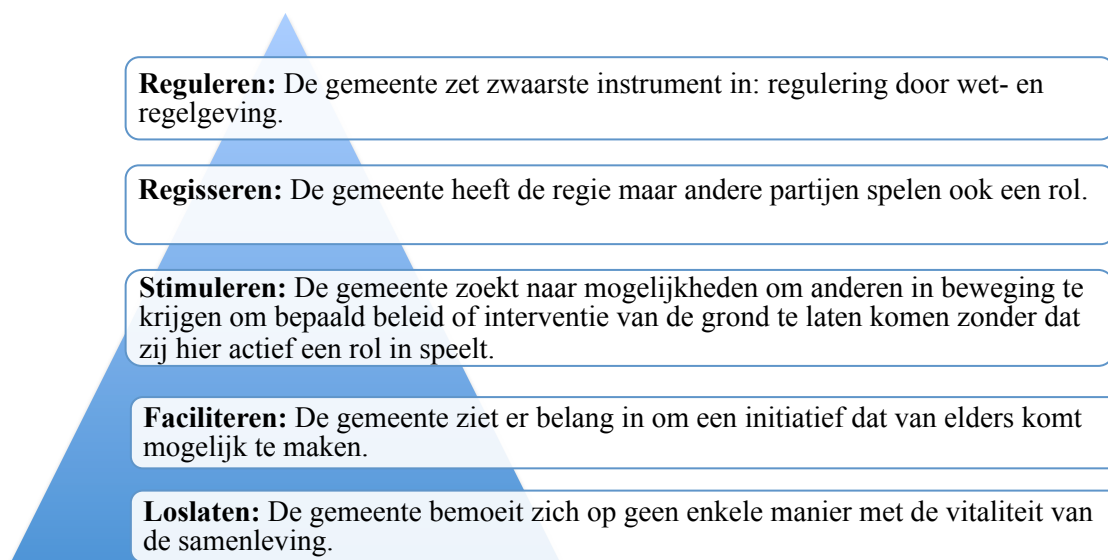

2.4.3 De rol van de gemeente

In de context is reeds geschetst hoe de (lokale) overheid te maken heeft met een herdefiniëring van haar rol en takenpakket. Gemeenten hebben zich minder te houden aan landelijke kaders waardoor ideeën van burgers zich *bottom-up* kunnen ontwikkelen. Door de Rob wordt deze ontwikkeling ook wel gedeut als vermaatschappelijking; ‘De overheid laat publieke taken over aan burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven’ (Rob, 2012: 18). Kjaer (2004) stelt dat de gemeente het verlies aan sturingskracht door de opkomst van burgerbewegingen ook zou moeten accepteren. De gemeente moet leren hoe de ‘nieuwe samenleving’, georganiseerd aan de hand van netwerken, te managen waarbij het leveren van goede service aan haar bewoners in stand wordt gehouden. De gemeente behoort op te treden als coördinator in een speelveld van verschillende niveaus en actoren. Stoker (2011) stelt echter wel dat een lokale overheid die zich primair bezighoudt met het onderhouden van sociale netwerken kwetsbaar is. De zachte kant van de sturing middels informele netwerken zou niet te verenigen zijn met de harde kant van sturing die een gemeente kan toepassen.

Onderstaande piramide geeft de invulling van de overheidsparticipatietrap door de Rob (2012) weer. Hoe hoger in de piramide hoe minder de vitaliteit van de samenleving de ruimte krijgt. Welke rol voor de overheid is weggelegd dient bepaald te worden door de vitaliteit van de samenleving. In de fase van de parallelisatie heeft het stimuleren, activeren en ondersteunen van bewonersinitiatieven positieve effecten op burgerparticipatie (Verhoeven en Tonkens, 2011).

Figuur 8. Mogelijke rollen van de gemeente volgens de overheidsparticipatietrap (Rob, 2012:67, 68)

Door de meerwaarde van bewonersinitiatieven voor de samenleving neemt de gemeente steeds meer een participerende rol aan. Met betrekking tot de zorgcasus in deze studie zal er wel gemeentelijke aandacht nodig zijn voor de chronisch zieke en gehandicapte burgers zodat zij (volwaardig) kunnen deelnemen aan de maatschappij (Donker, 2006:17). In plaats van een strakke hiërarchische organisatie is het beter dat gemeenten verantwoordelijk worden gehouden door hun bewoners waardoor de kwaliteit van de service zelf omhoog kan gaan (Kjaer, 2004). Informele zorg dient door de gemeente gefaciliteerd te worden en daarnaast dient de lokale overheid mantelzorgers via de instellingen die zich op hen richten te ondersteunen. Er zijn verschillende manieren waarop een gemeente de ondersteunende rol bij bewonersinitiatieven kan waarnemen. Onderstaande tabel biedt een overzicht.

Tabel 3. Typologie van ondersteuning in en rondom burgerinitiatieven (Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2011:444)

	Instrumentele benadering	Persoonlijke benadering
Rol in contact met initiatiefnemers	Burgerkracht aanvullen	Empoweren van initiatiefnemer(s)
Rol in contact met de omgeving (institutes/wijk)	Institutioneel verbinden	Vitaliseren van de wijkgemeenschap

Uit bovenstaande typologie zijn vooral de eerste twee ondersteunende rollen (horizontaal) interessant voor deze studie. Deze hebben namelijk betrekking op het contact met de actieve bewoners. De andere twee rollen zijn secundair maar niet onbeduidend voor de analyse van de rol de gemeente binnen haar sociale netwerk. Bij het aanvullen van de ‘burgerkracht’ vult de gemeente als professional het initiatief van bewoners aan of stuurt het initiatief bij. Hierbij wordt alle ruimte wel bij de initiatiefnemer gelaten. De gemeente biedt ondersteuning waar nodig om een plan van een bewoner te kunnen realiseren. Ook kan de gemeente inspelen op de persoonlijke groei en competenties, en ontwikkeling

daarvan, van initiatief tonende bewoners; dit is door Oude Vrielink en van de Wijdeven (2011) als het empoweren van initiatiefnemers benoemd. De gemeente kan als ‘spiegel’ of als ‘supporter’ bijdragen aan het ontplooiën van potenties en kwaliteiten van bewoners.

Bij het institutioneel verbinden wil de gemeente een bereidwillige en constructieve houding aannemen ten opzichte van bewonersinitiatieven. Voor de actieve bewoners wordt er een “vruchtbare institutionele structuur” gerealiseerd waarbij de gelegenheid wordt geboden voor concrete invullingen van hun plannen. Door contactpersonen bij verschillende organisaties en instituties in de buurt is er sprake van een continue informatietoever naar het stadhuis. Ook kan de gemeente door verbinding in de buurt, het voorstellen van verschillende partijen die onderdeel van het sociale netwerk van de gemeente zijn, een informeel netwerk verwerklijken. Bij het vitaliseren van de wijkgemeenschap ligt de nadruk op het stimuleren en mobiliseren van bewonerskracht. Dit kan door aandacht en publiciteit, het leggen van verbindingen tussen bewoners en initiatieven onderling en direct contact door een luisterend oor te bieden.

Vanuit de gemeentelijke systeemwereld kan een connectie met de leefwereld van bewoners gemaakt worden als de gemeente een dogmaverandering toelaat waarbij het dogma ‘zorgen dat’ plaats maakt voor ‘zorgen voor’. Deze omslag wordt door Beyon en Edwards (1999) ook wel als een verandering van *local government* naar *community governance* geduid. Bij *local government* is er sprake van unilaterale interventies door afzonderlijke instituties waarbij een hiërarchisch en bureaucratisch systeem van toepassing is. De *community governance* vorm biedt ruimte voor overleg en partnerschappen tussen de publieke en private partnerschappen. Tekenend voor *community governance* is de netwerkstructuur waarbij verschillende actoren met elkaar verbonden zijn. Het is van belang dat er voldoende aandacht aan de bewoners besteed wordt via informele netwerken waarbij de gemeente een coördinerende en onderhandelende positie inneemt (Kjaer, 2004).

Het gemeentecoluster heeft verschillende motivaties om ondersteuning te bieden aan bewonersinitiatieven. Volgens van Ankeren, Tonkens en Verhoeven (2010:6-7) trachten bestuurders ten eerste de machtsongelijkheid die binnen de samenleving heerst te verminderen. Daarnaast wordt budget, in de vorm van subsidie of buurtbudget, ook als middel gebruikt om draagvlak te werven voor het eigen beleid. Door de financiële prikkel worden burgers gebonden aan het beleid van de gemeente. De ondersteuning kan dus ook profijtelijk zijn voor de gemeente als ondersteuner zelf (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013:29). Een derde motief door van Ankeren, Tonkens en Verhoeven (2010) benoemd stoelt op het streven van bewonersbewegingen zelf, namelijk het stimuleren van (zelf)ontplooiing van burgers. Ten slotte besluit het vierde motief de versterking van het verantwoordelijkheidsbesef van burgers. Dit punt wordt tevens expliciet benoemd in de Doe Democratie Kabinetsnota 2013 in termen van een visie van “een overheid die eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van burgers stimuleert en tegelijkertijd onderlinge samenwerking stimuleert” (Ministerie van BZK, 2013:13). Dit punt sluit naadloos aan bij de burger- (ofwel bewoner) participatieontwikkelingen; een initiatief kan immers moeilijk slagen als er geen verantwoordelijkheid genomen wordt.

2.5 Van theorie naar een analysekader

Om tot een analysekader te komen wordt in onderstaande tabellen en tekst een overzicht van interessante inzichten uit de literatuurstudie weergegeven. Om sociaal kapitaal – is dus een hulpmiddel voor het versterken van het initiatief dat niet afzonderlijk door één individuele actor bereikt kan worden - te kunnen verwerven is het ten eerste de vraag wat de behoeften van een (federatief) bewonersinitiatief zijn. Één van de drie door Hurenkamp en Rooduijn (2009) benoemde pijlers, het krijgen van subsidie is expliciet gericht op de lokale overheid. Dit impliceert dat er sprake is van een ander verband tussen bewonersinitiatief en de gemeente dan tussen een bewonersinitiatief en een andere partij. Daarom is in tabel 5 expliciet het verband tussen de gemeente en het bewonersinitiatief

weergegeven. “Wat wil het bewonersinitiatief?”, “Wat kan de gemeente hierin betekenen door middel van ondersteuning?” en “Waarom toont de gemeente haar betrokkenheid bij het desbetreffende initiatief?” zijn vragen die de verhouding tussen gemeente en initiatiefrijke bewoner duiden.

Tabel 4. Overzicht van literatuur over verband gemeente en bewonersinitiatief

Behoeften van bewonersinitiatief aan de gemeente (Hurenkamp en Rooduijn, 2009)	Rol van de gemeente (Rob, 2012)	Vormen van ondersteuning door de gemeente (Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2011)	Motieven voor betrokkenheid van de gemeente (Ankeren, Tonkens en Verhoeven, 2010)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Betrokkenheid ❖ Inspelen op behoeften, luisterend oor ❖ Subsidie 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Reguleren ❖ Regisseren ❖ Stimuleren ❖ Faciliteren ❖ Loslaten 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Burgerkracht aanvullen ❖ Institutioneel verbinden ❖ Empoweren van initiatiefnemers ❖ Vitaliseren van de wijkgemeenschap 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Vermindering machtsongelijkheid ❖ Draagvlak voor beleid ❖ Stimuleren (zelf)ontplooiing van burger ❖ Versterking verantwoordelijkheidsbesef

Zoals eerder aangegeven is sociaal kapitaal een uitkomst van een sociaal netwerk. Sociale banden, die vorm krijgen in een sociale netwerk, zijn elementair om elkaar te helpen en aan te vullen (Donker, 2009). Het rendement is de vrucht van het sociaal kapitaal die wordt afgeworpen. De toegang tot dit kapitaal is afhankelijk van het ‘vermogen tot het verwerven van hulpmiddelen’, ‘vermogen tot het ontdekken van nieuwe kansen’ en het ‘vermogen om legitimiteit te verwerven’ (Hulsink, Manuel en Stam, 2004). Bij deze studie ligt de nadruk op de pijlers ‘het vermogen om nieuwe hulpmiddelen te verwerven’ en ‘het vermogen om nieuwe kansen te ontdekken’ om tot sociaal kapitaal te komen. Voor het versterken van een bewonersinitiatief is het namelijk de vraag aan welke hulpmiddelen behoefte is. Zowel bij een netwerkstructuur die wordt gekenmerkt door zwakke banden als door sterke banden is het de verwachting dat er een groot vermogen om hulpmiddelen te verwerven aanwezig is. Als er binnen de sterke banden geen gebruik gemaakt kan worden van de benodigde capaciteiten en middelen van actoren is het zaak om een beroep te doen op zwakke banden. Bij het zwakke banden liggen meer nieuwe kansen om tot sociaal kapitaal te komen. Het tegengestelde is het geval bij een netwerkstructuur waarbij een centrale actor aanwezig. Andere actoren zijn in dit geval aangewezen op deze actor om tot hulpmiddelen te komen. De afhankelijkheid die zij hebben van deze centrale actor suggereert tevens dat er relatief weinig sociaal kapitaal is door de weinige sociale banden met andere actoren. Onderstaande tabel (tabel 6) is opgesteld om de ondernemingsprocessen te koppelen aan de netwerktheorieën van *closure*, zwakke banden en centralisatie.

Tabel 5. Toegang tot sociaal kapitaal middels vermogens van een bewonersinitiatief (matching van netwerkstructuren en ondernemingsprocessen)

	Vermogen tot het verwerven van nieuwe hulpmiddelen	Vermogen tot het ontdekken van nieuwe kansen
Closure: dichtheid (Coleman, 1988)	Hoog	Laag
Zwakke banden (Granovetter, 1995; Burt, 1992)	Hoog	Hoog
Centralisatie (van macht)	Laag	Laag

Een belangrijke noot is dat deze tabel uitgaat van potentieel sociaal kapitaal dat nog niet is voortgevloeid uit een sociaal netwerk. Binnen een sociaal netwerk met een hoge dichtheid hoeven er wellicht geen nieuwe kansen ontdekt te worden omdat het sociale netwerk al voorziet in alle gewenste hulpmiddelen of deze middelen binnen direct bereik zijn.

De vraag of een bewonersinitiatief het vermogen heeft om nieuw sociaal kapitaal aan te boren of bestaand sociaal kapitaal te versterken wordt beantwoord middels onderstaande verwachtingen:

- Bewonersinitiatieven met zwakke banden of afwezige banden in het sociale netwerk koesteren een behoefte om versterkt te worden en hebben ook een grote mogelijkheid om versterkt worden (doordat er een groot vermogen is om nieuwe kansen te ontdekken waarbij nieuwe hulpmiddelen verkregen worden)
- Bewonersinitiatieven met een hoge dichtheid in het sociale netwerk hebben geen grote behoefte om versterkt te worden (omdat alle gewenste hulpmiddelen in het bestaande netwerk binnen bereik zijn) en zijn ook niet erg te versterken (doordat er een klein vermogen is om nieuwe kansen te ontdekken en alles binnen het sociale netwerk aanwezig is)
- De gemeente kan bijdragen aan het versterken van bewonersinitiatieven door een vooral faciliterende rol aan te nemen.

Een noot bij bovenstaande is dat andere factoren ook een rol spelen bij het kunnen versterken van bewonersinitiatieven. Eerder is al de rol van de social media aangehaald, maar ook het specifieke doel of veld waar een bewonersinitiatief zich op richt, beïnvloedt de kans om het initiatief te versterken.

Tot slot is de participatietrap van de Rob (2012) aangehouden met betrekking tot de rol van de gemeente. Welke rol de gemeente momenteel vervult (hoe de gemeente vindt dat zij haar positie waarneemt en de hoe dat door andere partijen gezien wordt) en welke rol de gemeente zou moeten vervullen (ook hier percepties van zowel de gemeente als de bewonersinitiatieven) zijn punten die beschreven worden aan de hand van de classificatie van de Rob (2012).

3. Methoden en technieken

3.1 Kwalitatief onderzoek met een kwantitatieve component

De gemeente Amersfoort is een proeftuin op het gebied van bewonersinitiatieven. Door Amersfoortse burgers en de Amersfoortse gemeente zijn diverse ballonnetjes opgelaten om de zelfredzaamheid en ook samenredzaamheid van de burger te versterken. Om inzicht te krijgen in de diversiteit aan bewonersinitiatieven in Amersfoort hebben stichting BonaFide en de gemeente de vraag voorgelegd om een overzicht te verschaffen van de bestaande initiatieven in Amersfoort. De eerste empirische deelvraag is hiervoor opgesteld: wat zijn de kenmerken van bewonersinitiatieven in Amersfoort? Aan de hand van een enquête zijn bewonersinitiatieven bevraagd op algemene informatie, behoeften en contacten met partijen (enquête is terug te vinden in de bijlage). De uitkomsten van de enquête bieden hiermee een eerste handvat om het sociale netwerk van bewonersinitiatieven, weliswaar op alle terreinen, in beeld te krijgen. Het afstemmen van vraag en aanbod door verbinding is het uitgangspunt dat ten grondslag ligt aan deze inventarisatie. Er is gekozen voor een kwantitatief onderzoek omdat het aantal onderzochte eenheden, de bewonersinitiatieven, een grote omvang kent.

Na dit kwantitatieve “vooronderzoekje” kent het onderzoek om de hoofdvraag – hoe bewonersinitiatieven te versterken zijn en welke rol de gemeente hierbij kan spelen - te beantwoorden een kwalitatieve methodiek. Bij dit kwalitatieve onderzoek stonden kenmerken als de beleving van de respondenten en de interpretatie van de onderzoeker centraal (Boeije, 2012:35). Dit onderzoek tracht de perceptie en visie van bewoners en van de gemeente te begrijpen en dichterbij elkaar te brengen. Een nadeel van kwalitatief onderzoek is dat er sprake kan zijn van een interviewer bias (de respondent kan beïnvloed worden door de interviewer).

Er is besloten tot een kwalitatief onderzoek omdat bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn in de gemeente Amersfoort nog nauwelijks tot niet onderzocht zijn. Volgens Boeije (2012) is een gebrek aan inzicht en kennis een reden voor een kwalitatief onderzoek. Daarnaast is het essentieel dat de betekeniswereld van zowel bewoners als beleidsprofessionals achter hun interacties, processen, gedragingen, gevoelens en ervaringen te exploreren om de kloof tussen de bewoner en gemeente te onthullen. Complexe vraagstukken, zoals de relatie tussen gemeente en bewoner, verlangen ten slotte ook een kwalitatieve aanpak (Boeije, 2012:36). Daar komt bij dat niet enkel de gemeente een belangrijke actor is in het krachtenveld van een bewonersinitiatief. Bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn hebben tevens met maatschappelijke organisaties als Welzin, Beweging3.0 en Ravelijn te maken. Een laatste grond waarop de keuze voor een kwalitatief onderzoek gestoeld is, is dat bewonersinitiatieven als sociologisch of maatschappelijk verschijnsel wel een veel onderzocht onderwerp zijn. De uitkomsten van deze studies zijn echter divergerend. In wetenschappelijke studies zijn verschillende behoeften genoemd en er zijn verschillende gewenste rollen van de gemeente aangehaald (o.a. Rob, 2012; Binnenlands Bestuur, 2014; Filanthropium, 2014). Om een orde te scheppen is in deze studie specifiek gekeken naar welke rol de gemeente Amersfoort vervult en zou kunnen vervullen.

Het fundament van het onderzoek ligt besloten in de sociale netwerktheorie. Deze theorie is het hoofdingrediënt voor het kwalitatieve onderzoek. Het grote netwerk van bewonersinitiatieven is bepalend voor het functioneren van een bewonersinitiatief. Aan de andere kant is het sociale netwerk van de gemeente bepalend voor het functioneren van de gemeente. Op de overlappingen, raakvlakken en gaten tussen deze twee verschillende partijen wordt ingezoomd. Er zou dus gesproken kunnen worden van een groter netwerk van alle partijen binnen Amersfoort waar de gemeente en de bewonersinitiatieven met unieke eigen verbindingen deel van uit maken.

3.2 Casuïstiek

3.2.1 De gemeente Amersfoort en de transitie in het sociale domein

Voor de zorginitiatieven geldt niet alleen zelfredzaamheid maar ook samenredzaamheid als ideaal. Dit in de vorm van mantelzorg en andere vormen van informele zorg. De Wmo hanteert immers een compensatiebeginsel terwijl de AWBZ zorg aanbiedt op basis van een medische grondslag. Bij de Wmo staat, in tegenstelling tot de AWBZ, de vraag centraal (Gemeente Amersfoort, 2013:13). Samengevat ging het Wmo-beleid in Amersfoort van 2008-2011 uit van de volgende vertrekpunten (Gemeente Amersfoort, n.d.:3)

- “Verantwoordelijkheid van burgers, maatschappelijke organisaties en de gemeente;
- Bieden van een basisinfrastructuur waarop probleemoplossend vermogen, initiatief en samenhang beter kan gedijen;
- Bieden van kansen om samenhang te creëren en activiteiten beter op elkaar af te stemmen;
- Aansluiten op de mogelijkheden en behoeften van burgers; zorgt voor ondersteuning waar nodig”

Deze globale punten zijn ook nog steunpilaren voor het huidige Wmo-beleid in Amersfoort. Ondanks deze gehandhaafde principes staan er belangrijke veranderingen voor de deur in de wet- en regelgeving. In Amersfoort ontstaat er als gevolg van de overheveling van de AWBZ naar de Wmo meer druk op de huishoudelijke hulp en de regiotaxi (Gemeente Amersfoort, 2013:13). Voornamelijk op de ouderenzorg wordt veel gekort. Zoals eerder benoemd is de aanspraak op een zorgzwaartepakket 3 voor Verpleging en Verzorging geheel uit de AWBZ verdwenen. Maar ook het budget voor huishoudelijke hulp, nog wel onderdeel van de AWBZ, wordt met 40 procent gekort (Gemeente Amersfoort, 2013:3). Hier is ook binnen de Raad de nodige commotie over. Veel ouderen ontvangen niet de benodigde zorg op het gebied van persoonlijke verzorging. De huishoudelijke hulp is onderdeel van het Wmo-zorgvoorzieningspakket. Huishoudelijke hulp is onderverdeeld in drie functies: 1. alleen schoonmaakwerkzaamheden, 2. schoonmaakwerkzaamheden met andere lichte ondersteuning in de huishouding, en 3. schoonmaakwerkzaamheden met ondersteuning binnen de ontregelde huishouding (Gemeente Amersfoort, 2013:10).

Naast de huishoudelijke hulp wordt ook ambulante begeleiding en dagbesteding voor ouderen, gehandicapten of mensen met psychische problemen overgeheveld naar de Wmo. Uitgangspunt is dat de gemeente in overleg met de patiënt of cliënt bepaalt welke ondersteuning nodig is, hoe die geleverd wordt en door wie (Talant, n.d.). Voor de Wmo geldt het leveren van een eigen bijdrage voor hulpmiddelen en voorzieningen. Op deze manier wordt huishoudelijke hulp gebonden aan kosten in plaats van vrijwillige diensten. Huishoudelijke hulp, dagbesteding en begeleiding kunnen worden opgevangen door het kosteloze principe van mantelzorg.

3.2.2 Casusselectie

Bij deze studie zijn vier verschillende bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn als verschijnsel in hun natuurlijke omgeving geanalyseerd (Boeije, 2012:21). Een casestudie levert gedetailleerde kennis op doordat de respondenten de ruimte wordt gelaten om een eigen verhaal te doen. Daarnaast brengt een casestudie verschillende interacties in kaart en is er aandacht voor de verschillende verklaringen van de betrokkenen om een zo volledig mogelijk inzicht op te kunnen doen. Het casuonderzoek in deze studie is in termen van Yin (2002) te categoriseren als een “embedded (multiple units of analysis) single-case design”. De casus heeft namelijk alleen betrekking op de casus bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn met oog op mantelzorg en informele zorg. Binnen deze casus zijn verschillende analyse-eenheden, namelijk de verschillende bewonersinitiatieven. Overkoepelende thema’s zijn de behoeften en benodigdheden om een initiatief

te versterken, het sociale netwerk van bewonersinitiatieven en de (gewenste) rolinvulling van de gemeente hierbij.

Het viertal onderzoekseenheden is ten eerste geselecteerd op basis van de enquête. Er is voor vier bewonersinitiatieven gekozen zodat de verscheidenheid aan het soort typen wordt weergegeven maar het ook behapbaar blijft. De chronologische volgorde van de interviews is aangehouden bij het benoemen middels een A-B-C-D-volgorde. Bij de resultaten van de enquête hadden weinig initiatieven aangegeven dat de focus voor hen enkel lag op het gebied van zorg en welzijn. De initiatieven die dit hebben aangegeven kwamen in aanmerking. Twee duidelijke zorginitiatieven zagen af van deelname aan deze studie. Initiatieven aangaven een zorg- en welzijnsbestemming te hebben maar niet voorzien in informele zorg waar in deze studie onderzoek naar wordt gedaan, zijn vanzelfsprekend niet opgenomen in de selectie. Andersom is er een bewonersinitiatief dat niet heeft aangegeven op het terrein van zorg en welzijn te opereren en niet het bieden van goede zorg of sociale cohesie als doelstelling te hebben maar waarbij dit wel het geval is. Bewonersinitiatief B voorziet namelijk wel in zorgvragen en biedt informele zorg en mantelzorg door contactmomenten en te signaleren. Daarbij heeft dit initiatief erg veel contact met zorgorganisaties als de buurt- en thuiszorg.

Tabel 6. Selectie van onderzoekseenheden a.h.v. resultaten van de enquête

	Terrein zorg en welzijn (zwaarst wegend criterium)	Doelstelling bieden van goede zorg (door heel weinig respondenten aangevinkt)	Doelstelling sociale cohesie (omzien)
Bewonersinitiatief A	✓	×	×
Bewonersinitiatief B	×	×	×
Bewonersinitiatief C	✓	✓	✓
Bewonersinitiatief D	✓	×	✓

De geselecteerde bewonersinitiatieven nemen een stukje dagbesteding, contact (voorkomen van sociaal isolement), aandacht, begeleiding, ontwikkeling en eventueel een stukje huishoudelijke hulp waar. Vitale bewoners helpen hun minder vitale buurtbewoners (het ene bewonersinitiatief is meer op senioren gericht dan de ander, maar de vragen zijn vaak afkomstig van ouderen). Dus ook bewonersinitiatief B kan op deze wijze resoluut beschreven worden als een initiatief op het gebied van zorg, welzijn en omzien naar elkaar aangezien er klusjes worden gedaan die de persoon in kwestie zelf niet meer kan doen. Concreet kan er gedacht worden aan begeleiding naar een arts, boodschappen doen (bij ziekte), de hond uitlaten bij ziekte, het helpen invullen van een formulier, een leuke activiteit om met elkaar in contact te komen, het doen van kleine klusjes als even een muurtje verven, gordijnen ophangen, of een computer installeren. Bij bewonersinitiatief A staat persoonlijke groei en ontwikkeling centraal waarbij er met de deelnemers – er is bewust gekozen voor de term deelnemers in plaats van cliënten omdat ook deze mensen deelnemen in de samenleving – wordt toegewerkt naar re-integratie en participatie in de maatschappij. Saillant gegeven is dat de onderzoekseenheden een duidelijke mengvorm zijn van bewonersinitiatieven in samenwerking met professioneel werk. Er zijn elementen van zowel bewonersinitiatieven als van professionele organisaties te bespeuren.

Vervolgens is er ook gekeken naar de achtergrond van de bewonersinitiatieven. De verdeling van de bewonersinitiatieven over zeer diverse wijken was het uitgangspunt. Om generaliseerde conclusies te trekken, alhoewel dit geen opzichzelfstaand doel is bij het uitvoeren van een kwalitatief onderzoek maar wel gewenst is om aanbevelingen te kunnen formuleren voor de gemeente, is het van belang dat de bevindingen gebaseerd zijn op grond van initiatieven uit verschillende wijken. Aan de hand van deze laatste selectie op wijkachtergrond zijn de uiteindelijke cases uitverkoren tot

onderzoekseenheid. Middels deze procedure, selectie op activiteiten op het gebied van zorg en welzijn en selectie op verschillende wijk is uiteindelijk een viertal onderzoekseenheden uit de bus gerold.

Tabel 7. Casusselectie: variëteit op wijken

BI	Wijk	Kenmerk
A	Vathorst	Nieuwste wijk
B	Soesterkwartier	Aandachtswijk
C	Hoogland	Voormalig dorp: in 1974 door Amersfoort geannexeerd
D	Schothorst	Schothorst-zuid heeft procentueel de meeste ouderen van 65+, namelijk 27,3% (Onderzoek en Statistiek Amersfoort, 2014)

3.3 Dataverzameling

3.3.1. Kwantitatief onderzoek: enquête (ter beantwoording van deelvraag I)

Zoals eerder benoemd kunnen bewonersinitiatieven een korte levensduur hebben of onder de radar blijven. Hierdoor is het moeilijk, al dan niet onmogelijk, om een volledig accurate lijst met alle bestaande bewonersinitiatieven af te leveren. Daarbij was ook niet ieder bewonersinitiatief bereid om de vragenlijst in te vullen. De resultaten van het kwantitatieve onderzoek zullen daarom niet geheel representatief zijn voor alle bewonersinitiatieven die daadwerkelijk in het veld aanwezig zijn.

De enquête is afgenomen onder bekende Amersfoortse bewonersinitiatieven om in beeld te brengen wat de kenmerken van de bewonersinitiatieven zijn (zie voor enquête bijlage 1). Onderdelen die onder andere bevraagd zijn betroffen de doelstellingen van het bewonersinitiatief, het aantal vrijwilligers, de tijdsinvestering, het financiële plaatje, band met de gemeente, contact met andere partijen, ondersteuning van andere partijen en de behoeften van het bewonersinitiatief om goed te kunnen functioneren. Deze onderwerpen zijn opgesteld naar aanleiding van de literatuur (vn. op wetenschappelijke inzichten van Hurenkamp en Rooduijn, 2009). Zoals in de inleiding al is aangegeven is de enquête opgesteld en afgenomen in samenwerking met medestudent Lotte van Vliet.

Om tot respondenten te komen en kennis te maken met de actieve bewoners in Amersfoort zijn er verschillende gelegenheden bezocht waar bewonersinitiatieven aanwezig waren. Bij de informatiemarkt van het Stadscafé waarbij bewonersinitiatieven zich konden presenteren aan het nieuwe College en de Raad (1-04-2014), de Bewonersconferenties die door Bewonersweb georganiseerd werden waarbij er met actieve inwoners van de stad werd gebrainstormd over huidige maatschappelijke kwesties (22-04-2014 en 7-05-2014) en de burgerborrel voor alle bewoners- en burgerinitiatieven in de stad (14-05-2014) is de gelegenheid gegrepen om over het onderzoek, ook het kwalitatieve onderzoek, te vertellen en respondenten te werven. De lijst met contactgegevens van bewonersinitiatieven die op dergelijke gelegenheden vergaard is, is aangevuld met mailadressen die BonaFide al in haar eigen bestand had staan. Daarnaast is er in de vragenlijst aan de respondenten gevraagd met welke andere bewonersinitiatieven zij bekend zijn zodat deze ook benaderd konden worden. Op deze wijze is een zo compleet mogelijk overzicht gerealiseerd. De planning voor het verzamelen van alle data was zeer ruim opgesteld. Juist omdat het werven van respondenten afhankelijk was van dergelijke gelegenheden is er besloten om de vragenlijst lang open te houden.

3.3.2 Kwalitatief onderzoek: interviews (ter beantwoording van deelvragen II, III, en IV)

De data van het kwalitatieve onderzoek zijn verzameld door het afnemen van interviews. De interviewer stelt in een gespreksvorm vragen over gedragingen, opvattingen, houdingen en ervaringen ten aanzien van de behoeften, het sociale netwerk van bewonersinitiatieven en de rol van de gemeente daarbij (Boeije, 2012:57). De interviews waren semigestructureerd. Dat houdt in dat de inhoud van de vragen, de formulering, de volgorde van de vragen, de antwoordkeuze vooraf niet geheel zijn

vastgesteld om zo voldoende ruimte te laten aan de respondent als informatiebron. Op voorhand van een interview is er een topiclist opgesteld op basis van het analysekader om zo zeker te zijn van een gedekte inhoud van het onderzoek (zie voor topiclists bijlagen 3 en 4). Voor het toetsen van verwachtingen, zoals geformuleerd op pagina 23, is het opstellen van het analysekader gebaseerd op concepten en begrippen uit de wetenschappelijke literatuur. Aan alle respondenten is aangegeven de interviews anoniem verwerkt werden.

Tabel 9. Het analysekader voor het empirische onderzoek

Deelvraag	Topics	Sensitizing concepts ¹
Deelvraag I	Inventarisatie initiatieven in Amersfoort	Hiervoor is een globale vragenlijst opgestuurd ter inventarisatie (zie bijlage 1)
Deelvraag II	Behoeften (van bewonersinitiatieven om het initiatief te versterken)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Financiële ondersteuning ➤ Netwerkcompetenties ➤ Kennisdeling; expertise ➤ Trainingen voor leden en vrijwilligers ➤ Burgerkracht aanvullen ➤ Institutioneel verbinden ➤ Empoweren initiatiefnemers ➤ Vitaliseren van de wijkgemeenschap ➤ Betrokkenheid van verschillende partijen
Deelvraag III	Het sociale netwerk (van bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn): Partijen in het sociale netwerk Structuren van het sociale netwerk	Partijen: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gemeente ➤ Andere bewonersinitiatieven ➤ Het bedrijfsleven (de private sector) ➤ Onderwijsinstellingen ➤ Zorginstellingen ➤ Maatschappelijke organisaties Structuren: <ul style="list-style-type: none"> ➤ (Machts)centralisatie ➤ Vertrouwen ➤ Doelconsensus; eensgezindheid ➤ Closure: Dichtheid van het netwerk ➤ Zwakke banden
Deelvraag IV	Rol van de gemeente (bij het versterken van bewonersinitiatieven)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Reguleren ➤ Regisseren ➤ Stimuleren ➤ Faciliteren ➤ Loslaten

Het selecteren van respondenten en de wijze waarop zij geselecteerd werden was een vorm van steekproeftrekking (Van Thiel, 2009). Van de vier verschillende manieren om een steekproeftrekking uit te voeren is voor dit onderzoek voor de gestratificeerde selectie van respondenten gekozen. Doordat verschillende lagen en partijen naar het te fenomeen gevraagd zijn, zijn de uiteindelijke bevindingen zo representatief mogelijk. Daarom zijn er per bewonersinitiatief, met uitzondering van het vierde bewonersinitiatief, twee respondenten geïnterviewd. Na het derde bewonersinitiatief was duidelijk dat een tweede respondent bij een zelfde bewonersinitiatief een hoge mate van saturatie

¹ Boeije (2012) 47. Globale notities en ideeën worden weergegeven aan de hand van deze begrippen. Deze begrippen zijn “attenderende, gevoelig makende of richtinggevende begrippen”.

optreedt. De twee respondenten zijn het met elkaar eens en geven vaak dezelfde informatie; hetgeen overigens veel intern contact en overleg over visie, werkwijzen en doelstellingen bevestigt. Daarom is bij het vierde bewonersinitiatief besloten om slechts één respondent te interviewen. Daarnaast zijn binnen het gemeentecollege zes respondenten van verschillende lagen binnen de gemeente bevestigd: twee wijkmanagers, drie beleidsmedewerkers en een wethouder. Er is bewust voor respondenten met diverse functies en disciplines gekozen om zo de diversiteit te waarborgen voor de representativiteit (zie voor overzicht respondenten bijlage 2). In de praktijk hebben ambtenaren en afdelingen een immense voorsprong op de Raad en het College en zijn informeel leidend zijn wat betreft beleidsontwikkeling. Daarom is er gekozen voor vijf respondenten binnen de ambtenarij en voor één bestuurder. Voor de respondenten bij de gemeente is een andere topiclijst opgesteld dan voor de respondenten van de bewonersinitiatieven. Ook na verschillende lagen van de gemeente geïnterviewd te hebben is er een punt van saturatie bereikt. Voornamelijk binnen dezelfde laag was veel herhaling te bespeuren over de visie van de gemeente op en over (het versterken van) bewonersinitiatieven. Daarom is voor de gemeente een zestal respondenten aangehouden.

3.4 Data-analyse

3.4.1 Data-analyse enquête

De fasen dataverzameling en data-analyse van de enquête staan los van elkaar en vinden na elkaar plaats. Op de resultaten van de enquête is een eigen analyse losgelaten vanuit de invalshoek van dit onderzoek. De eerste bevindingen met koppeling naar de literatuur (zie *sensitizing concepts* in tabel 9) zijn gedaan. Middels diagrammen wordt duidelijk aangegeven wat de overeenkomsten en verschillen tussen bewonersinitiatieven zijn. Door het vergelijken van robuuste cijfers is een globaal beeld geschapen over bewonersinitiatieven in de gemeente Amersfoort.

3.4.2 Data-analyse interviews

De interviews bij het kwalitatieve onderzoek zijn eerst getranscribeerd en vervolgens gecodeerd. Dit coderen maakt structuren zichtbaar. Per tekstgedeelte is er een code toegekend. Deze code dekt de essentiële informatie die door de respondent prijsgegeven wordt en kan afkomstig zijn uit de literatuurstudie (dus overeenkomen met een indicator). Bij de analyse zijn de gegevens over de onderwerpen, behoeften, het sociale netwerk van bewonersinitiatieven op het gebied van het welzijn en de rol van de gemeente uiteengezet in categorieën. Gegevens uit de verschillende interviews zijn per onderwerp bij elkaar gebracht om zo te synthetiseren.

Er is volgens de werkwijze van Boeije (2012:98,104,109) eerst open gecodeerd, daarna axiaal gecodeerd en vervolgens selectief gecodeerd. Bij het open coderen zijn codes toegekend aan specifieke fragmenten. Dit moet niet de globaal zijn. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar het topic behoeften, maar behoeften kan geen code zijn voor alle behoeften die respondenten hebben benoemd. Dan zijn de fragmenten die onder deze code geschaard worden te divers. Er is gekozen voor codes als *behoefte_geld*, *behoefte_locatie*, *behoefte_middelen* en dergelijke. Bij de *behoefte_middelen* is ook weer onderscheid gemaakt tussen verschillende middelen als computer, vervoer, gereedschap en dergelijke. Bij axiaal coderen is een keuze gemaakt van wat belangrijke en veel terugkerende codes zijn in het licht van de onderzoeksvraag. Hier is het aantal codes en thema's gereduceerd tot een behapbaar overzicht. Codes worden geschrapt en codes worden samengebracht. Ten slotte zijn de verzamelde gegevens gestructureerd en verbanden tussen de codes gelegd. Dit proces heet selectief coderen. Zie voor de gehele code-boom bijlage 5.

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

De studie kent een zeer lichte vorm van triangulatie aangezien er op kwantitatieve en kwalitatieve wijze data zijn verzameld. Het kwantitatieve onderzoek biedt een algemene weergave van behoeften

en netwerken van bewonersinitiatieven in Amersfoort. Het kwalitatieve onderzoek biedt vervolgens focus door specifiek in te gaan op bewonersinitiatieven op het gebied van welzijn en zorg en een verdieping door het afnemen van interviews.

Bij het kwalitatieve onderzoek is het van belang dat het onderzoek verifieerbaar is. Kwalitatief onderzoek zal echter nooit los staan van toeval. De observatie en interpretatie van de onderzoeker is altijd leidend. Maar om te voorkomen dat dit te dominante vormen aanneemt is er bij deze studie door de onderzoeker veel doorgevraagd en de respondent aan het woord gelaten. De gemoedstoestand van de respondent blijft een onbeheersbare en oncontroleerbare variabele. Een verscheidenheid aan respondenten is daarom van belang. De verschillende respondenten zijn op de behoeften, sociale netwerken en de rol van gemeente bevraagd. Er zijn interviews gevoerd met zowel bewonersinitiatieven als de gemeente (op verschillende niveaus van bestuur tot wijkmanagers). De betrouwbaarheid van het onderzoek is ook gewaarborgd doordat de interviews steeds zijn afgenomen in rustige ruimtes (met twee uitzonderingen: deze waren op een rustige plek van een horecagelegenheid). Tot slot is bij de analyse is gebruik gemaakt van bestaande erkende procedures (het codeerproces).

Het kwantitatieve onderzoek is reproduceerbaar aangezien alle mailadressen bewaard zijn gebleven en er nauwkeurig met de resultaten van het onderzoek is omgegaan. Onderzoek kan onbetrouwbaar zijn doordat er een ander instrument gebruikt wordt. Er is echter steeds gebruik gemaakt van dezelfde vragenlijst en dezelfde topiclists.

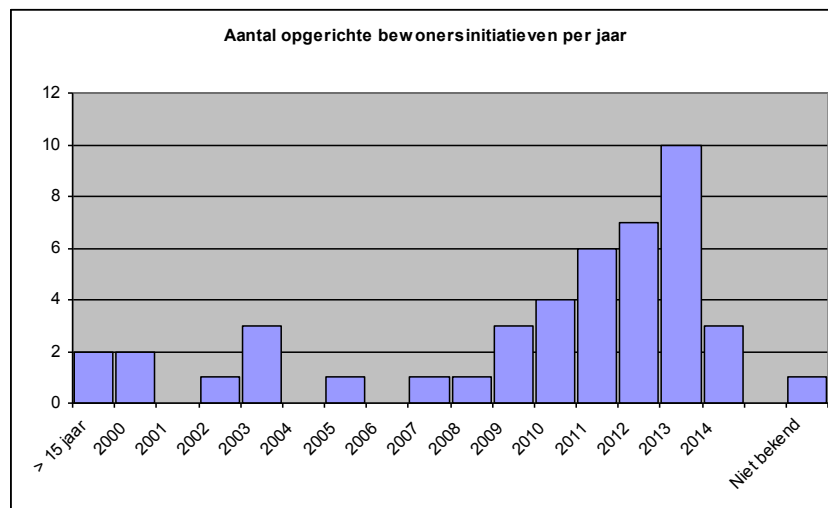
4. Bevindingen enquête

In dit hoofdstuk is een samenvatting geboden van de opvallende en relevante resultaten van de enquête. De respondenten zijn middels de enquête op drie onderdelen ondervraagd: algemene gegevens over het bewonersinitiatief, de behoeften van het bewonersinitiatief en het contact met andere partijen door te vragen naar samenwerking. De enquête biedt dus een globaal beeld van de visies van bewonersinitiatieven op deze drie facetten en geldt als opstapje en achtergrondinformatie voor het verdiepende kwalitatieve onderzoek. Bij dit hoofdstuk zijn de resultaten van de enquête in een presentatie gegoten passend bij dit onderzoek: wat zijn de behoeften van bewonersinitiatieven en hoe ziet het sociale netwerk van deze initiatieven er uit?

4.1 Algemene gegevens

De enquête is verstuurd op 25-04-2014 naar 82 bewonersinitiatieven. Dit getal is niet geheel accuraat aangezien sommige bewonersinitiatieven misschien niet meer bestonden, zichzelf niet als bewonersinitiatief zien of door incorrecte mailadressen. Wel kan er gesteld worden dat er 82 enquêtes verstuurd zijn. Op 30-05-2015 zijn de gegevens van de 44 ingevulde enquêtes (54% heeft gereageerd) verzameld. De gegevens bieden een ruw beeld over bewonersinitiatieven in Amersfoort. Een belangrijke kanttekening is dat er ook bewonersinitiatieven zijn die niet benaderd zijn wegens onwetendheid over hun bestaan. De meeste respondenten waren voorzitter (20,5%) of coördinator (18,2%). Andere functies die de revue gepasseerd zijn, zijn initiatiefnemer, secretaris, trekker, bestuurslid, contactpersoon, penningmeester, lid kerngroep, webmaster, directeur, faciliterend en meedenker.

Figuur 9. Aantal opgerichte bewonersinitiatieven per jaar

Toelichting: het totaal is 45 want één initiatief bestaat uit twee kleinere initiatieven

Een opvallend resultaat is dat de oprichtingsjaren van de ondervraagde de bewonersinitiatieven voornamelijk tussen 2009 t/m 2014 liggen (zoals hierboven in de grafiek is weergegeven). 33 bewonersinitiatieven van de 44 bewonersinitiatieven die de enquête ingevuld hebben vinden hun oorsprong in deze periode. Dit geeft aan dat de ontwikkeling burgerkrachtbewegingen voornamelijk een verschijnsel is van de laatste jaren. Nog opvallender is de trend dat vanaf 2009 ook het aantal opgerichte bewonersinitiatieven toeneemt. Bewonersinitiatieven steken vaker de kop op wat impliceert dat onder bewoners het gevoel leeft dat zij iets moeten doen of willen doen op eigen kracht (voor de samenleving) en dat dit gevoel ook omgezet wordt in actie. Voor degenen die beweren dat een

samenleving die voor een groot deel op burgerkracht draait niet mogelijk is, is dit resultaat een opsteker; de acceptatie en bewustwording van de eigen kracht is een proces dat op lange termijn een positieve uitwerking zal hebben. Bewoners hebben tijd nodig om te wennen aan de paradigmashift van de overheid als ‘moedertje zorg’ waarbij zij passief zorg ontvangen naar een participatiesamenleving waarbij bewoners zelf een actieve houding aannemen.

Bij het aantal vrijwilligers per bewonersinitiatief is het opmerkelijk dat de aantallen zeer uiteenlopen. De meeste bewonersinitiatieven (10) hebben aangegeven dat hun databestand 6 tot 10 vrijwilligers bevat. Maar er zijn ook initiatieven met 1 tot 5 vrijwilligers en initiatieven van meer dan 100 vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers voor een bewonersinitiatief is geen vaststaand gegeven maar is afhankelijk van de wensen van het bewonersinitiatief. De meeste vrijwilligers (66%) besteden 0 tot 5 uur per week vrijwillig hun tijd aan het initiatief. 25% besteedt 6 tot 10 uur, 4% 11-15 uur en 5% van alle vrijwilligers besteedt meer dan 15 uur per week aan het bijdragen bij een bewonersinitiatief. Naar aanleiding van deze gegevens kan gesteld worden dat er qua tijd een grens is voor de belastbaarheid of welwillendheid van vrijwilligers. 81% van de vrijwilligers zet zich niet meer dan 10 uur in bij een bewonersinitiatief. Uiteraard is het wel mogelijk dat vrijwilligers bij meerdere bewonersinitiatieven actief zijn waardoor het totaal aantal uren aan vrijwilligerswerk bij bewonersinitiatieven in totaal hoger kan liggen. Maar per bewonersinitiatief is er een grens te constateren; de meeste vrijwilligers zetten zich voor relatief weinig uren (0-5 uur) per week in bij een specifiek bewonersinitiatief.

Om een totaal beeld te schetsen van de verdeling van bewonersinitiatieven over Amersfoort is in onderstaande tabel weergegeven in welke wijken de bewonersinitiatieven gevestigd zijn. Nogmaals, de cijfers zullen niet volledig representatief zijn.

Tabel 10. Wijken waar bewonersinitiatieven gevestigd zijn

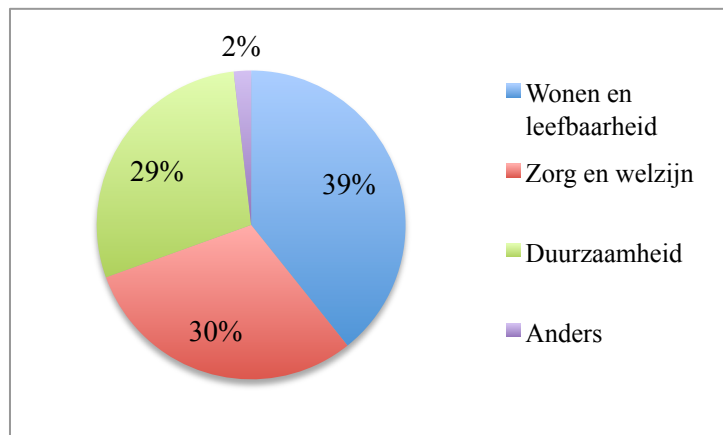
Gevestigde wijk	Percentage bewonersinitiatieven	Aantal bewonersinitiatieven
Heel Amersfoort	15,6%	7
Kruiskamp-Koppel	20%	9
Binnenstad	15,6%	7
Soesterkwartier	13,3%	5
Schothorst	8,9%	4
Randenbroek-Schuilenburg	6,7%	3
Nieuwland	4,4%	2
Bergerkwartier-Bosgebied	4,4%	2
Vathorst	4,4%	2
Vermeer-Leusderkwartier	2,2%	1
Hoogland	2,2%	1
Industriekwartier	2,2%	1
Nog nergens	2,2%	1

Toelichting: één bewonersinitiatief heeft twee wijken ingevuld waardoor het totaal op 45 in plaats van 44 komt.

In de enquête is ook gevraagd op welk terrein het bewonersinitiatief opereert. Uit de gegevens is naar voren gekomen dat 30% van de bewonersinitiatieven functioneert op het gebied van zorg en welzijn. Dit is een selectiecriteria geweest voor bij de casusselectie. Wat precies het terrein van zorg en welzijn ondervangt is overgelaten aan de betekenisgeving van de respondenten zelf mits deze invulling matcht met het zorg- en welzijnsaccent van deze studie. De perceptie van de ondervraagde bewonersinitiatieven is leidend geweest. Zo hebben bepaalde bewonersinitiatieven aangegeven dat zij opereren op het terrein van zorg en welzijn en andere bewonersinitiatieven niet terwijl de bezigheden van het bewonersinitiatief dat heeft ingevuld niet op dit gebied te functioneren veel dichterbij bij dit

gebied lijken te liggen dan de bezigheden van het initiatief dat heeft aangegeven wel op dit gebied actief te zijn. Bij de categorie “Anders” zijn relatief veel terreinen benoemd die ook onder de vier geopperde classificaties geschaard kunnen worden. Andere terreinen die wel nadrukkelijk naar voren zijn gebracht zijn die van cultuur (bijv. het promoten van klassieke muziek) en economie (bijv. het vitaliseren van de wijkeconomie) en sociale cohesie. Bij sociale cohesie is bijvoorbeeld genoemd: “contacten tussen bewoners onderling en tussen bedrijven onderling” en “sociaal contact”.

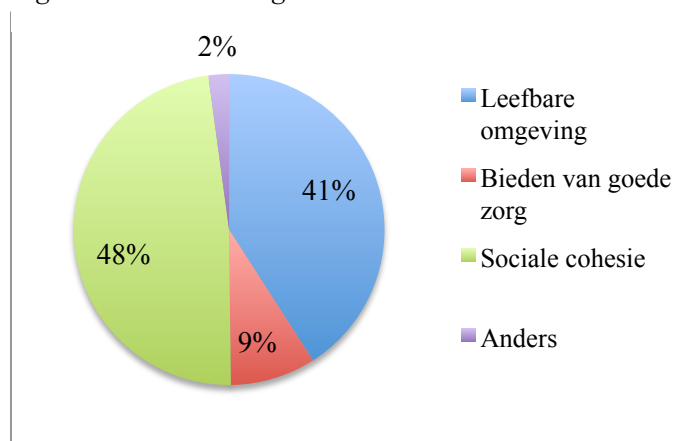
Figuur 10. Op welk terrein opereert het bewonersinitiatief?

Bij de doelstellingen van bewonersinitiatieven (zie figuur 11) is het voor dit onderzoek opmerkelijk dat slechts 9% van de bewonersinitiatieven heeft aangegeven dat hun doelstelling het bieden van goede zorg is. Dit is respectievelijk weinig in vergelijking met de vorige grafiek waarbij 30% wel aangaf actief te zijn op het terrein van zorg en welzijn terwijl het dezelfde soort vragen zijn. Mogelijkerwijs kan het verschil tussen het de 30% van de vorige grafiek en 9% in deze grafiek verklaard worden doordat sociale cohesie door bewonersinitiatieven ook onder het terrein van zorg en welzijn geschaard wordt. 48% van alle bewonersinitiatieven concentreert zich op sociale cohesie. Dit is een bevestiging voor de solidaire doelstelling die door Hurenkamp et al. (2006) als grootste wordt aangegeven. Solidariteit is ongeacht verstreken jaren de grootste doelstelling van bewonersinitiatieven.

Ook bij de doestellingen hebben respondenten bij de categorie “Anders” doelstellingen aangehaald die veelal te plaatsen zijn onder de aangegeven noemers. Het “stimuleren van levendigheid in de wijk op diverse werkvelden” is bijvoorbeeld als doelstelling op het gebied van een leefbare omgeving te plaatsen en “lotgenotencontact” is te plaatsen onder noemer van sociale cohesie. Andere doelstellingen die benoemd zijn te categoriseren op het gebied van ontwikkeling, welzijn, cultuur, veiligheid, economie en energie. Vooral cultuur en economie werd vaker genoemd. Een opvallende andere doelstelling die wel werd genoemd was ‘nadenken over de leefomstandigheden en zelfbewustzijn van bewoners’.

Figuur 11. Doelstellingen van bewonersinitiatieven

4.2 Behoeften van bewonersinitiatieven

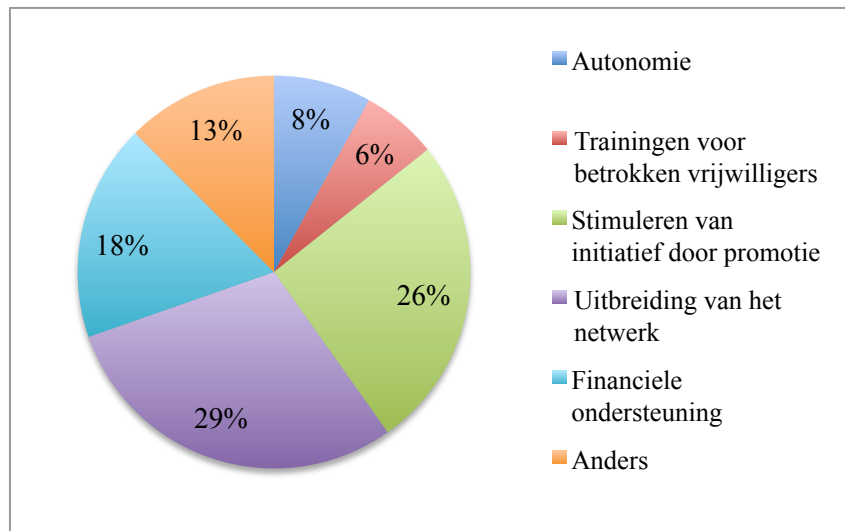
Bij de behoeften van bewonersinitiatieven is wederom het belang van het netwerk van een bewonersinitiatief bevestigd. De relevantie van de theoretische grondslag van dit onderzoek, de sociale netwerktheorie is, wederom getoond. Maar ditmaal vanuit de praktijk. De uitbreiding van het netwerk is met 29% als grootste behoefte genoemd om te kunnen groeien. Op een tweede plaats, met 26%, is het stimuleren genoemd door promotie. Bekendheid van een bewonersinitiatief is dus

belangrijk. De notie van bekendheid en promotie veronderstelt dat ‘anderen’ bekend zijn met het initiatief. Met deze ‘anderen’ wordt verwezen naar een sociaal netwerk en het belang daarvan.

Een saillant resultaat in onderstaande figuur is dat autonomie door bewonersinitiatieven niet als belangrijke factor wordt geduid om te kunnen groeien. Tegenstellend aan autonomie is het niet autonoom zijn waarbij andere partijen wel betrokken zijn bij het functioneren van een bewonersinitiatief. Wederom treedt hier de netwerkvisie naar voren; initiatieven hoeven niet autonoom te zijn om te groeien.

Figuur 12. Wat hebben bewonersinitiatieven nodig om te groeien?

Overige factoren die bij “Anders” nog genoemd zijn: verschuiving macht en middelen voor diensten en producten ontwikkeld door bewonersinitiatief, inkomsten uit de onderneming, digitale vorm van vraag- en aanbod aanbieder en matching, coördinatie van vrijwilligers, groei om groei is geen doel, gemeenschapszin, een betere structuur, huisvesting, meer publiciteit, ondernemende vrijwilligers.

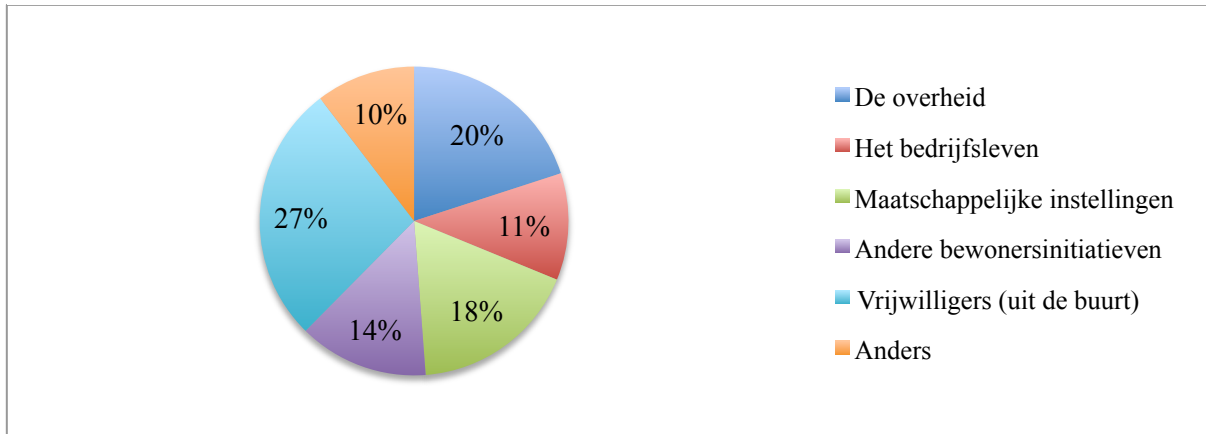
Ook binnen de categorie “Anders” hebben bewonersinitiatieven het belang van het netwerk opnieuw bekrachtigd. De categorie “Anders” is met 15% behoorlijk groot en daarom niet te verwaarlozen. Binnen deze categorie hebben bewonersinitiatieven bijvoorbeeld aangegeven dat contacten en gesprekken, samenwerking met betrokkenen, betrokkenheid van bewoners uit de buurt en participatie stadsbreed belangrijk zijn. Binnen de categorie “Anders” hebben bewonersinitiatieven aangegeven dat ook de wet- en regelgeving en de houding van de gemeente bepalend is voor het wel of niet kunnen groeien van een bewonersinitiatief. Het opstellen van een daadwerkelijk CPO-beleid door de gemeente, het daadwerkelijk mogen blijven bestaan van de gemeente en de erkenning van het probleem dat een bewonersinitiatief tracht op te lossen door het College van B&W en de Raad zijn genoemd met betrekking tot de rol van de gemeente. Ten slotte is een ander element dat bewonersinitiatieven in de categorie “Anders” introduceerden het belang van kennis. Dit werd aangekaart door het “investeren in kennis binnen het collectief” en “kennisdeling”. Deze kennis moet wel vergaard en gedeeld worden. Ook bij dit proces zijn doorgaans andere partijen betrokken en moeten bewonersinitiatieven een beroep doen op hun omgeving.

4.3 Het sociale netwerk van bewonersinitiatieven

De variëteit in contacten en gewenste contacten in sociale netwerken komt nadrukkelijk naar voren in de resultaten van de enquête. Bewonersinitiatieven willen betrokkenheid van de gemeente (20%), van het bedrijfsleven (11%), van maatschappelijke instellingen (18%), van andere bewonersinitiatieven (14%) en van vrijwilligers (27%). Ondanks dat de percentages dicht bij elkaar liggen is betrokkenheid van vrijwilligers een duidelijke behoefte. Er kan daarom ook gesteld worden dat er in Amersfoort voornamelijk federatieve initiatieven bestaan (Hurenkamp en Rooduijn, 2009) waarbij veel contact binnen het initiatief is en daar er ook contact is met andere partijen. In de categorie “Anders” die bestaat uit 10% zijn bewoners zelf, overheid, kerken, culturele instellingen, de provincie nog

benoemd. Meermaals is de focus gelegd op de bewoners in de buurt zelf. Het bewonersinitiatief speelt zich immers in de buurt en bewoners uit deze buurt zijn ook potentiële vrijwilligers. De onderzoekseenheden hebben ook alleen aangegeven dat zij betrokkenheid van vrijwilligers in de buurt nodig hebben. Van de uiteindelijke selectie heeft alleen bewonersinitiatief B niet aangegeven dat betrokkenheid van maatschappelijke instellingen nodig is.

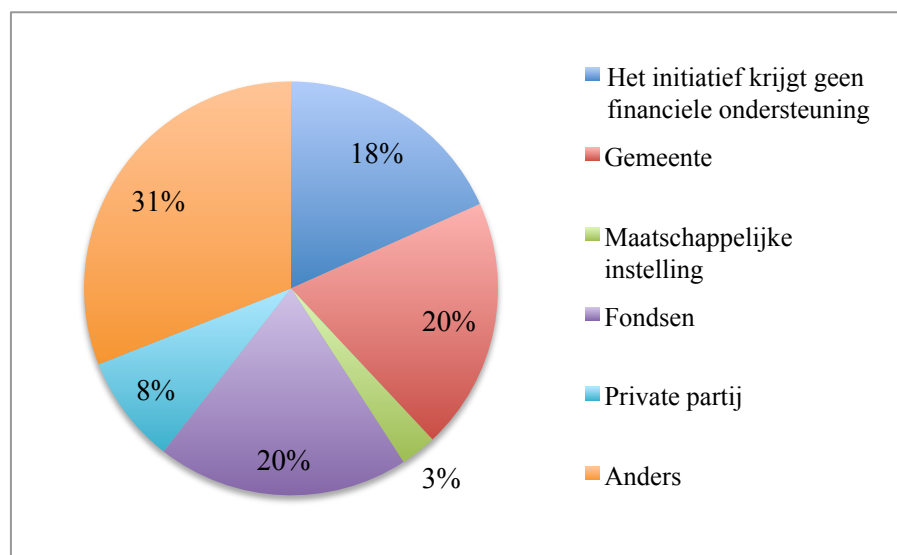
Figuur 13. Van welke partijen heeft het bewonersinitiatief betrokkenheid nodig?

Naast betrokkenheid is bewonersinitiatieven ook gevraagd van welke partijen zij (financiële) ondersteuning nodig hebben. De categorie “Anders” is bij deze vraag als grootste uit de bus gekomen. Hier zijn onder andere buurtbudgetten (4 keer) en kerken meermaals genoemd (4 keer). Andere factoren die bij deze categorie in gebracht zijn worden in de toelichting van figuur 13 benoemd. Op een gedeelde tweede positie zijn de gemeente en fondsen benoemd als financiële bronnen. 18 procent van de bewonersinitiatieven heeft zelfs aangegeven geen financiële ondersteuning te ontvangen. Concluderend kan gesteld worden dat het generen van financiële inkomsten vanuit veel verschillende hoeken mogelijk is en dat gemeente hier met haar buurtbudgetten toch één van de belangrijkste posities inneemt.

Figuur 14. Van welke partijen krijgt het bewonersinitiatief financiële ondersteuning?

Andere partijen die benoemd zijn: provinciale subsidie, provincie Utrecht, afhankelijk van het te behalen doel, donateurs, huurders, sponsoring, donatie wijkbewoners, Landelijke Pat.veren. Impuls, IVN en Milieudefensie, facturen, AWBZ gelden, bewoners, BZK, buurtbudgetten en geld is niet belangrijk.

Naast betrokkenheid en de ondersteuning is ook gekeken naar de structuren van de netwerken van de bewonersinitiatieven. In de enquête is gevraagd naar de samenwerking met de gemeente, andere bewonersinitiatieven, het maatschappelijk middenveld en de private sector. Onderstaande tabel

presenteert de resultaten. Een belangrijke kanttekening is dat de respondenten zelf invulling hebben gegeven aan wat nooit, af en toe, regelmatig en vaak is. Hiervoor is in de enquête geen bepaald aantal contacturen voorgelegd. Wederom geldt dus dat de interpretatie van de respondent leidend is.

Tabel 11. Samenwerking door bewonersinitiatieven met partijen weergegeven in percentages

	Nooit	Af en toe	Regelmatig	Vaak
Samenwerking met de gemeente	17%	37%	37%	9%
Samenwerking met andere bewonersinitiatieven	16%	47%	34%	3%
Samenwerking met het maatschappelijk middenveld	23%	49%	25%	3%
Samenwerking met de private sector	20%	53%	24%	3%

De meest opvallende bevinding is dat er respectievelijk weinig is aangegeven dat een bewonersinitiatief vaak met een partij samenwerkt. Bij samenwerking met de gemeente is wel door 9% aangegeven dat er vaak samengewerkt wordt. Maar bij de andere partijen is het slechts 3% die heeft aangegeven vaak samen te werken. Dat bewonersinitiatieven niet vaak samenwerken kan komen doordat zij dat niet willen, doordat de wens wel bestaat maar er te weinig mogelijkheden zijn of doordat initiatieven in de opbouw vooral intern gericht zijn en later meer contacten met anderen aan zullen gaan. Dit zijn verdiepende vragen die bij het kwalitatieve onderzoek zijn uitgewerkt. Dat er niet vaak contact is met partijen sluit aan bij de theorie van zwakke banden. Uit deze kwantitatieve studie blijkt dat bewonersinitiatieven in de gemeente Amersfoort een netwerk kennen op basis van zwakke banden. Er is relatief weinig contact, maar indien nodig is het contact of de samenwerking met de gewenste partij er wel. De mogelijkheden om samenwerking aan te gaan waarbij veel onderling contact is, is aanwezig. Echter is dit niet wat er in de praktijk gebeurt. In de praktijk geven bewonersinitiatieven aan vooral ‘af en toe’ en ‘regelmatig’ samenwerking te hebben. Gebleken is dat na deze vormen van samenwerking bewonersinitiatieven eerder geen samenwerking hebben met partijen dan veel samenwerking. Sociale netwerken van bewonersinitiatieven zijn niet gestructureerd aan de hand van de *closure* theorie (Coleman et al. 1988) gezien er geen sprake is van frequent contact.

De minste samenwerking vindt plaats met het maatschappelijk middenveld. Als er echter alleen naar bewonersinitiatieven gekeken wordt die hebben aangegeven te functioneren op het gebied van zorg en welzijn ligt het contact met maatschappelijke instellingen wel hoger. De meeste samenwerking vindt plaats met de gemeente. Dit is een belangrijk gegeven omdat het impliceert dat de gemeente voor veel bewonersinitiatieven een belangrijke partij is en de gemeente daardoor toch een vrij bepalende positie inneemt binnen sociale netwerken van bewonersinitiatieven. De vraag of de gemeente ook een centrale machtspositie inneemt binnen het sociale netwerk van een bewonersinitiatief is onderdeel van het kwalitatieve onderzoek.

Kortom, er kan vanuit te resultaten van de vragenlijst gesteld worden dat er sprake is van een groei van het aantal bewonersinitiatieven in Amersfoort de laatste jaren. Deze initiatieven vinden vooral plaats op het gebied van wonen en leefbaarheid (39%). De doelstelling die de meeste bewonersinitiatieven (met 48%) koesteren is het bevorderen van sociale cohesie. Om het bewonersinitiatief te slagen, dus de doelstellingen te behalen, hebben de respondenten aangegeven dat uitbreiding van het netwerk (met 29%) het belangrijkste is. De relevantie van netwerk theorieën die in het theoretisch kader behandeld zijn om de bewonersinitiatieven nader te analyseren wordt met dit gegeven nogmaals bevestigd. Bewonersinitiatieven in Amersfoort hebben het meest betrokkenheid en inzet nodig van vrijwilligers uit de buurt (27%). De initiatieven werken het minst samen het maatschappelijk middenveld en het meest samen met de gemeente.

5. Bevindingen kwalitatief onderzoek

5.1 Leefwereld: Behoeften van bewonersinitiatieven

Opvallend is dat een mengvorm met elementen van bewonersinitiatieven en professionals kenmerkend is voor initiatieven op het gebied van zorg en welzijn. Bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn kunnen een belangrijke rol spelen door het bieden van informele zorg. De informele zorg is gericht op het omzien en contact hebben met elkaar en mensen te helpen bij kleine dingetjes die zij zelf niet meer kunnen doen. Dit kan bijvoorbeeld vorm krijgen in een begeleidingspoule. Begeleiders uit deze poule gaan bijvoorbeeld vrijwillig mee met zorgbehoevenden naar een bezoek aan de dokter om zorgvuldig aantekeningen te maken over voorgeschreven medicatie. Ook nemen bewonersinitiatieven een signalerende functie op zich. Als vrijwilligers tot de constatering komen dat er meer aan de hand is en andere vormen van hulp of zorg wenselijk zijn kan het initiatief professionele instanties inschakelen als de buurtzorg en thuiszorg. Alleen bij bewonersinitiatief A ligt de focus juist meer op individuele ontwikkeling waarbij goede begeleiding geboden wordt dan op het inspelen op hulpvragen in de buurt.

Aan de andere kant blijven vrijwilligers wel vrijwilligers en is er een grens gesteld aan hoeveel zij willen en kunnen doen voor anderen in de maatschappij. Deze grenzen zijn echter ambigu. Er is enerzijds een begrenzing van ondersteuning van de vrijwilliger qua vaardigheden. Anderzijds is er een begrenzing van ondersteuning door de vrijwilliger door de eigen motivatie. Een keer de steunkousen van de dementerende oudere buurvrouw aantrekken is bijvoorbeeld een kleine verdienste. Maar wat als dit elke dag dient te gebeuren? Alle bewonersinitiatieven hebben aangegeven dat de belastbaarheid een absolute grens is.

De onderzochte bewonersinitiatieven hebben verschillende en overeenkomstige behoeften om hun initiatief goed te laten functioneren of te versterken. In deze paragraaf worden de behoeften van de bewonersinitiatieven besproken.

5.1.1 Behoeft aan betrokkenheid

Door de netwerksamenleving zijn bewonersinitiatieven van andere partijen afhankelijk om hun behoeften te kunnen bevredigen. Daarom worden deze behoeften ook wel aangehaald als sociaal kapitaal. Een veel terugkerend thema was dan ook de behoefte betrokkenheid. Het tonen van betrokkenheid loopt uiteen van enthousiasme, waardering, meedenken en meedoen. Samenvattend kan gesteld worden dat het grondbeginsel van een bewonersinitiatief betrokkenheid is. Een bewonersinitiatief is ontstaan vanuit betrokkenheid bij de maatschappij en het functioneren van een bewonersinitiatief wordt bepaald door betrokkenheid van andere partijen:

“Dus we hebben ondersteuning nodig, emotionele ondersteuning, en we hebben een heel netwerk nodig zodat je voor elkaar wat kunt betekenen (...)” – Respondent 4

Enerzijds wensen bewonersinitiatieven dus dat er betrokkenheid is van andere partijen bij hun bewonersinitiatief. Anderzijds willen zij ook graag betrokken worden door andere partijen bij hun projecten. Op die manier wordt er met elkaar meegedacht en wordt er kennis gedeeld. Samenwerken en samen zoeken hoe bewonersinitiatieven en andere partijen iets voor elkaar kunnen betekenen is een belangrijk proces voor een bewonersinitiatief:

“We proberen onze weg te vinden door contacten met andere instellingen en andere bedrijven hier uit de wijk te leggen. En andere initiatieven. Zo ontstaan onze ideeën en samenwerking daarin.” – Respondent 1

Er bestaat ook een grote behoefte om elkaar op wijkniveau makkelijker te kunnen vinden. Zo is bij bewonersinitiatief D de wens uitgesproken om op wijkniveau een digitaal prikbord te ontwikkelen waardoor vraag en aanbod in de buurt elkaar zonder bemiddeling kunnen vinden.

Betrokkenheid en enthousiasme hebben vaak als gevolg dat mensen iets willen bijdragen aan het initiatief op vrijwillige basis. Het belang van vrijwilligers is door de onderzochte bewonersinitiatieven nadrukkelijk benoemd. Bij bewonersinitiatieven B, C en D zijn vrijwilligers zelfs het fundament waarop het initiatief draait. Zonder vrijwilligers zouden deze initiatieven niet kunnen bestaan. Daarnaast benoemt ook bewonersinitiatief A het belang van vrijwilligers om ontwikkeling van het initiatief te verwezenlijken. Het spreekwoordelijke gezegde een schip is zo zeewaardig als zijn bemanning is zeker van toepassing op bewonersinitiatieven. Juist het inzetten van persoonlijke kwaliteiten van vrijwilligers biedt een belangrijke meerwaarde voor een bewonersinitiatief:

“Een vriendin heeft nu geen baan. Die hebben we gevraagd om een mooi systeem te ontwerpen zodat we de competenties van de deelnemers kunnen bijhouden. Die heeft een achtergrond in de psychologie en wil graag weer richting ICT. En een stiefvader van een deelnemer die heeft ook tijdelijk geen werk. En die komt nu iedere week een dag steigerhout bewerken om meubelen te maken.” – Respondent 2

Bij bewonersinitiatief B is des te sterker naar voren gekomen dat vrijwilligers voor het functioneren van het bewonersinitiatief onmisbaar zijn:

“We hebben mensen nodig. Mensen die zorg voor mensen hebben, aandacht voor mensen hebben, die graag wat doen voor een ander. We hebben laatst een vrouw gehad die meldde zich aan, zij had al een parttime baan. Die had zoiets van ik wil geen fulltimebaan maar ik wil wel iets voor iemand betekenen. Mooier kan niet.” – Respondent 4

Initiatief D opereert met gesloten portemonnee. Doordat vrijwilligers veel belang hechten aan burenhulp en omzien naar elkaar hebben zij door er gezamenlijk de schouders onder te zetten het initiatief van de grond getild. Zonder vrijwilligers zou het bewonersinitiatief niet bestaan; momenteel doen er al zo'n 300 wijkbewoners mee aan het project. Bewonersinitiatief C telt zo'n 25 tot 30 vrijwilligers. In het begin is het geval geweest, zoals ook bij de andere bewonersinitiatieven, dat er meer vrijwilligers dan hulpvragen waren. De initiatiefnemers onderhouden goed contact met de vrijwilligers om ondersteuning te bieden, kennis te delen en te evalueren.

Naast de vrijwilligers die in gaan op de hulpvragen van buurtbewoners zijn er ook veel vrijwilligers betrokken bij de organisatorische aspecten van bewonersinitiatieven. Zo wordt bij bewonersinitiatief C de PR gedaan door een jongeman die een beperking heeft en nooit meer aan het werk zal komen. Toch heeft de samenwerking met deze jongeman voor beide partijen een gunstige uitwerking. Voor de organisatoren van het bewonersinitiatief wordt er een last van de schouders afgenomen. Het is immers niet hun expertise. Voor de jongeman in kwestie ligt de meerwaarde besloten in het doen van wat hij leuk vindt en op deze wijze toch, ondanks zijn beperking, wat bij te dragen aan de samenleving.

5.1.2 Behoeft e aan kennis (en professionalisering)

Bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn hebben kennis nodig over het bieden van informele zorg en over het functioneren en op touw zetten van een bewonersinitiatief. Intern wordt er bij bewonersinitiatieven veel gezamenlijk gebrainstormd over wat het probleem is dat zij willen aanpakken, hoe zij dat gaan aanpakken en wat daar voor nodig is. Door het delen van vakkundige kennis en visies wordt er een gezamenlijk product afgeleverd waaraan ieder een persoonlijke bijdrage heeft geleverd. Voorlichting en trainingen aan vrijwilligers over bijvoorbeeld het signaleren van een

grotere zorgvraag is door de bewonersinitiatieven niet benoemd als behoefte. Veel vrijwilligers beschikken over voldoende professionele bekwaamheid en zij hebben geen behoefte aan ‘weer een voorlichting’:

“We hebben op een gegeven moment met die begeleiderspoule een paar keer geprobeerd bijeen te krijgen om ze voor te lichten van wat is iemand met een burn-out, of wat is iemand die licht dementeert? Maar de meeste mensen grappig genoeg, die zitten allemaal in de zorg. Dus die hebben zoiets van dat weten we allemaal wel.” – Respondent 3

Wel is het belang van terugkoppeling tussen de vrijwilligers en de organisatoren over de verrichte verdiensten breed gedragen door de bewonersinitiatieven. De vrijwilligers die bij hulpbehoevenden over de vloer komen signaleren eventuele problemen. Als zij de organisatoren van het initiatief op de hoogte stellen kunnen vervolgstappen ondernomen worden. Op deze manier vervullen de bewonersinitiatieven ook de verwijfsfunctie. Om deze taak gedegen uit te voeren is het essentieel om kennis te hebben van organisaties in de omgeving die de hulpbehoevende verder kan helpen. Een dergelijk overzicht kan vorm krijgen in een sociale kaart zoals die in de wijk Soesterkwartier al aanwezig is.

Bewonersinitiatief A wil ook een professionaliseringslag maken op organisatorisch vlak. Daarvoor worden ook andere partijen in de directe omgeving benaderd voor advies en kennis. Het opdoen van kennis kan als motivatie gelden om contact te leggen:

“Ik ga ook regelmatig naar allerlei initiatieven toe. Hoe hebben jullie het voor elkaar gekregen, hoe is het gegaan met gemeente, zijn er fondsen aangeschreven, is dat gelukt, hoe is het contact met andere partijen.” – Respondent 2

Dit is echter wel afhankelijk van hoe groot de honger naar het kennismaken van andermans ervaringen is. Bewonersinitiatief A heeft met verscheidene bewonersinitiatieven contact gezocht, maar bewonersinitiatief C heeft aangegeven geen behoefte te hebben aan kennis over ervaringen van andere bewonersinitiatieven. Wel bestaat er de bereidheid om informatie aan andere partijen te verschaffen over hun eigen ontwikkelingsproces en ervaringen. Door bewonersinitiatief D is aangegeven dat kennis altijd gedeeld moet worden. In de huidige situatie is echter wel de benodigde kennis aanwezig. Maar het uitwisselen van kennis is onontbeerlijk om elkaar te helpen en te ondersteunen:

“Het is belangrijk om te blijven schakelen en te blijven leren van elkaar. Bijv. in twee andere wijken hebben ze de inzet van de buurtvoorlichters gekopieerd(..). En we hadden vragenformulieren en registratie gemaakt om de wensen en de behoeften te inventariseren. Die hebben we doorgemailed en die hebben ze ook gebruik met een ander logo'tje erop. Het is belangrijk dat wat je doet van elkaar te gebruiken.” – Respondent 7

Een andere behoefte die bewonersinitiatief A koestert om kennis bij het initiatief te incorporeren is om een reflectief bestuur aan het hoofd te hebben staan van het initiatief. De initiatiefnemers kunnen dan een jaarplan voorleggen waar het bestuur kritisch feedback op levert. Een voordeel van een bestuur is dat de respondent zich minder daarmee bezig hoeft te houden en meer kan focussen op het praktische aanbod dat geleverd wordt. Bij de andere drie initiatieven is een klankbord niet expliciet benoemd, en zeker niet in de vorm van een bestuur, maar bestaat wel een verlangen voor interne terugkoppeling door en naar de praktijk. Alleen bewonersinitiatief A benadrukt de wens om een klankbord van externe partijen aan te stellen voor feedback.

5.1.3 Behoeftte aan bekendheid

Het genereren en up to date houden van bekendheid is een belangrijke voorwaarde om contacten op te doen. Om de hulpvragen te kunnen beantwoorden en vrijwilligers te werven is het van groot belang dat er weet is van het initiatief, en dan voornamelijk binnen de wijk:

“Dus we hebben niet al te lang geleden dit foldertje overal weer verspreid. Dan zorg je dat mensen van je weten. Dan krijg je aanvragen die hulp van je nodig hebben maar ook zijn er daardoor een paar vrijwilligers gekomen.” – Respondent 3

Ook de andere bewonersinitiatieven geven aan dat publiciteit en bekendheid van het initiatief een belangrijke voorwaarde is om aan vrijwilligers te komen. Sterker nog, indien het bestaan van het initiatief op enthousiasmerende wijze gedeeld wordt melden vrijwilligers zich zelf aan waardoor een actieve werving onnodig blijkt. Bewonersinitiatieven houden daarom continue in de gaten in hoeverre zij bekend blijven. Als mensen kennis hebben van het initiatief en daar enthousiast over zijn zullen zij dit delen met hun sociale netwerk. Met dit sneeuwbaaleffect groeit de faam van een initiatief.

Door mond tot mond reclame, affiches, posters, gratis artikeltjes in kranten of op de wijkwebsite en actief flyereren stellen initiatieven de samenleving van hun bestaan op de hoogte. Voor publiciteit is het belangrijk om in kranten te staan:

“R5: Hooglandse Courant. Die krant wordt hier gratis verspreid en die wordt minutieus gelezen. En verder ook de Amersfoortse bladen.

R6: De stad Amersfoort vind ik ook belangrijk.”

Het belangrijkste middel is een krachtige positie binnen het sociale netwerk in de wijk. Informeel contact is bij uitstek de gelegenheid om mensen te informeren en te enthousiasmeren. Ook de presentatie van bewonersinitiatieven op een informatiemarkt draagt bij aan een duidelijke profilering.

5.1.4 Behoeftte aan geld

Dat geld essentieel zou zijn voor bewonersinitiatieven is een omstreden stelling. Bij bewonersinitiatief A is het genereren van inkomsten een belangrijk doel omdat zij daar hun bestaansrecht aan ontleen. Het initiatief hoeft niet uiterst lucratief te zijn maar wel genoeg om het levensonderhoud te garanderen.

Voor inkomsten kunnen bewonersinitiatieven fondsen aanschrijven. Bewonersinitiatieven A en C maken hier gebruik van. Voor bewonersinitiatief B volstaat een kleine tegemoetkoming uit het buurtbudget. Bewonersinitiatief D probeert alles zonder geld te doen. Uren werden door Beweging3.0 beschikbaar gesteld, de locatie door de Koperhorst en de buurtvoorlichters kwamen van Ravelijn. Het enige waar bewonersinitiatief D eventueel geld voor nodig zou hebben is om het digitale prikbord te realiseren. Zowel het ontwikkelen als het onderhouden van deze tool heeft een prijs. Maar in eerste instantie proberen zij dit door hun netwerk en vrijwilligers te verwerklijken. Als geld echt nodig is kan het buurtbudget worden aangeschreven.

Geld is uiteindelijk slechts een middel om tot de werkelijke behoeftebevreiding te komen. Zo is geld een bepalend middel om een locatie te realiseren. Banken zijn tegenwoordig niet bereid om hoge leningen uit te schrijven waardoor een startend initiatief hindernis ervaart bij het kopen of huren van een vaste plek. Dit is het geval (geweest) bij bewonersinitiatief A. Bewonersinitiatief A geeft verder aan dat zij geen startbudget van externe partijen hebben gehad, alhoewel dit wel wenselijk was, en dat zij uit eigen financiële middelen geïnvesteerd hebben in een basispakket om de onderneming op te zetten. Momenteel is er veel behoefte aan een financiële impuls:

“En verder hebben we nu echt behoefte aan een financiële impuls. Nu zijn er niet genoeg inkomsten om werkkleding te betalen. We hebben eigenlijk ook nog weinig binnenruimte om iets te doen als het slecht weer is.” – Respondent 2

Om aan geld te komen attendeert respondent 10 op het bestaan van stichting Greenwish die geldvragers met een maatschappelijk doel en geldverstrekkers aan elkaar koppelt:

“Ik hoop dat als ze [bewonersinitiatieven] met een financieel probleem zitten dat ze dan stichting Greenwish benaderen omdat zij ze aan fondsen kan koppelen.”

De andere kant van de medaille geldt voor bewonersinitiatief B. Voor het opstarten hebben zij wel beschikking gehad over geld vanuit het buurtbudget om een folder te maken. Echter geven zij aan dat dit bedrag niet cruciaal was voor het ontstaan van het bewonersinitiatief:

“Maar echt iets financieels nodig hebben we niet.” – Respondent 3

Het bewonersinitiatief draait op vrijwilligheid; er staat geen betaling tegenover hun diensten. Vanuit het buurtbudget is enkel een telefoon en een laptop aangeschaft. Wel wordt de opvatting dat sommige bewonersinitiatieven behoefte zullen hebben aan financiële ondersteuning erkend. Met financiële ondersteuning zou bijvoorbeeld een buurthuis niet gesloten hoeven worden. Binnen het netwerk van actieve bewoners in de wijk, waar het initiatief onderdeel van is, heerst wel het beklemmende gevoel van drukkende financiën. Dit brengt veel onzekerheid mee. Dezelfde constatering is gedaan in de omgeving van bewonersinitiatief C, alleen is daar het dorps huis wel van de ondergang gered. Net als bewonersinitiatief B wordt ook bewonersinitiatief C gesteund door het buurtbudget. Het initiatief heeft geld nodig om activiteiten te organiseren. Ook voor het realiseren van een keuken in het dorps huis en het kopen van een duo-fiets is geld nodig. De benaderingswijze voor geldschieters is erg bepalend:

“We zijn heel goed in bedelen. Ook als wij zo iets organiseren als ene high-tea, maar we gaan dan naar Albert Heijn of we daar boodschappen mogen doen op proletarische wijze en dat lukt” – Respondent 5

Onderstaand schema biedt een overzicht van de geldbehoeften van bewonersinitiatieven.

Tabel 12. Behoeft e aan geld en bewonersinitiatieven

	BI A	BI B	BI C	BI D
Behoeft e aan geld	Groot	Klein	Gemiddeld	Minimaal, liefst niet
Doel geld	Locatie, middelen (gereedschap, bus)	Folders, laptop, mobiele telefoon	Activiteiten (huur, spreker, materiaal) middelen (duo-fiets), keuken	Digitaal prik bord als instrument
Buurtbudget	Nee	Ja	Ja	Ja
Fondsen	Ja	Nee	Ja, ouderenfonds	Nee
Particulieren	Ja	Nee	Ja	Ja
Andere geldbronnen	Winst uit betaalde klussen	Nee	Rode Kruis, kerken	Nee

5.1.5 Behoeftte aan locatie

In voorgaande paragraaf is het belang van een locatie voor bewonersinitiatief A al benoemd. Dit belang wordt ook door de andere bewonersinitiatieven onderschreven. Over de locatie van een bewonersinitiatief kan geconcludeerd worden dat het een ontmoetingsplek is. Mensen treden daar in contact met elkaar en daar ontmoet ook vraag en aanbod elkaar. Hulpbehoevenden kunnen daar een vraag stellen en een vrijwilliger kan daar op in gaan. En andersom; een vrijwilliger biedt diensten aan en de hulpbehoevenden kunnen van deze diensten gebruik maken. Het moet een fijne plek zijn die laagdrempelig is waar mensen zich vrij voelen om hun problemen te delen. Een tweede karakteristiek waar veel waarde aan gehecht wordt is de centrale ligging binnen een wijk:

“En wij zijn ook wel enigszins speciaal omdat wij niet een boerderij buitenaf in de weilanden zijn, maar echt in de wijk zitten.” – Respondent 1

Momenteel heeft bewonersinitiatief A een grote behoefte aan een ruimere locatie. Vraag is alleen hoe zij een nieuwe plek kunnen vinden en betalen. De overige initiatieven B, C en D zijn allen voorzien van een goede locatie. Initiatief B mag gratis gebruik maken van een ruimte in een huisartsenpraktijk in de wijk, initiatief C is gevestigd in het lokale dorps huis en initiatief D kan gebruik maken van de locatie de Koperhorst. Daarnaast zijn er bij bewonersinitiatief D ook nog andere ruimtes in de wijk die gratis gebruikt kunnen worden.

5.1.6 Behoeftte aan middelen

Naast locatie wordt geld ook aan andere middelen besteed. Hierbij kan gedacht worden aan vervoersmiddelen, computers, telefoons, gereedschappen en promotiematerialen. Per bewonersinitiatief verschilt de vraag naar dergelijke middelen. Wel is duidelijk naar voren getreden dat computers en voornamelijk promotiemateriaal gewilde middelen zijn. Ook zijn er andere digitale middelen die bewonersinitiatieven wensen. Bijvoorbeeld het gewenste softwareprogramma van initiatief A waarmee de voortgang en ontwikkeling van een deelnemer kan worden bijgehouden. Middels dit programma zijn competentieprofielen door deelnemers en de begeleiders via de computer te raadplegen. Bewonersinitiatief D wil graag een digitaal prikbord waar vraag en aanbod van de wijk elkaar kan vinden. Daarnaast heeft initiatief D aangegeven dat er niet veel middelen nodig zijn. Het is juist de kracht dat een initiatief zo min mogelijk middelen nodig zou hebben. Bewonersinitiatief B heeft beschikking over een computer maar stelt dat dit enkel een hulpmiddel is om het initiatief goed te laten functioneren.

Tabel 13. (Gewenste) Middelen per bewonersinitiatief

Middelen	BI A	BI B	BI C	BI D
Vervoersmiddelen	Ja (bus en vervoersmiddelen voor deelnemers)	Nee	Nee, maar wil duo-fiets	Nee
Computer	Ja	Ja	Ja	Ja
Telefoon	Ja	Ja	Ja	Ja
Digitale ondersteuning door modellen	Nee, maar wil software voor bijhouden competentieprofielen	Nee	Nee	Nee, maar wil digitaal prikbord
Promotiemateriaal	Ja (stickers)	Ja (flyers, foldertje)	Ja (artikel tjes, affiches)	Ja (een folder en artikel in de krant)
Gereedschap	Ja	Nee	Nee	Nee

5.1.7 Behoeftte aan andere wet- en regelgeving

Bewonersinitiatieven zien wet- en regelgeving van de gemeente vaak als belemmering. Dit is bij alle initiatieven aangegeven. Bewonersinitiatief D ondervindt zelf geen hinder maar geeft wel aan dat voor bewonersinitiatieven de meest beklemmende regelgeving zich bevindt op het domein van controle, verzekeringen, veiligheid en aansprakelijkheid. Zo zijn er de afgelopen jaren volgens bewonersinitiatief A meer kwaliteitseisen gekomen die gericht zijn op controle en beheersing. Een nadeel van deze regelgeving is dat veel tijd gaat zitten in protocollen en het maken van verplicht gestelde rapportages en verslagen. Dit vergt vanuit het bewonersinitiatief enorm veel geld, tijd en energie:

“Dus gigantisch veel geld van het bedrag dat daar heen gaat, gaat eigenlijk naar iets waarbij niet direct aandacht is voor de cliënt. Een goede evaluatie, een goed begeleidingsplan, daar ben ik helemaal voor. Maar al die energie gaat naar beheersing en controlering en dat kost ontzettend veel geld en energie.” – Respondent 2

Voor het verkrijgen van een locatie is een gehoorde vraag om een constructie te ontwikkelen waarbij locaties niet per se geschonken hoeven te worden, zoals nu (sporadisch) gebeurt, maar waarbij het bedrag net iets lager ligt dan de verkoopprijs. Daar kan als aanvulling een dienst in natura tegenover staan. Momenteel wordt er vanuit het bestuur ook gestreefd naar een nieuwe normering voor verkoop waarin de maatschappelijke of wijkbijdrage die een locatie biedt ook in een cijfer valt uit te drukken. Dit zal een aanzienlijke korting op de verkoopprijs op moeten leveren.

Een andere belemmering is dat de vergunning van de locatie af en toe moet worden omgezet:

“Daarnaast was het nog lastig dat de vergunning ook omgezet moest worden. Van woonbestemming naar een soort van bedrijfsbestemming. Dus dat is verder een beetje doodgelopen. Dat is wel heel jammer.” – Respondent 1

Door bewonersinitiatief B is een voorbeeld aangehaald waarbij “die vrouw van de wooncorporatie” vertelde dat zij door nieuwe strenge regelgeving minder kan matsen waardoor huizen verplicht kaal moeten worden opgeleverd terwijl die zelfgebouwde garage juist zo mooi was. Over deze regelgeving spreekt een respondent van bewonersinitiatief B haar ongenoegen uit.

Bewonersinitiatief C zou een duidelijkere invulling van het gemeentelijke beleid willen. De gemeente zet alleen randvoorwaarden op een rijtje. Maar de concrete invulling ontbreekt. Een mogelijkheid is dat bewoners dit beleid zelf verder gaan invullen door in gesprek te gaan met de gemeente. Hier ligt de voorkeur van bewonersinitiatief C.

5.1.8 Deelconclusie

Een belangrijk onderscheid wat ten eerste gemaakt moet worden is het verschil in behoeften die bewonersinitiatieven hadden met het opstarten in het begin (wat hebben ze nodig om te bestaan) en de momentele behoeften (wat hebben ze nodig om te versterken). Behoeften die met elkaar samenhangen en die zowel in startfase als in het verdere bestaan van een initiatief erg belangrijk zijn, zijn: betrokkenheid (dit loopt uiteen van enthousiasme en waardering tot meedoen en participatie), verbinding (het hebben van een groot sociaal netwerk maar ook vraag en aanbod op buurtniveau bij elkaar brengen) en vrijwilligers. Zonder deze factoren kan een bewonersinitiatief niet bestaan. De grootste behoefte is een netwerk waarin alle partijen lokaal vertegenwoordigd zijn zodat alle bronnen laagdrempelig benaderd kunnen worden. Uit deze verbindingen ontstaat sociaal kapitaal.

Kennis is een vorm van sociaal kapitaal dat bruikbaar is bij het opzetten, ontwikkelen en versterken van een bewonersinitiatief. Er vindt veel kennisdeling plaats tussen bewonersinitiatieven en

andere partijen. Een eerdere veronderstelling was dat kennis ook nodig zou zijn met betrekking tot het bieden van informele zorg. De initiatieven hebben echter aangegeven dat professionele trainingen voor de vrijwilligers absoluut geen primaire behoefte is. Alleen bewonersinitiatief A heeft aangegeven dat zij meer zouden willen leren als begeleider. Wel is de terugkoppeling en reflectie met de vrijwilligers in het veld essentieel. Hier heeft het startende initiatief A ook aangegeven te hebben aan een klankbord in de vorm van een bestuur om feedback te ontvangen over de werkwijzen en jaarplannen van de initiatiefnemers.

Voor het versterken, en uiteraard ook in de beginperiode, is het cruciaal dat bewonersinitiatieven bekend zijn. Deze bekendheid is vooral toegespitst op buurt- en wijkniveau. Er gaat ook relatief veel geld naar promotiemateriaal. Bewonersinitiatieven die een goed buurtnetwerk hebben hechten niet veel belang aan geld als sociaal kapitaal. Wel worden het buurtbudget en fondsen aangeschreven. Een startend bewonersinitiatief kan wel een financieel handje gebruiken om bijvoorbeeld een locatie te kopen of benodigde middelen aan te schaffen (dit heeft bewonersinitiatief A ook aangegeven). Bij een hechte verbondenheid in de buurt worden locaties beschikbaar gesteld door partijen die zich in het netwerk van het initiatief bevinden. De locatie is bij voorkeur een spil in de wijk waar iedereen zich welkom voelt en terecht kan.

Qua middelen hebben alle vier de bewonersinitiatieven beschikking over een telefoon en computer. Behoeften die momenteel gekoesterd worden om het initiatief verder te versterken zijn voornamelijk van digitale ondersteunende aard. Zoals een softwareprogramma voor het bijhouden van competentieprofielen of een digitaal prikbord.

Gemeentelijke wet- en regelgeving mag soepeler, zo stellen de bewonersinitiatieven. Beleid van de gemeente is verder ook onduidelijk. Informatie- en voorlichtingsavonden over wat de veranderingen van de transitie en transformatie in het sociale domein concreet inhouden voor de burgers zijn gewenst. Verder hebben initiatieven behoefte aan duidelijke ingangen bij de gemeente.

5.2 Het netwerk van bewonersinitiatieven

In deze paragraaf worden de verschillende partijen behandeld die onderdeel uit kunnen maken van het netwerk van bewonersinitiatieven. Wat uit de enquête is gebleken wordt door de interviews nog eens bevestigd; zoals vermeld in voorgaande deelconclusie wordt het hebben van een netwerk door de onderzochte bewonersinitiatieven als een bepalende factor genoemd voor het functioneren, versterken en zelfs voor het ontstaan van het initiatief:

“Wat we ook nodig hebben is een heel netwerk. Wij zitten allebei in verschillende netwerken. Ik zit ook nog in een netwerk meer op gezondheidszorgniveau, buurtzorg, thuiszorg, jeugd en gezinsteam. (...). Dat netwerk heb je ook nodig om goed te kunnen functioneren en om zelf goed te functioneren. En we zijn ook een aanvulling op de anderen.” – Respondent 4

Als er geen netwerk is, is er geen draagvlak en zal het bewonersinitiatief niet slagen. Hieruit is de stelling op te maken dat bewonersinitiatieven afhankelijk zijn van sociaal kapitaal vergaard uit het netwerk. Het is daarom belangrijk om contacten (banden) in stand te houden maar ook nieuwe contacten (banden) te leggen en het netwerk uit te breiden.

5.2.1 De gemeente

Een eerste partij in het netwerk van een bewonersinitiatief is de gemeente. Bewonersinitiatief A benadrukt dat zij graag een betrokken en participatieve gemeente ziet. De betrokkenheid van de gemeente uit zich in de praktijk in bezoeken door enthousiaste ambtenaren en lokale bestuurders. Toch geeft bewonersinitiatief A aan dat betrokkenheid en enthousiasme slechts het begin is van wat contact met de gemeente kan opbrengen. Wat verder gaat dan betrokkenheid is een behoefte aan een

wisselwerking tussen het bewonersinitiatief en de gemeente. Onderlinge sparring, samenwerking en afstemming is wenselijk om maximale baten voor zowel het bewonersinitiatief als voor de gemeente te genereren. Een belangrijk element is om in gesprek te zijn. In de beginperiode is voornamelijk actief contact gezocht door het initiatief. Het starten van deze conversatie wordt vaak bemoeilijkt door onduidelijkheid waar een bewonersinitiatief kan aankloppen bij de gemeente. Het zou daarom:

“Het fijnst (...) zijn, gezien je met heel verschillende afdelingen te maken hebt, dat er één contactpersoon zou zijn vanuit de gemeente met wie je echt kan sparren en die kan meedenken. Nu komen er af en toe wel wethouders langs en individuele mensen zijn heel enthousiast.” – Respondent 1

Het contact tussen bewonersinitiatief A en de gemeente kent geen hoge intensiteit. Er zijn door dit contact echter belangrijke middelen te vergaren. De gemeente is nodig voor het voorzien in bepaalde basisbehoeften en wordt daarom als kans gezien en niet als belemmering. Dit gegeven beaamt de losse band van bewonersinitiatief A met de gemeente; er is niet veel contact, maar er liggen kansen en mogelijkheden waardoor contact gezocht blijft worden. Door het creëren van een win-win situatie voor beide partijen is samenwerking een meerwaarde. Een meerwaarde voor de gemeente zou het onderhoud in de wijk zijn. Een belangrijke meerwaarde voor het bewonersinitiatief zou het regelen van een locatie kunnen zijn. Maar hier vindt de gemeente zich als vastgoedeigenaar in een spagaat. Enerzijds wil de gemeente bewonersinitiatieven ondersteunen door het beschikbaar stellen van een locatie maar anderzijds heeft de gemeente te maken met strakke financiële kaders. Als er meer geld wordt verloren op vastgoed moet dit op andere beleidsvlakken worden terugverdiend. De Raad streeft momenteel, zoals eerder vermeld, naar een nieuwe normering voor de verkoop van grond waarbij rekening wordt gehouden met de maatschappelijke of wijkbijdrage die een locatie biedt.

Bewonersinitiatief B heeft, buiten de zeer indirecte vorm van het buurtbudget om, geen banden met de gemeente. De gemeente is niet bepalend voor het functioneren van het initiatief en het initiatief kent dan ook geen afhankelijkheid van de gemeente. De gemeente zou eventueel net als bij bewonersinitiatief A een rol kunnen spelen bij het regelen van een locatie door de ruimte van de STIP (Stedelijk Informatiepunt) beschikbaar te stellen. Wat bewonersinitiatief B wel zou willen is dat de gemeente meer betrokkenheid en waardering toont voor de gehele wijk:

“(...) dat de gemeente je serieus neemt. Dat ze gewoon goed in de gaten krijgen wat er al door burgers gedaan wordt en dat dat ook financiële ondersteuning nodig heeft. Het gaat toch om die burgerparticipatie zeggen ze iedere keer. Maar ondersteun dat dan ook, kom dan ook. Wij willen ons melden. Maar kom ook naar ons luisteren. Het is een tweezijdig gebeuren.” – Respondent 4

Bewonersinitiatief B neemt een sceptischer houding aan jegens de gemeente dan bewonersinitiatief A. De gemeente heeft volgens bewonersinitiatief B geen kennis van wat er allemaal in de buurt en de wijk zelf afspeelt. Door het buurtnetwerk waar het bewonersinitiatief onderdeel van uit maakt wordt de gemeente volgend jaar daarom uitgenodigd om in gesprek te gaan met het oog op kennisdeling. Aan de ene kant ontbreekt het de gemeente aan kennis maar aan de andere kant heeft de gemeente ook kennis waarvan bewoners niet op de hoogte zijn. De informatieverstrekking over de inhoudelijke uitgangspunten van het gemeentelijk beleid door de gemeente is minimaal. De gemeente moet daarom ook een informerende en voorlichtende rol aannemen:

“Er is nu een vrouw van de gemeente die volgende keer komt. Die gaan wij informeren over de situatie van de wijk. Maar wij vragen ook aan haar het maar allemaal uit te leggen, van de Wmo, en allerlei andere dingen. Hoe dat allemaal precies gaat worden. Ik heb daar niet veel verstand van.” – Respondent 4

Door het waarnemen van de informerende rol vervult de gemeente tevens een cruciale verbindende rol:

“Maar ik denk als de gemeente al een rol zou willen nemen naast het faciliteren dan is het echt op sturen, als ze ergens regie op zouden kunnen hebben, dan is dat op het sturen van het deelbaar maken van informatie. Zodat iedereen elkaar kan vinden.” – Respondent 7

Bij bewonersinitiatief C is aangegeven dat het ambtenarenapparaat heel gesloten is. Een transparantere en toegankelijke houding van de gemeente is wenselijk:

“Dat ambtenarenapparaat is heel gesloten hoor. Het zijn aardige mensen, stuk voor stuk. Je moet echt luisteren naar bewoners en het zichtbaar maken. Luisteren alleen is niet genoeg”. – Respondent 5

In de beginperiode is er bij bewonersinitiatief B, C en D geen behoefte geweest aan betrokkenheid van de gemeente aangezien zij alles zonder de gemeente zelf hebben weten te verwezenlijken. De gemeente is in bredere context wel bepalend in die zin dat er een grote financiële druk op de burgers wordt gelegd waardoor bijvoorbeeld buurthuizen gesloten moeten worden. De opstelling van de gemeente in de toekomst hierbij, een strakke of soepele houding, is erg bepalend voor bewonersinitiatieven. Voor startende bewonersinitiatieven zou de gemeente wel in financiële zin ondersteuning kunnen bieden want ‘zonder geld kun je weinig beginnen’.

Bij bewonersinitiatief C is er op sporadische voet contact met de gemeente als het een unieke gelegenheid betreft zoals een bezoekje, of het voorkomen van de sluiting van het dorpshuis. Er is geen structureel contact. Concreet draagt de gemeente niet bij aan het bewonersinitiatief. De ingangen zijn aanwezig maar er wordt alleen gebruik van gemaakt indien nodig:

“Het is wel zo dat als we een vraag hebben, we dan wel naar desbetreffende wethouder of politicus kunnen gaan en zeggen dat we een gesprekje willen. Zover zijn we inmiddels al wel gekomen.” – Respondent 6

Het initiatief ziet wel een potentiële samenwerking met de sociale wijkteams die in Amersfoort ingevoerd worden. Verder wordt door bewonersinitiatief C gesteld dat wijkmanagers erg belangrijk zijn als dat goede mensen zijn die mensen kunnen aansturen. Een voorwaarde is wel dat de wijkmanager zelf ook in de wijk woont zodat hij of zij kennis heeft wat er zich afspeelt in de buurt. De wijkmanager moet ‘boodschappen in de buurt doen’ zodat zij de mensen in de buurt kent en, andersom, de mensen in de buurt haar kennen.

Over het algemeen bestaat er doelconsensus tussen bewonersinitiatieven en de gemeente. Maar dit is volgens bewonersinitiatief B en C te herleiden naar de door de gemeente geformuleerde open uitgangspunten die moeiteloos door iedere gemeente kunnen worden overgenomen. Om deze uitgangspunten concreet in te vullen is input van bewoners gewenst. Bewoners zouden een goed klankbord vormen voor de gemeente. Maar voor nu ontbreekt de invulling nog:

“Dat zijn allemaal open deuren. Vind ik hoor. Kan iedere gemeente zo overnemen. Zeggen we allemaal ja mooi. En hoe doe je dat dan? Dus dat moet ingevuld worden door de burgers. Want de gemeente vult het niet in. Die zet alleen maar de randvoorwaarden op een rijtje.” – Respondent 5

Over eventuele samenwerking met de STIP's, die op vrijwilligers draaien die in de desbetreffende buurt woonachtig zijn, zijn de bewonersinitiatieven wel positief alhoewel dit ook wel top-down idee

van de gemeente is geweest. Bewonersinitiatief B heeft aangegeven zat zij graag willen samenwerken met de STIP in de buurt. Ze hebben immers hetzelfde doel: dat het goed gaat met mensen in de wijk.

Voor bewonersinitiatief D geldt dat de gemeente wel op de hoogte is van wat er bij het initiatief gebeurt maar hier niet sturend of faciliterend in is. Er is verder afwezigheid van een band met de gemeente. Wel kan de gemeente in algemene zin een belangrijke rol spelen door partijen met elkaar te verbinden en kennisdeling te bemoedigen.

5.2.2 De wijk en vrijwilligers

Buurt- en wijkbewoners zijn erg belangrijk voor bewonersinitiatieven. Doorgaans zijn de buurtbewoners erg enthousiast over de initiatieven en zetten zich ook vrijwillig in voor het initiatief. Een bewonersinitiatief kan vaak met recht het label van ‘spil in de wijk’ dragen. Daarbij is ondersteuning en waardering vanuit de wijk onmisbaar.

Bij bewonersinitiatief B is onderdeel van een uitgebreid buurtnetwerk bestaande uit hechte contacten waarin verschillende disciplines verenigd zijn. Zes-wekelijks komen alle partijen bijeen en bespreken zij de stand van zaken. In dit netwerk met een hoge netwerkdichtheid kunnen alle problemen en vraagstukken op tafel worden gelegd en wordt er vanuit verschillende hoeken meegedacht hoe dit op te lossen en aan te pakken. Binnen dit netwerk is het gemeenschappelijke doel dat het goed gaat met de mensen in de buurt en de wijk.

Per vrijwilliger verschilt wel de bijdrage aan een initiatief. De ene vrijwilliger runt het hele initiatief en is zeer betrokken, een ander wordt via via gevraagd om eenmalig een klusje te doen:

“Hier moesten er, heel grappig, kattennagels geknipt worden. Dat kon ze niet. Toen belden we deze vrijwilliger en zij heeft een schoonzusje die bij de dierenarts heeft gewerkt. Dus zij zei ik neem mijn schoonzusje wel mee.” – Respondent 3

Ook bij bewonersinitiatieven C en D zijn de vrijwilligers afkomstig uit de buurt met wie goed contact wordt onderhouden. Door persoonlijke uitnodigingen aan de deur in de vorm van buurtvoorlichters is bij initiatief D een groot vrijwilligersbestand opgebouwd. Dit bestand moet echter wel onderhouden worden anders is het verloop gigantisch.

5.2.3 Maatschappelijk middenveld: Zorginstanties

Bij bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn kan geconcludeerd worden dat zij sterke banden hebben met zorginstellingen. De initiatieven onderkennen het belang van zorginstellingen als professionals. Bewonersinitiatief A stelt gezamenlijk met het PGB (Persoongebonden budget) een zorgplan op (of in de woorden van het initiatief een ontwikkelingsplan). Ook worden er in samenwerking het PGB evaluatiegesprekken gevoerd. Een andere zorginstelling waar initiatief A veel contact mee heeft is Abrona. Twee van de deelnemers zij ook afkomstig uit Abrona, waarbij Abrona nog steeds verantwoordelijkheid draagt voor de deelnemers. Het initiatief biedt dagbesteding die Abrona niet verschaft. Voor het werven van meer deelnemers wil bewonersinitiatief A graag meer contacten met andere zorginstellingen zodat zij hun aanbod kunnen presenteren:

“Ik denk dat wij elkaar vooral kunnen aanvullen of dat wij iets kunnen bieden aan hun deelnemers. Het belang van de deelnemer staat centraal.” – Respondent 1

Bewonersinitiatief B heeft contact met buurtzorg, jeugd- en gezinsteam en Welzin. Vooral met buurtzorg en de thuiszorg heeft het bewonersinitiatief op persoonlijke voet veel contact. Als er vanuit het initiatief een probleem wordt gesignaleerd dan kunnen zij wat regelen met buurtzorg en thuiszorg. Zo is er bij deze sterke banden onder andere contact over medicijngebruik:

“Ik ben wel eens met een vrouw mee geweest naar de apotheek voor medicijnen en dat was ze daarna helemaal vergeten. Dan kan je dus aan de zorg doorgeven deze mevrouw heeft wel medicijnen want dat moet de zorg dan weten.” – Respondent 3

Ook kan het initiatief doorverwijzen naar zorginstaties. Maatschappelijk werk kan ook worden ingeschakeld maar dit betreft een zwakke band aangezien er sporadisch contact wordt opgenomen. Hetzelfde geldt voor Beweging3.0.

Bewonersinitiatief C heeft een sterke band met het Rode Kruis. Ook zijn er door het initiatief artsen benaderd. Het initiatief heeft aangegeven dat zij het belangrijk vindt om samen te werken met professionals zodat er een breed scala aan zorg aangeboden kan worden. Inmiddels is het initiatief zo bekend dat ze worden gebeld door artsen en zorginstaties:

“En aan de andere kant buurtzorg belt ons ook weer. (...). En ook huisartsen bellen ons op van ik ben daar en daar geweest en die mevrouw zit er wel heel eenzaam bij, hebben jullie iemand die wel eens met haar wil wandelen?” – Respondent 6

Zorgprofessionals worden ook uitgenodigd voor activiteiten maar dit zijn losse banden. Met Welzin is er bijvoorbeeld incidenteel contact. Maar binnen het netwerk van bewonersinitiatief C dat er geen zorgorganisatie een centrale positie inneemt. Alle zorgprofessionals zijn gezamenlijk wel onmisbaar voor het functioneren van het bewonersinitiatief. De betrokkenheid van en samenwerking met professionals is binnen het domein essentieel om een bewonersinitiatief te laten slagen:

“En dan is het leuk om vrijwillig en burgerkracht maar ook professionele mogelijkheden aan elkaar te knopen dan bereik je een enorme versnelling.” – Respondent 7

Bij bewonersinitiatief D is er contact met woonzorgcentrum de Koperhorst, Welzin en Beweging3.0. De kwetsbaarheid van het initiatief is dat het project vanaf het begin zijdelings door professionals gefaciliteerd werd. Het initiatief is daardoor wel afhankelijk geworden van de professionals. Maar de professional heeft er ook baat bij wegens het winnen van bekendheid in de buurt.

5.2.4 Maatschappelijk middenveld: Ravelijn (organisatie informele inzet)

Ravelijn is een organisatie die vrijwilligers adviseert, faciliteert en begeleidt bij de uitvoering van hun plannen. Voor bewonersinitiatief D is Ravelijn zeer bepalend geweest bij het ontstaan bij het initiatief. De hulp van Ravelijn is destijds ingeroepen om het initiatief van de grond te krijgen. Vanuit Ravelijn hebben ook veel vrijwilligers zich gecommitteerd aan het project. Ook nu het initiatief goed functioneert en bijna niet versterkt kan worden is er nog een sterke band met Ravelijn.

Bij de andere initiatieven is Ravelijn geen belangrijke actor geweest. Alleen bij bewonersinitiatief B is er een zwakke band in die zin dat Ravelijn af en toe benaderd wordt als er door vrijwilligers van het initiatief een probleem gesignaleerd is. Ook is Ravelijn wel in de opstartfase van het initiatief betrokken geweest.

5.2.5 Maatschappelijk middenveld: Onderwijsinstellingen

Generaliserend gesteld hebben bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn gering contact met onderwijsinstellingen. Bewonersinitiatief D heeft aangegeven de scholen binnen de wijk bij het initiatief te betrekken op basis van momentele behoefte. Bewonersinitiatief A zou contact willen met de scholen in wijk. Dit met oog op het werven van meer deelnemers binnen het speciaal onderwijs. Middelbare scholieren in het speciale onderwijs zouden ook werkzaam kunnen zijn bij het initiatief.

Om dit idee een realiteit te laten zijn is het belangrijk dat ook de scholen het als mooie kans zien voor hun leerlingen. Hier is geen sprake van een sterke of zwakke band maar van een band die nog gelegd moet worden.

De andere twee initiatieven geven aan zeer weinig contact tot geen te hebben met scholen. Er is wel eens interesse geweest vanuit scholen om bijvoorbeeld ervaring op te doen door middel van een stage. Hier staan bewonersinitiatieven wel voor open. Zij zijn bereid de leerlingen te begeleiden en hun kennis en ervaring te delen. In de praktijk kiezen scholieren echter vaak voor een betaalde stage. Actief contact met onderwijsinstellingen wordt er, op bewonersinitiatief A na, niet gezocht. Vanuit de gemeente wordt wel aangegeven dat bewonersinitiatieven veel contact leggen met onderwijsinstellingen:

“En wordt door bewonersinitiatieven contact mee gelegd om te kijken om samen te werken.” – Respondent 13

Uit de onderzoekseenheden van deze studie is naar voren gekomen dat dit voor bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn niet altijd opgaat. Hier zouden voor zowel de initiatieven als voor de scholen verrijkende mogelijkheden liggen.

5.2.6 Maatschappelijk middenveld: Private sector

Van het bedelen bij de Albert Heijn of de Jumbo voor gratis boodschappen tot zware samenwerkingsverbanden middels grote opdrachten; bewonersinitiatieven zoeken vaak bedrijven op om hun initiatief in behoeften te voorzien. Vooral bewonersinitiatief A benadert veel private partijen omdat zij het product van het initiatief, namelijk tuinonderhoudklussen, willen verkopen. Bedrijven die stukken groen in de wijk hebben kunnen dat laten onderhouden door bewonersinitiatief A. Door bewonersinitiatief A zijn er sterke banden opgebouwd met ontwikkelingsbedrijf Vathorst, een publiek-privaatbedrijf (50% aannemer, 50% gemeente). Deze partij is bepalend geweest voor de faciliteit van het bewonersinitiatief. Ook bedrijven in de wijk worden geraadpleegd:

“Het kan heel mooi omdat ze toch in de wijk bezig zijn. Ik bel op naar dat bedrijf en dan zeg ik dat ik dit en dat nodig heb, zij leggen het klaar en de deelnemer haalt het op en drinkt daar een kop koffie.” - Respondent 2

Naast bedrijven worden fondsen veel aangeschreven door bewonersinitiatieven. Zo heeft bewonersinitiatief C onder andere het Ouderenfonds benaderd. Fondsen worden op persoonlijke titel gecontacteerd. Er bestaat een zwakke band tussen een bewonersinitiatief dat iemand kent bij een fonds. Met die mensen kan persoonlijk contact worden gezocht.

Naast fondsen willen bepaalde bewonersinitiatieven ook contact leggen met wooncorporaties. Deze contacten moeten vaak echter nog wel ontwikkeld worden. Wooncorporaties kunnen volgens bewonersinitiatief B in geval van spanningen tussen bewoners of negatieve sociale cohesie binnen de buurt deze wel bespreekbaar maken als er bijvoorbeeld nieuwe mensen komen wonen.

Ondanks het bestaande contact en gewenste contact met de partijen in de private sector wordt er volgens respondent 12 (gemeente) nog te weinig gebruik gemaakt van de private sector want het kan erg veel opleveren:

“Een bedrijfsmatige kijk. Sponsoring. Contact met de groenteboer in de buurt, of de AH.. Volgens mij levert dat gewoon heel veel op.” – Respondent 12

5.2.7 Andere bewonersinitiatieven

Andere bewonersinitiatieven worden geraadpleegd om kennis en ervaringen te delen. Deze behoefte verschilt per bewonersinitiatief. Zo heeft bewonersinitiatief A bijvoorbeeld het idee van de competentiemappen opgedaan bij een ander initiatief en heeft sterke samenwerkingsverbanden met Vathorst TV en andere bewonersinitiatieven in de wijk. Bewonersinitiatief D zoekt contact om dingen te leren, bijvoorbeeld met betrekking tot het gewenste digitale prikbord. Er is geen dagelijkse uitwisseling maar de lijnen zijn open. De zwakke banden kunnen dus geïntensiveerd worden.

Bewonersinitiatief B vertelt dat zij ook andere initiatieven op uitnodiging hebben bezocht in Amersfoort om te vertellen over hun ervaringen en kennis. Bewonersinitiatief B treft verder veel andere initiatieven binnen het bestaande buurtnetwerk. Er is hier sprake van een grote netwerkdichtheid. Met ‘de Nieuwe Sleutel’ en ‘de Goede Buur’ heeft het initiatief privé veel contact. Bewonersinitiatief C heeft aangegeven geen contact te zoeken en geen contact te hebben met andere bewonersinitiatieven omdat het voor hen geen meerwaarde zou opleveren.

Over het algemeen zoeken bewonersinitiatieven elkaar wel op. Dit resulteert in bijeenkomsten als de Burgerborrel. Er zijn dus veel losse contacten die niet op structurele basis plaats vinden. Wel weten bewonersinitiatieven door bijeenkomsten van elkaars bestaan en ligt de weg open om deze zwakke banden te mobiliseren.

5.2.8 Kerken

Er is veel betrokkenheid en enthousiasme vanuit kerkelijke gemeenschappen voor de onderzochte bewonersinitiatieven. Zij vormen een belangrijke bron van ondersteuning. Kerken denken mee en zijn ook bereid om een investering te doen. Zo heeft de kern bewonersinitiatief C ook van financiële ondersteuning voorzien:

“Bijv. de kerken. Die hebben ons ook financieel geholpen met een middag die wij georganiseerd hebben. En dan lezen we in het kerkblad we werken samen met de Hooglandse Maatjes. En dan heb ik zoiets van oh als jullie zo denken dan vinden wij dat mooi.” – Respondent 6

Bij bewonersinitiatief B heeft de baptistengemeenschap in Soesterkwartier een erg belangrijke rol gespeeld in het ontstaan van het initiatief. Het Leger des Heils heeft destijds het probleem geconstateerd en is naar de dominee gestapt. Vanuit de dominee is alles in gang gezet.

Met kerken bestaan er doorgaans zwakke banden. De betrokkenheid en het contact zijn er wel, maar als bewonersinitiatieven aangeven iets nodig te hebben wordt de intensiteit van het contact verzaamd. De vrijgevigheid van de kerkelijke gemeenschap is een belangrijke bron die door bewonersinitiatieven wordt aangeboord. Daarnaast zijn er vanuit de diaconie van de kerken honderden vrijwilligers werkzaam rond vormen van informele zorg en welzijn.

5.2.9 Deelconclusie

Het belang van een sociaal netwerk wordt door de bewonersinitiatieven bekrachtigd. Binnen het sociale netwerk van bewonersinitiatieven zijn dus verschillende partijen opgenomen. Onderstaande tabellen bieden een schematische weergave van de contacten van de vier bewonersinitiatieven met andere partijen, wat het nu oplevert en wat de initiatieven nog meer uit het contact met deze partijen willen halen (behoefden). De eerste tabel richt zich op de partijen in het maatschappelijk middenveld. De tweede tabel heeft betrekking op de buurt, wijk en de gemeente.

Tabel 14. Contact met het maatschappelijk middelenveld in het netwerk van bewonersinitiatieven (er is onderscheid aangegeven tussen huidige contact en wens qua contact)

	BI A	BI B	BI C	BI D
Zorg- instanties	Sterke banden: Abrona en PGB Behoeftte: contact met andere instellingen voor werving deelnemers en samenwerking	Sterke banden: Buurtzorg en thuiszorg Zwakke banden: Maatschappelijk werk en jeugd- en gezinszorg Behoeftte: geen	Sterke banden: Rode Kruis en Artsen Zwakke banden: Welzin, andere zorgprofessionals Behoeftte: geen	Sterke banden: Woonzorgcentrum de Koperhorst, Welzin en Beweging3.0 Behoeftte: in stand houden
Ravelijn	Geen band Behoeftte: geen	Zwakke band Nu: doorverwijzen naar Ravelijn, in opstartfase benaderd Behoeftte: geen	Geen band Behoeftte: geen	Sterke band Nu: kennis, begeleiding, vrijwilligers Behoeftte: in stand houden
Onderwijs- instellingen	Geen banden Behoeftte: contact om deelnemers te werven	Geen banden Behoeftte: geen	Geen banden Behoeftte: geen	Zwakke band Nu: kennis, betrokkenheid Behoeftte: in stand houden
Private sector	Sterke banden: Ontwikkelingsbedrijf Vathorst en bedrijven in de buurt Nu: samenwerking, locatie, en betaalde opdrachten Zwakke banden: Fondsen Nu: nog niets Behoeftte: geld, samenwerking	Zwakke banden: Lokale supermarkten Nu: producten en geld Behoeftte: contact met wooncorporaties	Zwakke banden: Fondsen (ouderenfonds) en lokale supermarkten Nu: geld en producten Behoeftte: in stand houden	Zwakke banden: Lokale supermarkten (Jumbo) Nu: producten en geld Behoeftte: producten
Andere BI's	Sterke banden: Vathorst TV Nu: samenwerking Zwakke banden: Andere initiatieven Nu: kennisdeling Behoeftte: Banden intensiveren voor kennis	Sterke banden: Initiatieven in buurtnetwerk Nu: kennis, ondersteuning, samenwerking Zwakke banden: Andere initiatieven Nu: kennisexport Behoeftte: in stand houden	Geen banden Behoeftte: geen	Zwakke banden: Andere initiatieven in Amersfoort Nu: ervaring- en kennisdeling Behoeftte: In stand houden
Kerken	Zwakke banden Nu: meedenken en investering Behoeftte: in stand houden	Zwakke banden: Nu: meedenken en investering Behoeftte: in stand houden	Zwakke banden: Ook met Leger des Heils Nu: meedenken en investering Behoeftte: in stand houden	Geen banden Behoeftte: geen

Tabel 15. Contact met de gemeente en de wijk in het netwerk van bewonersinitiatieven (er is onderscheid aangegeven tussen huidige contact en wens qua contact)

	BI A	BI B	BI C	BI D
Gemeente	Zwakke band Nu: enthousiasme Behoefte: kennis, locatie	Geen band Nu: buurtbudget Behoefte: locatie Waardering voor de buurt, informatie (over veranderingen)	Zeer zwakke band Nu: sporadisch onderhandeling en enthousiasme Behoefte: duidelijk beleid	Geen band Nu: Niks Behoefte: Informatie en verbinding
De wijk en vrijwilligers	Zwakke banden Nu: enthousiasme Behoefte: Meer betrokkenheid	Sterke banden Nu: Buurtnetwerk, vrijwilligers Behoefte: Bekend blijven en in stand houden netwerk	Sterke banden Nu: vrijwilligers, netwerk Behoefte: In stand houden	Sterke banden Nu: Vrijwilligers, Behoefte: Meer verbinding vraag en aanbod

5.3 De systeemwereld van de gemeente

5.3.1 Nieuwe ontwikkelingen en een nieuwe rol

De gemeente staat voor de grote uitdaging hoe de transitie en transformatie in het sociale domein goed te laten verlopen. In het coalitieakkoord is opgenomen dat er meer ruimte wordt toegekend aan burgerkracht en het initiatief van burgers. Daarnaast stimuleert de gemeente dit ook door een beroep te doen op de zelf- en samenredzaamheid van burgers. Ook moet er veel meer gebruik worden gemaakt van de kennis en ervaring die in de stad al aanwezig is. Kennisdeling is een belangrijk uitgangspunt van de gemeente.

Binnen de gemeente Amersfoort worden wijkteams geïmplementeerd. Deze teams opereren op wijkniveau op het gebied van zorg:

“Wijkteams zijn de eerste toegangspoort voor mensen die zorg vragen en de wijkteamleden zijn de aanspreekpunten voor het huishouden in de wijk dat enkelvoudige of meervoudige hulp nodig heeft.” – Respondent 8

Het idee van wijkgericht werken is dat alle partijen in een wijk elkaar goed leren kennen. Door middel van de wijkgerichte aanpak beoogt de gemeente dus op wijkniveau een hoge netwerkdichtheid te realiseren. Als alle partijen bekend met elkaar zijn dan zijn hulpvragen en hulpaanbod sneller en beter te matchen, al dan niet in samenwerking met het sociale wijkteam. Daarbij beschikken alle partijen in het netwerk over een doorverwijsfunctie omdat zij alle partijen kennen. De gemeente wil een klimaat van samenwerking smeden. De wijkteams zullen veel meer informatie beschikbaar hebben over wat er nu werkelijk op wijkniveau speelt. De gemeente kan hierdoor beter inspelen op de praktijk en beter mee bewegen met wat er speelt en leeft in een wijk:

“Die informatie is er tot nu toe nooit geweest (...). Men ging veel meer op gevoel af. In die zin zijn wijkteams een hele belangrijke informatiebron voor de gemeente omdat er heel veel kennis in zit.” – Respondent 13

Naast de wijkteams vindt de wijkverpleegkundige haar herintreding. De wijkverpleegkundige moet de wijk en de zorgvraag die in de wijk leeft goed kennen. In samenwerking met andere partijen, zij staat

tussen de huisarts en het wijkteam in, wordt de zorg geleverd waar vraag naar is. De wijkverpleegkundige mag ook medische zorg verlenen. Daarnaast is het ontzettend belangrijk dat zij kennis heeft van de buurt. Zij moet mensen met hulpvragen die bijvoorbeeld gericht zijn op dagbesteding kunnen doorverwijzen naar een passende activiteit in de buurt.

Een derde trend zijn de recent geïmplementeerde STIP's (Stedelijke Informatie Punten). Deze worden gerund door vrijwilligers, als een laagdrempelige wijkvoorziening, waar bewoners met tal van vragen terecht kunnen. Veel vragen, bijvoorbeeld over vrijwilligerswerk, kunnen ter plekke worden beantwoord. Specifieke hulpverleningsvragen kunnen worden verwezen naar de wijkteams, waarmee nauw wordt samengewerkt. Inmiddels zijn er zo'n zes STIP's in de diverse wijken geopend.

Belangrijk is dat er door alle respondenten van de gemeente wordt gesteld dat de gemeente een onderdeel van een netwerk en geen sturende partij is. Het wordt een participerende gemeente. Bij een startend bewonersinitiatief wil men bijvoorbeeld een participatieve gemeente zien. Ingangen moeten duidelijk zijn en de gemeente is belangrijk in financiële (buurtbudget en subsidie), sparrende (meedenken), faciliterende (locatie) en verbindende zin. Een gemeente die in gesprek gaat en aan de stad en aan bedrijven vraagt om mee te denken en om oplossingen te zoeken. De invulling en de uitvoering van beleid wordt zo een proces van co-creatie. Bewonersinitiatieven die intensief samenwerken met instellingen in het zorg- en welzijnscircuit en de gemeente kunnen een belangrijke impuls geven aan het verbinden van opkomende bewonersinitiatieven rond informele zorg met professionals. Met betrekking tot het zorgdomein ondersteunt de gemeente vrijwilligerswerk, bewonersinitiatieven en mantelzorg. Deze ondersteuning kan in de vorm van een verbindende rol aangezien de gemeente een breed netwerk heeft en voor alle partijen een serieuze actor is:

“Dus je moet je voorstellen dat er eigenlijk geen bedrijf is die zo'n divers productassortiment heeft als de gemeente. Een heleboel van die producten zijn weer aan specifieke regels gebonden.” – Respondent 10

Om de verbindende rol te kunnen vervullen is het relevant om ook het netwerk van de gemeente in kaart te hebben zodat duidelijk is aan welke partijen de gemeente bewonersinitiatieven kan 'koppelen'.

5.4 Het netwerk van de gemeente

De gemeente heeft een breed netwerk bestaande uit formele partijen, instellingen, instanties, het bedrijfsleven, externe professionals en uiteraard bewoners zelf. Binnen dit netwerk is een hoge mate van netwerkdichtheid; de grote spelers binnen het netwerk kennen elkaar goed. Er wordt gezamenlijk nagedacht over beleid en uitvoering van dit beleid. De gemeente kijkt echter steeds vaker toe vanaf de zijlijn en is langer niet het stralende middelpunt binnen het netwerk:

“Volgens mij is het zo dat je de gemeente als onderdeel van een netwerk moet zien en niet als opdrachtgever van een netwerk.” – Respondent 13

De gemeente kan wel als tussenstation functioneren voor bewonersinitiatieven om een ander netwerk aan te boren. In die zin hebben partijen vaak een zwakke band met de gemeente:

“Mensen worden geholpen via de partij waar wij zaken mee doen, de subsidierelatie, om naar een ontmoeting te gaan, dagbesteding, sociale activering.” – Respondent 9

5.4.1 Bewoners(initiatieven)

Door de gemeente is aangegeven dat er relatief veel contact is met bewonersinitiatieven. Wel wordt erkend dat de gemeente lang niet alle bewonersinitiatieven in beeld heeft. Het contact met de initiatieven is doorgaans goed en warm en komt met name tot stand op initiatief van de bewoner:

“Buurtbudget hebben ze daarvoor gereserveerd. Maar dat was lang niet voldoende. Wat ze vervolgens gedaan hebben is contact met de gemeente zoeken. De gemeente heeft dat positief opgepakt door mee te gaan praten.” – Respondent 8

Bewonersinitiatieven kloppen bij de gemeente aan als zij ergens tegen aan lopen. Dit kunnen dingen als geld, een gebouw of bepaalde regels zijn. Bijvoorbeeld dat een plantsoen bij de gemeente in beheer is en daar willen mensen aardbeienplantjes neerzetten.

Contact tussen de gemeente en bewonersinitiatieven wordt getriggerd doordat de gemeente in fysieke vorm betrokkenheid toont. Dit kan door gelegenheden als een Burgerborrel, een informatiemarkt of een Stadscafé bij te wonen. Zo krijgt de gemeente een “gezicht” en kunnen bewoners(initiatieven) laagdrempelig contact leggen met de gemeente. De ingangen voor initiatiefrijke bewoners zijn er volgens de gemeente voldoende. Maar het gevoel van ondoorgrondelijkheid van de gemeente bij bewoners suggereert dat de bereikbaarheid van de gemeente toch vaak een probleem is:

“Wij zijn een vrij bereikbare en transparante gemeente. Ook bestuurlijk. We zijn ook via raadsleden te benaderen en via wethouders komt ook van alles binnen.(...) Ik hoor ook vaak dat we als gemeente moeilijk te bereiken zijn. Ik vraag me dan af waar gaat het dan om? Want ik ben ontzettend bereikbaar dus aan mij kan het niet liggen.” – Respondent 13

Bij de gemeente is aangegeven dat bewoners op verschillende manieren tegen de gemeente aankijken. Bronnen hiervoor zijn peilingen onder Amersfoortse bewoners en persoonlijk contact met bewoners. De gemeente kan als last ervaren worden als het gaat om regelgeving, of omdat de gemeente niet van een bewonersinitiatief overtuigd is omdat het gedrang komt met een algemeen belang:

“De gemeente heeft bijvoorbeeld besloten te bezuinigen op beheerexploitatie van onze wijkaccommodaties. Dat genereerde eigenlijk een heleboel initiatieven die vonden dat die buurthuizen toch open moesten blijven.” – Respondent 11

Daarbij durft de gemeente pas los te laten als een partij verantwoordelijk kan zijn. In positieve zin kan de gemeente creatief meedenken en voorwaarden scheppen om een plan te realiseren. Bij het scheppen van voorwaarden speelt de gemeente in op de behoeften op het gebied van betrokkenheid, verbinden, geld en kennis die bewonersinitiatieven koesteren. Waar bewonersinitiatieven vrezden voor starre wet- en regelgeving geeft de gemeente aan een flexibele houding in te willen nemen:

“Wij willen wel iets doen als het gaat om de regelgeving en de handhaving(...). Wij willen wel als gemeente kijken waar daar de ruimte zit.” – Respondent 8

Er is in Amersfoort ook steeds meer sprake van samenwerking tussen bewonersinitiatieven en de gemeente. Dit zou kunnen komen doordat er in Amersfoort juist tevredenheid bestaat over de gemeente zoals gebleken is uit een meting waarbij de gemeente en het beleid beoordeeld werd met een 7 (zoals aangegeven door respondent 10). Het is echter interessant te speculeren welk cijfer uit de bus zou komen als de bewonersinitiatieven in Amersfoort wordt gevraagd een specifiek cijfer te geven aan de gemeente. Of er echt sprake is van een goede vertrouwensband is niet vast te stellen. Er is de laatste

jaren veel wantrouwen richting de Amersfoortse gemeente geweest. Dit kan te wijten zijn aan bestuurlijke ontwikkelingen waarbij zich de laatste jaren ontzettend veel calamiteiten hebben voorgedaan. Wethouders moesten aftreden, colleges vielen en raadsfracties vielen uit elkaar. Ook kan wantrouwen het gevolg zijn van dat bewonersinitiatieven geen (duidelijke) vraag stellen aan de gemeente en zo langzaam een gevoel van onbehagen opbouwen:

“Wat ik ook wel eens zeg is van bewoners zeggen wel eens van de gemeente moet luisteren. Ik zeg altijd we kunnen niks doen als je je niet laat horen. Heel vaak laten mensen zich niet horen. Of laten ze zich horen als het heel hoog zit en ze heel boos zijn. Maar als je het eerder doet, kan je erover praten.” – Respondent 12

Daarbij ontstaat er als een initiatief iets wil van de gemeente toch een vorm van afhankelijkheid. De vorm van afhankelijkheid is per bewonersinitiatief verschillend. Ook respondenten die hebben aangegeven dat de gemeente één van de spelers is in een groter netwerk onderkennen deze positie:

“Wij zijn één van de spelers in een spelersveld. Desalniettemin heeft de overheid toch een behoorlijk stevige positie. Ook in financiële zin. Er gaan enorm veel miljoenen om. En die miljoenen komen bij wijze van spreken om in de gemeente en wij moeten zorgen dat dat geld ook op een goede manier bij alle partijen beland zodat zij goede dingen kunnen doen. Puur het feit dat je financieel gezien zo'n grote speler bent dat bepaalt ook hoe er naar je gekeken wordt.”- Respondent 11

In die zin is de gemeente een sturende en bepalende partij en zal de gemeente dat ook blijven. Ondanks deze vorm van ongelijkheid is door een andere respondent verteld dat er een wederzijdse onmisbaarheid bestaat tussen bewonersinitiatieven en de gemeente. De bewonersinitiatieven vangen een vraag op die anders bij de gemeente in de schoot wordt geworpen.

De gemeente is al erg belangrijk in verbindende zin. De gemeente lobbyt binnen haar netwerk om de voorwaarden voor het ontwikkelen en versterken van bewonersinitiatieven mogelijk te maken. De gemeente kan “losse eindjes aan elkaar knopen”. De gemeente is dus wel een centrale actor in die zin dat de gemeente voor alle partijen een stevige onderhandelingspositie inneemt. Het verbinden van vraag en aanbod voor bewonersinitiatieven en het bieden van een overzicht van bewonersinitiatieven in Amersfoort probeert de gemeente onder andere te bereiken door de site Bewoners033 te faciliteren.

5.4.2 Het maatschappelijk middenveld: zorginstanties, Ravelijn en onderwijsinstellingen

Met zorginstellingen of organisaties met een maatschappelijk streven als Ravelijn, Welzin, Stadsring51, Kwintes, Beweging3.0 en Matchpoint heeft de gemeente een subsidierelatie. Welzin en Ravelijn zijn de belangrijke spelers op dit gebied in Amersfoort. Beweging3.0 is veruit de grootste partij, waarbij Welzin organisatorisch deel uitmaakt van Beweging3.0.

Over de samenwerking wordt door Ravelijn gesteld dat het een prettige en gezonde wisselwerking is waar goed in gesprek wordt gegaan:

“Je moet uit kunnen leggen wat je nodig hebt om het te kunnen halen. En onze taak is nu vooral uitleggen dat vrijwilligerswerk niet zomaar altijd de goedkope of gratis oplossing is. (...). We moeten steeds vaker nee zeggen. Omdat er gewoon teveel gevraagd wordt. Dat is een spanningsveld. Maar de verhoudingen zijn super goed en dan kom je er altijd wel uit.” – Respondent 7

De gemeente is verantwoordelijk om de belastingcenten zo goed mogelijk te besteden. Om die reden proberen zij zoveel mogelijk uit organisaties als Ravelijn te halen. De subsidierelaties zijn aangegaan

omdat de organisaties bijdragen aan de samenleving door bijvoorbeeld burgerkrachtbewegingen te stimuleren en te ondersteunen:

“Er zijn veel activiteiten die Ravelijn ondersteunt en die stellen ze allemaal op in een prestatievoorstel. Maar wel gericht op dat wat wij als gemeente vragen om mensen te ontlasten, om professionals te ontlasten, om die vrijwilligers te matchen.” - Respondent 9

Daarbij is Ravelijn ook een informatiebron voor de gemeente omdat zij in contact staan met de vraag. Zij kunnen doorgeven waar diensten verleend kunnen worden. Dit is een bijzondere situatie: enerzijds zijn zorgorganisaties en vrijwilligersorganisaties onmisbaar voor de gemeente, anderzijds zijn deze organisaties afhankelijk van de gemeente door de subsidie:

“Je hebt netwerkpartners. Op gelijkwaardig niveau. Dat kunnen ook bedrijven zijn. Daarnaast heb je natuurlijk ook de partijen die je subsidieert. Dat zijn wel netwerkpartners. En tegelijkertijd heb je daar de regie op. Het is een hele rare situatie.” – Respondent 12

Zorginstanties moeten door disciplines heen met elkaar gaan samenwerken in de wijkteams. Over de invulling en uitvoering van dit vernieuwende concept zijn veel gesprekken geweest tussen de instanties en de gemeente. Bij deze gesprekken is er sprake van een wisselwerking waarbij grote zorginstellingen invloed uitoefenen op het gemeentelijk beleid maar toch is er geen sprake van volledige gelijkwaardige posities wegens de subsidierelatie.

Er zijn ook veel partijen in het maatschappelijk middenveld waar de gemeente geen directe relatie mee heeft. Hierbij kan gedacht worden aan onafhankelijke stichtingen. Een aandachtspunt is het contact met onderwijsinstellingen:

“Er is wel contact maar niet zozeer vanuit participatie. Maar het is wel een aandachtspunt. Daar is een slag te slaan.” – Respondent 8

Hier is een zwakke band te constateren waar meer mogelijkheden liggen voor de gemeente op het gebied van samenwerking, het creëren van maatschappelijk bewustzijn en het stimuleren van burgerkracht. Bij het realiseren van een culturomwenteling is de rol van het onderwijs immers onmisbaar. Kinderen en jongeren leren op school over cultuur, normen en waarden.

5.4.3 Het maatschappelijk middenveld: de private sector

In Amersfoort is ontzettend veel zakelijke dienstverlening. Binnen deze sector is veel kennis aanwezig waar de gemeente graag van op de hoogte is. Er wordt door de gemeente een beroep gedaan op de kennis en ervaring van bedrijven door te vragen om mee te denken over de invulling van het gemeentelijke beleid. Co-creatie is een kernbegrip. De gemeente wil samen met de private sector bestaande uit bedrijven, ondernemers, stichtingen en adviesbureaus een product afleveren; namelijk goed beleid en een goede uitvoering daarvan:

“Dat is grappig ook met je hebt allerlei organisatieadviesbureaus die ons behulpzaam zijn en waarvan wij af en toe hulp inroepen maar ik ben ook steeds meer uit het hout gesneden dat ik niet van hen alleen een advies wil, dan ligt er opeens een rapport op mijn bureau, maar dat ik ook echt een proces van co-creatie in wil gaan. Dat lukt aardig.” – Respondent 11

De passage ‘af en toe hulp inroepen’ is een goede weergave van de aanwezigheid van zwakke banden. Er zijn banden met de private sector maar die worden niet structureel geraadpleegd. De co-creatie met

de private sector begint bij een basis van vertrouwen en gelijkheid. Ook hier geldt dat de gemeente de regie blijft houden maar andere partijen belangrijke actoren maakt in het beleidsvormingsproces. Er kan in samenwerking met het bedrijfsleven gekeken worden hoe aandacht voor elkaar en het omzien naar elkaar, waar het erg beperkt is, te faciliteren. In samenwerking met de private sector kunnen betere voorwaarden worden geschept om een bewonersinitiatief te versterken. Bewonersinitiatieven, zo is al gebleken, zoeken zelf ook contact met de private sector maar zijn toch vaak een kleine partij met een minimale onderhandelingspositie. De gemeente kan met haar sterke financiële positie dus veel betekenen voor de initiatieven. Wederom is er sprake van een bepaalde mate van afhankelijkheid van (het netwerk van) de gemeente.

Bedrijven worden door de gemeente ook geprikkeld om initiatieven te nemen van allerlei aard. Hier speelt de gemeente onder andere op in door stichting Matchpoint, een organisatie die bezig is met sociaal ondernemerschap, te subsidiëren. De organisatie verleidt het bedrijfsleven om zelf initiatief te tonen.

5.4.4 Andere gemeenten

Gezien de focus op kennisdeling is het contact met andere gemeenten uitvoerig aan de orde gesteld. Het uitwisselen van kennis en ervaring vanuit goede contacten met andere gemeenten is een niet te verwaarlozen aandachtspunt voor de gemeente. Er wordt echter niet concreet samengewerkt, het gaat om algemene kennisuitwisseling:

“We worden nog wel eens opgezocht door andere gemeenten. Die willen dan zien hoe het hier is. En dat is hartstikke leuk en nuttig. Pas geleden kwam nog de gemeentesecretaris, de burgemeester en een wethouder uit Alkmaar langs om te zien hoe regelen jullie die combinatie van strategen en communicatieadviseurs. De kennisuitwisseling is vrij algemeen.” – Respondent 10

Kleine gemeenten kunnen vaak niet zonder regionale samenwerking. De gemeente Amersfoort is door haar omvang een zelfstandige motor. De gemeente kan het op eigen kracht doen maar het zou veel betekenen voor de kleinere gemeenten in de regio als er samenwerkingsbanden gelegd worden waarbij vooral de kleine gemeente erg geholpen wordt. De gemeente Amersfoort is ook lid van het Landelijk Platform voor Buurt en wijkgericht werken (LPB) om kennis en ervaringen uit te wisselen. Daarnaast kan er ook via internet al veel informatie worden opgedaan over de aanpak van andere gemeenten.

5.4.5 Deelconclusie

Het netwerk van de gemeente Amersfoort wordt gekenmerkt door sterke banden met veel partijen. Hier en daar is sprake van een zwakke band maar ook voor deze banden geldt dat de gemeente een uiterst gunstige onderhandelingspositie inneemt door regelgeving en de sterke financiële positie. Binnen het netwerk is zeer veel contact met het maatschappelijk middenveld om zo een goed gefundeerd beleid te realiseren met een gedegen uitvoering binnen het sociale domein. Er is ook intensief contact met het maatschappelijk middenveld om gunstige voorwaarden te creëren voor bewonersinitiatieven. Door bijvoorbeeld Ravelijn en zorginstanties te subsidiëren en met deze partijen te overleggen wordt dit bewerkstelligd. Er is ook meer direct contact met bewoners en hun initiatieven. De gemeente kan veel voor bewonersinitiatieven betekenen door een flexibele houding aan te nemen met betrekking tot wet- en regelgeving en bewonersinitiatieven te verbinden met partijen uit het netwerk van de gemeente. De gemeente dient los te laten en te faciliteren volgens bewonersinitiatieven. De gemeente zal vooralsnog in zekere mate bepalend zijn voor alle partijen en neemt een centrale positie in binnen haar netwerk. Maar de positie schuift steeds meer naar de zijlijn van het speelveld. De gemeente is in haar zoektocht contacten aangegaan met andere gemeenten om kennis en ervaringen te delen. Van concrete samenwerking binnen het sociale domein is echter geen sprake. Ook hier liggen kansen voor de gemeente.

6. Conclusie en discussie

Als mijn zorgbehoevende Amsterdamse oma in Keistad Amersfoort zou wonen kunnen bewonersinitiatieven haar helpen door het bieden van informele zorg; met haar meegaan naar het ziekenhuis, even met haar mee naar de Albert Heijn omdat ze dit niet meer zelfstandig kan, een blokje om in de rolstoel en misschien zelfs een keertje de vaatwasser uitruimen. Zo wordt voorkomen dat zij in een sociaal isolement verkeert en gestimuleerd wordt om deel te blijven nemen aan de samenleving. Een vrijwilliger kan ook in de gaten houden wanneer er meer hulp nodig zou zijn en dit doorgeven aan de partijen die deze hulp aanbieden. Dit is een geruststellende gedachte voor op afstand wonende familie. Uiteraard bezoeken wij, mijn ouders, mijn zusjes en ik, haar regelmatig maar door de afstand is het onmogelijk om volledige mantelzorg te leveren.

In deze studie hebben bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn in Amersfoort daarom gewezen op het belang van omzien naar elkaar in de buurt en in de wijk. Als buurtbewoners draag je ook verantwoordelijkheid voor elkaar en kan je voor elkaar zorgen. Bewonersinitiatieven die draaien op eigen kracht van bewoners en uitgaan van zelf- en samenredzaamheid zijn een ontwikkeling die, gezien de veranderingen binnen het sociale domein, veel kunnen betekenen in het waarborgen van de zorg en het welzijn in deze samenleving. In deze studie is gekeken naar hoe, in termen van Hurenkamp en Rooduijn (2009), federatieve initiatieven op het gebied van zorg en welzijn in Amersfoort versterkt kunnen worden. De volgende hoofdvraag is geformuleerd:

Hoe kunnen bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn versterkt worden door sociale netwerken en welke rol kan de gemeente daarbij spelen?

Om deze vraag te beantwoorden zijn vier empirische deelvragen opgesteld. Deze studie kende een kwantitatieve component, maar was grotendeels kwalitatief van aard. ***Deelvraag I*** heeft betrekking op alle bewonersinitiatieven in Amersfoort en kent een kwantitatief onderzoek. Het kwantitatieve onderzoek verschaftte een algemene weergave over de kenmerken van alle bewonersinitiatieven in Amersfoort. Bewonersinitiatieven zijn middels een enquête bevraagd op algemene gegevens, behoeften en het sociale netwerk van het bewonersinitiatief. Er is hier voor een kwantitatief onderzoek gekozen vanwege de omvang van het aantal bewonersinitiatieven in Amersfoort en het generen van een globaal beeld. Doordat sommige initiatieven onder de radar blijven of niet gereageerd hebben zijn de resultaten van het kwantitatieve onderzoek niet geheel representatief. De enquête die is afgenomen is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten (o.a. Hurenkamp en Rooduijn, 2009). Om tot respondenten te komen zijn er verscheidene gelegenheden bezocht waarbij bewonersinitiatieven aanwezig waren (bewonersconferenties, informatiemarkt, burgerborrel). Het onderzoek is reproduceerbaar aangezien de mailadressen en de enquête bewaard zijn en er nauwkeurig met de resultaten is omgegaan.

De belangrijkste resultaten zijn dat er de afgelopen jaren een forse groei is van het aantal bewonersinitiatieven en dat deze zich voornamelijk concentreren op het gebied van wonen en leefbaarheid (met 39%). De initiatieven hebben aangegeven dat sociale cohesie de belangrijkste doelstelling is en dat (uitbreiding van) het netwerk de zwaarstwegende voorwaarde is om de doelstelling te bereiken. De relevantie van netwerktheorieën om bewonersinitiatieven verder te analyseren wordt met dit resultaat bevestigd. Bewonersinitiatieven in Amersfoort hebben het meest betrokkenheid en inzet nodig van vrijwilligers uit de buurt (27%).

De andere deelvragen (II, III en IV) zijn specifiek gericht op bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn en zijn beantwoord door middel van een kwalitatief onderzoek. De focus van deze studie is aangebracht door dit kwalitatieve onderzoek. De focus ligt op bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn omdat deze initiatieven een grote maatschappelijke bijdrage kunnen

leveren gezien de transitie en transformatie in het sociale domein. De bestaande bewonersinitiatieven op het gebied van zorg in Amersfoort zijn gericht op het voorkomen, minimaliseren of uitstellen van de zorgvraag. Zorg- en welzijnsinitiatieven zijn een weinig onderzocht onderwerp. Er is dus een gebrek aan inzicht en kennis. Daar komt bij dat de omgeving, het netwerk, van zo'n initiatief zeer complex is. Deze twee factoren pleiten voor een kwalitatief onderzoek om de deelvragen II, III en IV te beantwoorden (Boeije, 2012). Daarbij zijn bewonersinitiatieven an sich wel een veel onderzocht onderwerp met als gevolg verschillende wetenschappelijke inzichten. Deze studie biedt duidelijkheid in de stand van zaken in Amersfoort. Er is gekozen om vier bewonersinitiatieven te onderzoeken zodat er verscheidenheid is maar het onderzoek wel behapbaar blijft.

De onderzoekseenheden (bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn) zijn ten eerste geselecteerd op activiteiten op het gebied van zorg en welzijn. Bewonersinitiatieven die informele zorg leveren door dagbesteding, contact, aandacht, begeleiding, ontwikkeling en huishoudelijke hulp te bieden zijn geselecteerd. Belangrijk is dat vitale burgers de minder vitale burgers helpen. De bewonersinitiatieven zijn vaak een mengvorm van vrijwillige bewoners en professionele instellingen. Ten tweede is de wijk van het initiatief een selectiecriteria geweest. De bewonersinitiatieven moeten in verschillende wijken gevestigd zijn om zo de representativiteit te waarborgen (zie tabel 7 op pagina 27). Er zijn interviews afgenomen bij bewonersinitiatieven en bij de gemeente. Per bewonersinitiatief was de planning dat er twee respondenten geïnterviewd werden. Na het derde bewonersinitiatief was duidelijk dat een tweede respondent bij een zelfde bewonersinitiatief een hoge mate van saturatie optreedt. Bij het vierde initiatief is daarom geen tweede respondent geïnterviewd. Vanuit de gemeente zijn zes respondenten, van verschillende lagen, geïnterviewd. Er is gekozen voor vijf ambtenaren en één bestuurder omdat ambtenaren qua beleidsontwikkeling leidend zijn, maar de visie een bestuurder ook zeer relevant is. Uiteindelijk zijn alle interviews gecodeerd (volgens de methodiek van Boeije, 2012).

Kwalitatief onderzoek staat echter nooit los van toeval. Er is altijd sprake van een interviewer bias. Om deze te beperken is in dit onderzoek door de onderzoeker veel doorgevraagd. Ook is de betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd doordat de interviews steeds zijn afgenomen in rustige ruimtes. De gemoedstoestand van de respondent blijft een onbeheersbare en oncontroleerbare variabele. Een verscheidenheid aan respondenten is daarom van belang. Tot slot is er altijd het zelfde instrument gebruikt (dezelfde topiclist en opnameapparatuur).

Op **deelvraag II** – wat bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn nodig (behoefte) om het initiatief te kunnen versterken – is een vrij eenduidig antwoord gegeven. Behoeften die met elkaar samenhangen en die zowel in startfase als in het verdere bestaan van een initiatief erg belangrijk zijn, zijn: (1) 'betrokkenheid' (tevens door Hurenkamp en Rooduijn (2009) genoemd als belangrijkste behoefte en dit loopt uiteen van enthousiasme en waardering tot meedoen en participatie), (2) 'verbinding' (het hebben van een groot sociaal netwerk maar ook vraag en aanbod op buurtniveau bij elkaar brengen) en (3) 'vrijwilligers'. Zonder deze factoren kan een bewonersinitiatief niet bestaan. De grootste behoefte is een netwerk waarin alle partijen lokaal vertegenwoordigd zijn zodat alle bronnen laagdrempelig benaderd kunnen worden. Sociale banden zijn van groot belang om elkaar te helpen (Donker, 2009). Op dit fundament is deze thesis gestoeld.

Naast de drie grote behoeften zijn de volgende behoeften naar voren getreden: kennisdeling, bekendheid, geld, middelen en wet- en regelgeving. Het delen van kennis en ervaringen is zowel voor startende bewonersinitiatieven als voor bewonersinitiatieven die een langer bestaan kennen zeer leerzaam. Kennis in de vorm van professionele trainingen over hoe goede zorg te bieden is triviaal gebleken in vergelijking met de kennis die vergaard wordt door terugkoppeling en reflectie met de vrijwilligers in het veld. Bekendheid op buurt- en wijkniveau is zowel in de startfase als in de verdere fase zeer belangrijk. Dit wordt bewerkstelligd door mond-tot-mondreclame en promotiemateriaal als affiches en foldertjes. De behoefte aan geld is voor bewonersinitiatieven met een goed buurtnetwerk

relatief laag. Wel worden het buurtbudget en fondsen door de initiatieven aangeschreven. Het startende bewonersinitiatief A heeft behoefte aan een financiële prikkel om bijvoorbeeld een locatie te huren of benodigde middelen aan te schaffen. De “ultieme” locatie is een ontmoetingsplek met een centrale ligging in de wijk. Bij een hechte verbondenheid in de buurt worden locaties beschikbaar gesteld door partijen die zich in het netwerk van het initiatief bevinden. De bewonersinitiatieven beschikken qua middelen over een telefoon en computer. Behoeften die gekoesterd worden om een initiatief te versterken zijn voornamelijk van digitale aard. Zoals een softwareprogramma voor competentieprofielen of een digitaal prikbord waar vraag en aanbod elkaar op buurtniveau kan vinden. De bewonersinitiatieven hebben aangegeven graag een soepelere wet- en regelgeving te zien. Daarbij is het beleid van de gemeente vaak ondoordringend en onduidelijk. Voorlichtingsavonden over wat de veranderingen in het sociale domein concreet inhouden voor burgers zijn gewenst. Ten slotte hebben initiatieven behoefte aan duidelijke ingangen bij de gemeente voor hun vragen.

Het hebben van een netwerk is dus als één van de grootste behoeften aangegeven. De vraag is nu hoe dit netwerk kan worden ingezet om een bewonersinitiatief op het gebied van zorg en welzijn te versterken. Bij het beantwoorden van *deelvraag III* zijn de onmisbare sociale netwerken (de partijen en de structuren) van de bewonersinitiatieven blootgelegd. Aan de hand van een analyse van de netwerken is geconstateerd waar de mogelijkheden liggen om tot (nieuw) sociaal kapitaal te komen waardoor het initiatief versterkt wordt. De theorie van *closure*: netwerkdichtheid (Coleman et al., 1988) en de theorie van zwakke banden (Granovetter, 1995) vormden de theoretische grondslag bij de analyse. Een derde parameter die is toegevoegd betreft de (machts)centralisatie in het sociale netwerk; is er sprake van gelijkwaardige posities of neemt een actor een centrale positie in waardoor andere actoren afhankelijk zijn van deze machtige actor?

De sociale netwerken van het viertal onderzoekseenheden zijn divergerend. Bewonersinitiatieven B, C en D zijn goed functionerende initiatieven die minimale behoeften hebben om het bewonersinitiatief te versterken. Saillant bij het sociale netwerk van deze initiatieven is dat er sterke banden zijn er een relatief grote netwerkdichtheid is. Zo'n netwerk, dat bij bewonersinitiatief B bijvoorbeeld vorm heeft gekregen in een hecht buurtnetwerk, voorziet in alle wensen die de bewonersinitiatieven koesteren. Buiten dit hechte netwerk bestaan nog wel zwakke banden met externe partijen als de gemeente. Mocht er een vraag ontstaan waarvoor in het netwerk geen aanbod bestaat dan zou de zwakke band met bijvoorbeeld de gemeente geraadpleegd kunnen worden. Voor bewonersinitiatief A, dat relatief veel behoeften heeft, geldt dat zij een netwerk heeft met voornamelijk losse banden. De sterke banden die gecreëerd zijn vormen de grootste meerwaarde voor het voorzien in de behoeften van het initiatief.

Een zeer relevante maar niet onverwachte bevinding is dat professionele zorginstaties als de buurtzorg, de thuiszorg, het Rode Kruis, Welzin en Beweging3.0 onmisbaar zijn voor het bestaan van een bewonersinitiatief op het gebied van zorg en welzijn. Vrijwilligers (uit de buurt) zijn een tweede onontbeerlijke partij. Zoals in de studie meerdere keren gesteld is zou een bewonersinitiatief niet kunnen bestaan zonder vrijwilligers. Ravelijn is voor bewonersinitiatief D onmisbaar verklaard. Maar voor de andere bewonersinitiatieven is Ravelijn hooguit een partij naar welke doorverwezen kan worden. Ondanks dat er vanuit twee bewonersinitiatieven geen directe behoefte aan contact met onderwijsinstellingen is, kan contact veel opleveren voor het creëren van maatschappelijk bewustzijn. Contact met de private sector zou erg vruchtbaar zijn terwijl er nu vooral zwakke banden te constateren zijn. Hier ligt dus een grote kans. Bewonersinitiatieven kunnen de private sector benaderen voor sponsoring maar ook voor, wat nu nog niet gebeurt, het leren over een bedrijfsmatige visie die ook voor de ontwikkeling van bewonersinitiatieven relevant is. Bewonersinitiatieven kunnen ook versterkt worden door contact met andere bewonersinitiatieven aan te gaan. Ook al heeft het eigen initiatief er geen direct baat bij, andere (voornamelijk startende) initiatieven kunnen erg geholpen zijn door het delen van ervaringen en kennis. Met kerken bestaan doorgaans zwakke banden. Er wordt

meegedacht en geïnvesteerd vanuit de kerkelijke gemeenschappen. Een laatste partij binnen het netwerk van bewonersinitiatieven is de gemeente. Met de gemeente bestaat een zwakke band of helemaal geen band. De huidige vorm van contact krijgt vooral vorm in bezoeken van enthousiaste wethouders, raadsleden en ambtenaren. Er zijn richting de gemeente veel behoeften geuit door de bewonersinitiatieven. Zo is er behoefte aan kennis, informatie, duidelijker beleid, soepelere wet- en regelgeving (bijvoorbeeld met betrekking tot het regelen van een locatie), waardering en verbinding.

Naast de behoeften en het sociale netwerk van de bewonersinitiatieven is de rol van de gemeente, *deelvraag IV*, bij het versterken van de bewonersinitiatieven een belangrijk deel van de studie geweest. De verhouding tussen de gemeente en bewoners verandert door de eerder benoemde maatschappelijke trend waarbij bewoners steeds meer zelf initiatief tonen en waarbij dit door de overheid ook verwacht wordt. De vraag is nu welke rol er van de lokale overheid gewenst is. Mogelijke rollen zijn (Rob, 2012): regulerend, regisserend, stimulerend, faciliterend en loslatend. Het sociale netwerk van een bewonersinitiatief op het gebied van zorg en welzijn zou volgens de typering van Provan en Kenis (2008) een NAO als netwerk governance vorm vragen:

Tabel 16. Contingentie voor NAO vorm voor netwerk governance (bron: Provan & Kenis, 2008)

Netwerk administratieve organisatie (NAO)	Vertrouwen: Moderaat	Aantal netwerkleiden: Moderaat tot veel	Doelconsensus: relatief hoog	Behoeft aan netwerk-competenties: hoog
---	----------------------	---	------------------------------	--

Het is maar de vraag of een afzonderlijke entiteit het netwerk van bewonersinitiatieven kan managen en onderhouden. Wel zou de gemeente als makelaar op kunnen treden door initiatieven te verbinden met partijen uit het netwerk van de gemeente. De gemeente heeft een bijzondere positie in het gehele netwerk binnen een gebied waar initiatieven onderdeel van zijn. De gemeente zal in zekere mate bepalend zijn voor alle partijen wegens de unieke financiële positie, het opstellen van beleid en regelgeving en het uitgebreide sociale netwerk. Duidelijk is gebleken dat, zoals Castells (2000) stelde, publieke en private netwerken door elkaar lopen. De gemeente kan een bewonersinitiatief versterken door initiatieven te verbinden met partijen uit het netwerk van de gemeente. Hiertoe is een andere houding van de gemeente gewenst. De gemeente zit in de synchronisatiefase (Edelenbos en van Meerkerk, 2011) waarbij de gemeente bereid is om samen te werken met initiatieven. Gezien de participatietrap van de Rob (2012) wordt er van de gemeente vooral een faciliterende rol gewenst. De wens voor een faciliterende rol sluit aan bij de ondersteuningsvorm ‘het aanvullen van de burgerkracht’ (zie tabel 4. op pagina 24; Oude Vrielink en van de Wijdeven, 2011). Ook past de gemeente een instrumentele benadering toe op de omgeving van een initiatief door een vruchtbare structuur te realiseren in de zin van het verbinden binnen een netwerk (dit is door Oude Vrielink en Van de Wijdeven aangehaald als ‘institutioneel verbinden’, 2011). Voor deze verbindende functie is het cruciaal om tevens het netwerk van de gemeente scherp te hebben.

Het netwerk van de gemeente Amersfoort wordt gekenmerkt door sterke banden met vele partijen. Hier en daar is sprake van een zwakke band maar ook voor deze banden geldt dat de gemeente een uiterst gunstige onderhandelingspositie inneemt door de macht over de wet- en regelgeving en de sterke financiële positie. Binnen het netwerk is zeer veel contact met het maatschappelijk middenveld om zo een goed gefundeerd beleid te realiseren. Met andere gemeenten bestaan enkel zwakke banden om kennis en ervaring te delen. Er is geen sprake van concrete samenwerking om gezamenlijk de uitdaging binnen het sociale domein aan te gaan. Hier liggen kansen voor de gemeente.

Er is ook intensief contact met het maatschappelijk middenveld om gunstige voorwaarden te creëren voor bewonersinitiatieven. Door bijvoorbeeld Ravelijn en zorginstanties te subsidiëren en met deze partijen te overleggen wordt dit bewerkstelligd. Opvallend is dat er respectievelijk weinig contact

is tussen bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn en onderwijsinstellingen. Hier valt ook voor de gemeente nog een slag te slaan.

Om een concreet antwoord te geven op de hoofdvraag: bewonersinitiatieven kunnen versterkt worden door het creëren van sterke banden en een hoge netwerkdichtheid met partijen die zij nodig hebben om in hun behoeften te voorzien. De bevindingen van deze studie sluiten aan bij de theorie van Coleman et al. (1988). Bewonersinitiatieven hebben geen behoefte aan versterking als zij een sociaal netwerk hebben met een grote cohesie (zie figuur 4. op pagina 15). Voor het versterken van een initiatief dienen de initiatieven banden te leggen of zwakke banden te intensiveren om een hecht netwerk te organiseren. Zwakke banden (zie figuur 5. op pagina 17) vormen dus wel het startpunt. Via zwakke banden kunnen sterke banden worden opgebouwd. De netwerkeffectiviteit (Provan en Kenis, 2008) is erg afhankelijk van de behoefte aan netwerkcompetenties en, in mindere mate, aan vertrouwen. De grootte van het netwerk, het aantal partijen, is niet perse een bepalende factor (Provan en Kenis, 2008, stelden dit wel). Belangrijker is de structuur van de banden met deze partijen. Als er sprake is van een hoge netwerkdichtheid is het netwerk effectiever. Doelconsensus, ook door Provan en Kenis aangehaald als bepalende factor voor de effectiviteit, is geen vereiste. Uit de studie is gebleken dat er bij een win-win situatie ook een effectieve band of effectief netwerk kan zijn. Met deze studie zijn de verwachtingen die naar aanleiding van de literatuurstudie zijn opgesteld bevestigd (zie ook pagina 23):

- Bewonersinitiatieven met zwakke banden of afwezige banden in het sociale netwerk koesteren een behoefte om versterkt te worden en hebben ook een grote mogelijkheid om versterkt worden (doordat er een groot vermogen is om nieuwe kansen te ontdekken waarbij nieuwe hulpmiddelen verkregen worden)
- Bewonersinitiatieven met een hoge dichtheid in het sociale netwerk hebben geen grote behoefte om versterkt te worden (omdat alle gewenste hulpmiddelen in het bestaande netwerk binnen bereik zijn) en zijn ook niet erg te versterken (doordat er een klein vermogen is om nieuwe kansen te ontdekken en alles binnen het sociale netwerk aanwezig is)
- De gemeente kan bijdragen aan het versterken van bewonersinitiatieven door een vooral faciliterende rol aan te nemen.

Voor startende initiatieven, als initiatief A, kan de gemeente een belangrijke rol spelen in het opstartproces. Vanuit de gemeente is echter aangegeven dat het graag wil loslaten maar dat het ook moet controleren en, waar initiatieven botsen met het algemeen belang of de verantwoordelijkheid van hun taken niet kunnen waarnemen, bijsturen. Dit blijft een complex dilemma waar de gemeente zich in een spagaat zal blijven vinden; enerzijds wil zij burgerkracht de vrije loop laten maar aan de andere kant *moet* zij het welzijn van de samenleving blijven bewaken door sturing en regulering. Het zoeken naar deze grens is een interessant onderwerp voor vervolgstudies. Waar ligt de grens voor gemeenten tussen sturen, faciliteren en loslaten? De gemeente kan veel voor bewonersinitiatieven betekenen door een flexibele houding aan te nemen met betrekking tot wet- en regelgeving. Maar hoe flexibel moet en mag deze houding zijn? Hier keert het debat geïntroduceerd door Stoker (2011) terug: waar ligt de grens tussen harde en zachte sturing die een gemeente kan toepassen.

Een ander onderwerp voor verder onderzoek zou de grens zijn van wat bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn kunnen betekenen voor de maatschappij. Door de respondenten is duidelijk aangegeven dat er een duidelijke begrenzing is aan wat zij kunnen en willen doen. Als grens is de belastbaarheid aangegeven. Maar waar deze grens van het bieden van informele zorg door vrijwilligers exact ligt is een boeiende vraag.

7. Aanbevelingen

7.1 Aanbevelingen voor bewonersinitiatieven (op gebied van zorg en welzijn)

Aan de hand van voorgaande studie is een aantal aanbevelingen voor zowel de gemeente Amersfoort als voor bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn in Amersfoort geformuleerd.

Een belangrijke noot is dat de aanbevelingen niet voor ieder bewonersinitiatief toepasbaar of relevant zullen zijn. Hier worden enkel globale handvatten geboden die bewonersinitiatieven verder zouden kunnen helpen met het opstarten en het versterken van het initiatief. Met betrekking tot het genereren van sociaal kapitaal, behoeftebevrediging, zijn de volgende tips opgesteld voor het gehele scala aan bewonersinitiatieven over het gebruik van het sociale netwerk (gebaseerd op theoretische en empirische gronden):

Tip 1. Zorg voor bekendheid en leg contacten.

Tip 2. Onderhoud losse contacten (zwakke banden). Ook door het gebruik van social media.

Tip 3. Creëer sterke banden met de partijen die direct een rol kunnen spelen in het versterken van het initiatief (*closure*). Op het gebied van zorg en welzijn zijn sterke banden met zorgprofessionals belangrijk.

Tip 4. Creëer een sociaal netwerk op buurt- of wijkniveau met een hoge netwerkdichtheid (*closure*: probeer de partijen in het eigen sociale netwerk ook met elkaar een sterke band op te laten bouwen, verbindt partijen)

Tip 5. Intensiveer / doe een beroep op zwakke banden als er een behoefte is die niet in het bestaande sociale netwerk opgevangen kan worden. Bij zwakke banden liggen de kansen om tot nieuw sociaal kapitaal te komen (zoals in tabel 1 op pagina 16 is weergegeven).

Deze tips kunnen naar aanleiding van het onderzoek logisch in de oren klinken maar zijn weinig concreet. Om deze reden zijn onderstaande aanbevelingen voor bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn opgesteld die makkelijker in praktijk te brengen zijn en expliciet van toepassing zijn op de casus van Amersfoort:

- A. **Houd het in de buurt:** zorg voor een goed netwerk in de buurt zelf. Hoe kleinschaliger een netwerk georganiseerd is hoe groter de onderlinge verbondenheid (Coleman et al., 1988). Andere partijen die het initiatief kunnen helpen zijn makkelijk benaderbaar. Er zijn erg veel bronnen in de buurt zelf. In de buurt kan je elkaar helpen door deze bronnen uit te ruilen. Op basis van gelijkheid is veel vertrouwen in een samenwerkingsverband. Met de gemeente zal toch vaak een vorm van eenzijdige afhankelijkheid zijn (regels, geld).
- B. **Leg en onderhoud contacten:** uit de studie is gebleken dat contacten die nu nog niet belangrijk zijn later wel van betekenis kunnen zijn. Het onderhouden van deze zwakke banden, “losse contacten”, is daarom erg belangrijk (Granovetter, 1983). Social media, het bezoeken van sociale aangelegenheden als de burgerborrel zijn manieren om het contact middels zwakke banden warm te houden. Deze zwakke banden kunnen geïntensiveerd worden om een hechte netwerkdichtheid te creëren. Houd dus ook contact met partijen die minder belangrijk voor het initiatief lijken. Deze partijen kunnen later wel belangrijk blijken of de andere partij kan veel waarde hechten aan contact met initiatief, zo wordt een andere partij geholpen.

- C. **Formuleer een duidelijke vraag en laat deze horen:** wat heeft het initiatief concreet nodig om te groeien of versterkt te worden? Als dit voor het bewonersinitiatief scherp is, is het ook scherp voor anderen. Er kan bijvoorbeeld aangegeven worden bij de gemeente dat betrokkenheid gewenst wordt, maar waar bij en in welke vorm? Door duidelijk te zijn kan men elkaar begrijpen. Dit is vooral erg belangrijk in de opstartfase aangezien er dan nog ondersteuning van andere partijen (bijvoorbeeld de gemeente) nodig is. Maar deze partijen moeten dan wel weten hoe zij kunnen helpen.
- D. **Blijf authentiek en bij jezelf:** het is belangrijk om je eigen visie te hanteren. Gezien de begrenzing van vrijwilligerswerk is het ook belangrijk om deze grenzen aan te geven en deze te honoreren. Wat kan je voor je buurtbewoner betekenen en waar ligt de grens?
- E. **Leer van bedrijven:** voor een bewonersinitiatief geldt dat contact met de private sector niet alleen giften in geld en boodschappen op kan leveren. Er is veel meer te behalen! Bedrijven beschikken over een bedrijfsmatige blik die ook voor bewonersinitiatieven als sociale ondernemers relevant is om het initiatief te laten ontwikkelen en versterken. Kennis en ervaringen vanuit het bedrijfsleven zijn zeer kostbaar voor het opstarten van een initiatief.
- F. **Prikkel scholieren:** leg contact met onderwijsinstellingen. Leerlingen kunnen bij bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn erg belangrijke ervaringen opdoen, onder andere de ervaring van het omzien naar elkaar. Wil een initiatief omzien naar elkaar en informele zorg in de buurt stimuleren en aan meer vrijwilligers komen dan is van groot belang dat de visie van het zorgen voor elkaar door iedereen gedragen wordt. Dit begint in het onderwijs. Uit deze studie is gebleken dat vanuit bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn relatief weinig contact is met scholen. Hier valt een grote slag te slaan.
- G. Heeft het initiatief **behoefte aan een financiële impuls?** Benader grote fondsen in plaats van de gemeente. In de studie is bijvoorbeeld stichting Greenwish als tip naar voren gebracht. Deze stichting koppelt geldvragers met maatschappelijke doelstellingen aan geldschietters. Maar ook het VSB en het Oranjefonds zijn belangrijke fondsen die aangeschreven kunnen worden.

7.2 Aanbevelingen voor de gemeente

Er zijn tevens enkele concrete aanbevelingen voor de gemeente Amersfoort geformuleerd aan de hand van de verworven inzichten uit deze studie. De aanbevelingen hebben betrekking op het versterken van bewonersinitiatieven maar ook op het functioneren van de gemeente Amersfoort zelf:

- A. **ROL: Wees een makelaar (faciliteer).** Gebruik het eigen sociale netwerk om bewonersinitiatieven te koppelen aan de partijen waar zij hulp van nodig hebben. Adviseer en coach naar wederzijdse behoefte en vraag. Deze verbindende functie is de gemeente al steeds meer aan het vervullen. De gemeente kan inspelen op het vermogen van bewonersinitiatieven om tot hulpmiddelen te komen en nieuwe kansen te ontdekken (dit is relatief beperkt). Dus ga van ‘aanvullen van de burgerkracht’ meer naar ‘het empoweren van initiatiefnemers’ (Oude Vrielink en van de Wijdeven, 2011). Neem ook een flexibele faciliterende houding aan ten aanzien van wet- en regelgeving, zodat voorwaarden gecreëerd worden waaronder initiatieven kunnen bestaan. Kortom, wees een netwerkcoördinator (Stoker, 2011)!

- B. COMMUNICATIE MET BEWONERS: Dicht de communicatieve kloof met bewoners.** Heb respect, wees betrouwbaar en toegankelijk! Deze houding is moeilijk om in praktijk te brengen. Het bezoeken van ‘burgeraangelegenheden’ is een belangrijk element om de gemeente een gezicht te geven en de denkbeeldige kloof tussen bewoner en gemeente weg te nemen. Ga dus in gesprek met Amersfoortse bewoners (dit gebeurt al wel). Door de WRR (2012) en Hurenkamp en Rooduijn (2009) zijn aandacht en betrokkenheid ook reeds aangegeven als stimulerende factor voor vrijwilligers. Belangrijk hierbij is dat er niet nog meer op contactambtenaren wordt bespaard. Toon ook waardering voor wat er al gebeurt zodat er niet alleen verwachtingen worden opgelegd maar er ook gestimuleerd wordt. Zoals uit het onderzoek is gebleken is er een duidelijke begrenzing aan wat bewoners op het (professionele) zorgvlak voor elkaar kunnen betekenen. Daarnaast is het belangrijk dat er duidelijke aanspreekpunten gecommuniceerd worden. Bewonersinitiatieven hebben aangegeven dat het vooral als startend bewonersinitiatief ondoordringend is waar de ingang voor contact met de gemeente zich bevindt. Hiervoor kunnen de STIP’s gebruikt worden en de website van de gemeente. Promotie van deze onderdelen is erg belangrijk. Zorg voor bekendheid van deze hulpmiddelen onder bewoners.
- C. INTERNE ORGANISATIE: Formuleer duidelijk beleid.** Bij bewonersinitiatieven is de teneur dat er een veel specifiekere beleid wordt verwacht om doelgericht te kunnen faciliteren. Dit kan door partijen met elkaar te verbinden en kennisdeling te bemoedigen en te faciliteren. Zorg voor gemeenschappelijk beleid tussen verschillende afdelingen van de gemeente. Bij het onderzoek zijn bijvoorbeeld verschillende visies over de concrete invullingen van beleid de revue gepasseerd. Ook over de betekenis van bepaalde globale termen bestaat binnen het gemeentecolleccluser niet altijd conformiteit. Het proces van interne afstemming tussen afdelingen binnen de gemeente is al wel in gang gezet. Er wordt geadviseerd om dit vast te houden en de intensiteit te verhogen. Belangrijk is wel dat er een duidelijke focus in het beleid wordt aangebracht die ook voor bewoners duidelijk te begrijpen is. Het huidige beleid is te ambiguë en ondoordringend.
- D. HET EIGEN SOCIALE NETWERK: intensiveer contacten met onderwijsinstellingen en andere gemeenten.** Het is belangrijk om bij het onderwijs al in te steken op een paradigmaverandering. Steek hier al in op het stigma van de eigen kracht en het omzien naar elkaar. Er zijn al wel platforms met onderwijsinstellingen waarin veel contact is maar stimuleer de onderwijsinstellingen actief om maatschappelijke stages bij bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn in hun programma op te nemen. Hierdoor worden de initiatieven versterkt maar wordt er ook een bewustzijn van samenredzaamheid gecreëerd.
- Ga daarnaast samenwerking met andere gemeenten aan. Deze kennisdeling moet daarbij niet alleen binnen de stad plaatsvinden. Maar ook buiten de stad. De gemeente kan ook lering trekken uit wat er in de rest van Nederland gebeurt. Iedere gemeente stoeit immers met het probleem. Er vindt wel kennisdeling plaats maar er is geen sprake van een concrete samenwerkingsvorm. Daarbij is een samenwerkingsverband voor een kleinere gemeente dan Amersfoort zeer waardevol. Amersfoort kan als zelfstandige motor kleinere gemeenten van dienst zijn.

Literatuur

- Amersfoort in cijfers (2014). *Onderzoek en Statistiek Amersfoort Bevolking 2014. 65 jaar e.o. [%]*. Geraadpleegd via:
http://amersfoortincijfers.nl/Default.aspx?cat_open_code=c&var=bevto&Mostrecentperiod=true&Geolevel=wijk&view=table (op 3 juli 2014)
- Ankeren, van, M., Tonkens, E. en I. Verhoeven (2010). *Bewonersinitiatieven in de krachtwijken van Amsterdam. Een verkennende studie*. Hogeschool van Amsterdam/ Universiteit van Amsterdam
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers, Groningen/ Houten.
- Berlo, van, D. (2012). *Wij, de overheid. Cocreatie in de netwerksamenleving*.
- Benyon, J. en A. Edwards (1999). 'Community governance of crime control', in Stoker et al. (1999)
- Binnenlands Bestuur (30 jan 2014). *Een nieuwe rol voor gemeenten*. Geraadpleegd via:
<http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/partners/king/een-nieuwe-rol-voor-gemeenten.9197363.lynkx> (op 2 juli 2014)
- Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen*. Boom Lemma.
- Bovens, M., 't Hart, en M. van Twist (2012). *Openbaar bestuur. Beleid, organisatie en politiek*. Uitgeverij Kluwer bv.
- Castells, M. (2011). 'A network theory of power', *International Journal of Communication*, 5, pp. 773-787.
- Coalitieakkoord 2014-2018 Amersfoort (18 april 2014). *Samen maken we de stad*.
- Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*. 94 (supplement), pp. 95-120
- Commissie Vrijwilligersbeleid (2012). *De gemeente, burgerinitiatieven en de ongebonden vrijwilliger*. Den Haag.
- Cox, R.H. (2001). 'The Social Construction of an Imperative: Why Welfare Reform Happened in Denmark and the Netherlands but Not in Germany', *World Politics* 53 (3), pp. 463-498
- Denters, S.A.H., Bakker, J.H.M., Oude Vrielink, M.J. en M.J.G.J.A. Boogers (november 2013). *Burgerinitiatieven in Overijssel: een inventarisatie*. Universiteit Twente
- Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I. en J. Bakker (2013). *Burgers maken hun buurt*. Platform 31.
- Donker, M.C.H. (2006). *Torn between two lovers. Lokaal volksgezondheidsbeleid tussen politiek en wetenschap*. Demmenie Grafimedia, Leiderdorp
- D66 (Den Haag, 2013). *Zorg van mensen onderling. Een sociaal-liberale visie op een toekomstbestendige langdurige zorg in Nederland*.
- Ebinger, F., Grohs, S. en R. Reiter, (2011). 'The performance of decentralisation strategies compared: An assesment of decentralisation strategies and their impact on local government performance in Germany, France and England', *Local Government Studies* 37 (5), pp. 553-575
- Eerste Kamer der Staten-Generaal (n.d.) *Wet Maatschappelijke ondersteuning*. Geraadpleegd via:
http://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/30131_wet_maatschappelijke (op 26 februari 2014)
- Edelenbos J. en I. van Meerkerk (2011). *Chapter 9: Institutional evolution within local democracy – Local self-governance meets local government*. In: J. Torfing en P. Triantafilloi (ed.). Interactive policymaking, metagovernance and democracy. p. 169-186. Essex, ECPR Press.
- Engbersen, G. (2003). De armoede van sociaal kapitaal. ESB-Dossier Sociaal Kapitaal. D12-D13. Geraadpleegd via: <http://www.godfriedengbersen.com/wp-content/uploads/ESB-De-armoede-van-sociaal-kapitaal.pdf> (op 1 juli 2014)

- Filanthropium. Nederlands Filantropie Forum. *De rol van de overheid bij burgerinitiatieven*. Geraadpleegd via: <http://www.filanthropium.nl/nieuws/de-rol-van-de-overheid-bij-burgerinitiatieven/> (op 1 juli 2014)
- Gemeente Amersfoort (n.d. b). *Amersfoort ondersteunt. Concept beleidskader Wet maatschappelijke ondersteuning 2008-2011*. Geraadpleegd via: http://www.amersfoort.nl/Redacteuren/documenten/bestuur_organisatie/nieuws_publicaties/2506011%20beleidskader%20Wmo%20Amersfoort%20Ondersteunt.pdf (op 2 juli 2014)
- Gemeente Amersfoort (n.d. a). *Van AWBZ naar Wmo voorzieningen*. Geraadpleegd via: <http://www.amersfoort.nl/4/wmo/Beleid-Wmo-gemeente-Amersfoort/Van-AWBZ-naar-Wmo-voorzieningen.html> (op 29 juni 2014)
- Gemeente Amersfoort (2013). *Van AWBZ naar Wmo voorzieningen. Beeld van de huidige situatie: juni 2013*.
- Gemeente.nu (2 mei 2013). *Kritiek op tempo decentralisatie zorgtaken*. Geraadpleegd via: <http://www.gemeente.nu/Sociaal/Nieuws/2013/5/Kritiek-op-tempo-decentralisatie-zorgtaken-1246089W/> (op 3 juli 2014)
- Granovetter, M. (1983). 'The strength of weak ties: a network theory revisited', *Social Theory* vol. 1, pp. 201-233.
- Het Nieuwe Samenwerken (2014). *Overdrachtsdossier Het Nieuwe Samenwerken. Terugblik & Visie*. Amersfoort, 7 maart 2014. Geraadpleegd via <http://www.hetnieuwesamenwerken.net/wp-content/uploads/visie-HNS-voor-overdrachtdossier-05-03-2014-def-3.pdf> op 2 april 2014
- Het postzegelpark Leusderweg (2014). Geraadpleegd via: <http://www.postzegelpark-leusderweg.nl/index.htm> (op 1 april 2014).
- Hilhorst, P. en J. van der Lans (2013). *Sociaal doe-het-zelven. De idealen en de politieke praktijk*. Atlas contact
- Hulsink, W., Manuel, D.H. & Stam, F.C. (2004). Conclusie. In W. Hulsink, D. Manuel & E. Stam (Eds.), *Ondernemen in netwerken: nieuwe en groeiende bedrijven in de informatiesamenleving* (pp. 299-303). Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Hurenkamp, M. en M. Rooduijn (2009). *Kleinschalige bewonersinitiatieven in perspectief*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. pp. 197-215.
- Hurenkamp, M., Tonkens E. en J.W. Duyvendak (2006). *Wat burgers bezielt. Een studie naar burgerinitiatieven*. Den Haag: Nicis.
- Jong, de, T. en R. Voncken (2012). *De WMO een marktplaats voor kwetsbare burgers? Een zorg of een zegen voor VVT zorginstellingen?* Masterthesis Master of Health Business Administration, Erasmus CMDZ. Geraadpleegd via: http://www.erasmuscmdz.nl/_erasmuscmdz/docs/publicaties/135/voncken_roel_en_jong_de_tide_wmo_eeen_marktplaats_voor_kwetsbare_burgers.pdf (op 26 februari 2014)
- Katz, N., Lazer, D., Arrow, H. en N. Contractor (2004). 'Network theory and small groups', *Small Group Research*
- Kjaer, A. M. (2004). *Governance*. Malden: Polity Press.
- Lub, V., Sprinkhuizen, A. en M. Alblas (2008). *Tendrapport. De uitvoering van de Wmo in beeld*. Geraadpleegd via: http://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Tendrapport%20Wmo%20%5BMOV-223701-0.2%5D.pdf (op 26 februari 2014)
- Metz, J. (2009). 'Over burgerparticipatie, welzijnsbeleid en de Wmo historiografie van de werksort maatschappelijk activeringswerk', *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18 (2), pp. 61-83
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2010). *Help een burgerinitiatief!*. Den Haag.

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2013). *De Doe-Democratie. Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving*. Den Haag
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (13 juni 2008). *Zeker van zorg, nu en straks*. Den Haag
- Movisie (2014). Wmo 2015: wat verandert er?. Geraadpleegd via: <http://www.movisie.nl/artikel/wmo-2015-wat-verandert-er> (op 29 juni 2014)
- Oude Vrielink, M. en I. Verhoeven (2011). 'Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid'. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), pp. 377-387.
- Oude Vrielink, M. en T. van de Wijdeven (2011). 'Ondersteuning in viereen. Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt', *Beleid en Maatschappij*, 38 (4), pp. 438- 455
- Pierre, J., & B.G. Peters, (2000). *Governance, Politics and the State*. New York: St. Martin's Press.
- Portes, A. (1998). 'Social capital: its origins and applications in modern sociologie.' *Annual Review of Sociologie* 24. P. 1-24.
- Provan, K.G. en P. Kenis (2007). 'Modes of network governance: structure, management, and effectiveness', *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18, pp. 229-252
- Putnam, R. (2000). 'Social capital: Measurement and consequences'. *Canadian Journal of Policy Research*
- Raad voor het Openbaar Bestuur (Rob; 2012). *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt en samenleving*. Den Haag.
- Rhodes, R.A.W. (1996). 'The New Governance: Governing without government'. *Political Studies* 44 (4). P 652-667.
- Rhodes, R.A.W. (1997). *Understanding Governance: Policy networks, governance reflexivity and accountability*. Open university press.
- Rijksoverheid (n.d. a). Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Geraadpleegd via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wet-maatschappelijke-ondersteuning-wmo/aanvragen-wmo> (op 26 februari 2014)
- Rijksoverheid (n.d. b). Gemeenten. Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten. Geraadpleegd via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten> (op 26 februari 2014)
- Rijksoverheid (n.d. c). Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Veranderingen in de AWBZ. Geraadpleegd via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-wet-bijzondere-ziektekosten-awbz/veranderingen-in-de-awbz> (op 26 februari 2014)
- Sociaal en Cultureel Planbureau (Den Haag, juni 2001). *Civil society. Verkenningen van een perspectief op vrijwilligerswerk*. Den Haag: Vuga.
- Staatblad van het Koninkrijk der Nederlanden (2006). 351. *Wet van 29 juni 2006, houdende nieuwe regels betreffende maatschappelijke ondersteuning (Wet maatschappelijke ondersteuning)*. Geraadpleegd via: <http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/documenten/staatsblad.pdf> (op 26 februari 2014)
- Stoker, G. (2011). 'Was local governance such a good idea? A global comparative perspective', *Public Administration*, 89 (1), pp. 15-31
- Stoker, G. et al. (1999). *The new management of British local level governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Talant (n.d.). *Veel gestelde vragen Wmo*. Geraadpleegd via: <http://www.talant.nl/1035/veel-gestelde-vragen-wmo/> (op 10 juli 2014)
- Thiel, van, S. (2009). *Bestuurskundig onderzoek. Een methodologische inleiding*. Coutinho
- Tonkens, E. (2010). *De kwaliteit van burgerparticipatie in de stad. De casus: bewonersbudgetten*. Bestuurskunde: 4. 34-42.

- Tonkens, E. (2008). *De bal bij de burger. Burgerschap en publieke moraal in een pluriforme, dynamische samenleving*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Tympanaan instituut (juni 2012). *Professionalisering van zorgvrijwilligers(organisaties)*. Den Haag
- Verhoeven, I. en E. Tonkens (2011). 'Bewonersinitiatieven: partnerschap tussen burgers en overheid', *Beleid en Maatschappij* 4, 38: 419-437.
- Vosskuhler, D. (2014). *Het burgerinitiatief als verdienmodel: welzijnswerk nieuwe stijl?*
Geraadpleegd via: <http://bewoners033.nl/het-burgerinitiatief-als-verdienmodel-welzijnswerk-nieuwe-stijl/> (op 2 juli 2014)
- West, E, Barron, D.N., Dowsett, J en J.N. Newton (1999). Hierarchies and cliques in the social networks of healthcare professionals: implications for the design of dissemination strategies. *Social science & medicine*. Vol 48, pp. 633-646.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR; 2012). *Vertrouwen in burgers*. Den Haag.
- Yin, R.K. (2002). *Case study research, design and methods*. Newbury Park, Sage Publications

Bijlage 1. Enquête

Veel verschillende initiatieven vanuit bewoners en andere organisaties steken in op de eigen kracht van mensen in de wijk. Bewonersinitiatieven zijn een goede ontwikkeling in een tijd waarin de overheid een andere rol gaat vervullen. Echter heeft "niemand" een volledig overzicht van de bestaande bewonersinitiatieven in Amersfoort. Een compleet overzicht is essentieel om initiatieven en bewoners in Amersfoort te verbinden, kennis te delen en dubbele initiatieven te voorkomen.

Wij, Janneke Brilman en Lotte van Vliet, inventariseren voor ons afstudeeronderzoek als masterstudenten van de Universiteit Utrecht daarom wat er voor bewonersinitiatieven in Amersfoort zijn. Vervolgens voeren wij een verdiepingsonderzoek uit naar een aantal bewonersinitiatieven aan de hand van interviews. Dit doen we in opdracht van stichting BonaFide, de gemeente Amersfoort en in samenwerking met Academie van de Stad. BonaFide heeft als doel het omzien naar elkaar in de eigen buurt te bevorderen.

Aan u daarom de vraag deze korte vragenlijst in te vullen om meer zicht te krijgen op de bewonersinitiatieven in Amersfoort. U kunt aan het einde van de vragenlijst aangeven of u de resultaten van het onderzoek wilt ontvangen. We verzoeken u de vragenlijst voor 10 mei in te vullen. Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

1. Wat is de naam van het bewonersinitiatief waarbij u betrokken bent?

2. Waar is het bewonersinitiatief gevestigd (wijk/buurt)?

3. Sinds wanneer bestaat het bewonersinitiatief?

4. Hoeveel vrijwilligers telt het bewonersinitiatief?

5. Wie is de voorzitter/contactpersoon van het bewonersinitiatief?

6. Is het bewonersinitiatief een rechtspersoon geworden (vereniging, coöperatie) of wordt daar over nagedacht?

- Ja
- Nee
- Er wordt over nagedacht

7. Hoeveel uur wordt er door een vrijwilliger gemiddeld per week in het bewonersinitiatief geïnvesteerd?

- 0-5 u(u)r(en)
- 6-10 uren
- 11-15 uren
- Meer uren

8. Op welk(e) terrein(en) opereert het bewonersinitiatief?

- Wonen en leefbaarheid
- Zorg en welzijn
- Duurzaamheid
- Anders, namelijk:

9. Wat is (zijn) de doelstelling(en) van het bewonersinitiatief?

- Leefbare omgeving
- Bieden van goede zorg
- Sociale cohesie
- Anders, namelijk:

10. Het bewonersinitiatief werkt samen met de gemeente:

- Nooit
- Af en toe
- Regelmatig
- Vaak

11. Het bewonersinitiatief werkt samen met andere bewonersinitiatieven:

- Nooit
- Af en toe

- Regelmatig
- Vaak

12. Het bewonersinitiatief werkt samen met het maatschappelijk middenveld (onderwijsinstellingen, verzorgingstehuizen etc.):

- Nooit
- Af en toe
- Regelmatig
- Vaak

13. Van welke partijen krijgt het bewonersinitiatief financiële ondersteuning?

- Het initiatief krijgt geen financiële ondersteuning
- Gemeente
- Maatschappelijke instelling
- Fondsen
- Private partij
- Anders, namelijk:

14. Van wie/welke partij heeft het bewonersinitiatief betrokkenheid nodig om goed te kunnen functioneren?

- De overheid
- Het bedrijfsleven
- Maatschappelijke instellingen
- Andere bewonersinitiatieven
- Vrijwilligers (uit de buurt)
- Anders, namelijk:

15. Het bewonersinitiatief werkt samen met de private sector:

- Nooit
- Af en toe
- Regelmatig
- Vaak

16. Wat zijn de benodigheden van het bewonersinitiatief om te kunnen groeien?

- Autonomie
- Trainingen voor de leden/vrijwilligers
- Stimuleren van het initiatief door promotie
- Uitbreiding van het netwerk
- Financiële ondersteuning
- Anders, namelijk:

17. Uw functie/rol binnen het bewonersinitiatief:

18. E-mailadres en/of telefoonnummer bewonersinitiatief (voor de uitkomsten van het onderzoek en/of indien wij contact met u mogen opnemen wanneer er nog verdere vragen zijn):

- E-mailadres:
- Telefoonnummer:

19. Ik wil wel/niet de uitkomsten van het onderzoek ontvangen:

- Wel
- Niet

20. Kent u nog andere bewonersinitiatieven die wij voor dit onderzoek kunnen benaderen? Wilt u hieronder dan de naam van het initiatief noteren en de contactgegevens?

21. Heeft u nog op- of aanmerkingen over de enquête en/of het onderzoek?

Bijlage 2. Overzicht respondenten

Respondent 1	Bewonersinitiatief A
Respondent 2	Bewonersinitiatief A
Respondent 3	Bewonersinitiatief B
Respondent 4	Bewonersinitiatief B
Respondent 5	Bewonersinitiatief C
Respondent 6	Bewonersinitiatief C
Respondent 7	Bewonersinitiatief D + Ravelijn
Respondent 8	Gemeente: Bestuur
Respondent 9	Gemeente: Beleidsadviseur
Respondent 10	Gemeente: Afdelingshoofd
Respondent 11	Gemeente: Afdelingshoofd
Respondent 12	Gemeente: Wijkmanager
Respondent 13	Gemeente: Wijkmanager

Bijlage 3. Topiclist interviews bewonersinitiatieven

Algemene inleiding (3 minuten)

Interview BI: topic list

<u>Topics</u>	<u>Interviewvragen</u>
<p>Doelstellingen: (Tijd: 7 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Leefbaarheid ☐ Multicultureel ☐ Natuur ☐ Ontplooiing ☐ Solidariteit ☐ Sportiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat is zorg volgens u? ☐ Hoe bieden jullie met het BI deze zorg? ☐ Wat zijn de doelstellingen van jullie BI? ☐ Wat willen jullie verbeteren voor de Amersfoortse burgers? ☐ Wat is er van die doelstellingen al bereikt? Hoe?
<p>Motivatie: (Tijd: 5 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Doelgerichtheid ☐ Sociaal ☐ Eigen belang 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Waarom willen jullie deze doelstelling bereiken? ☐ Hoe is het BI ontstaan?
<p>Behoeften: (Tijd: 15 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Geld ☐ Goederen ☐ Diensten (vrijwilligers) ☐ Kennis; informatie ☐ Emotionele steun (betrokkenheid) ☐ Locatie; ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat heeft het BI nodig om goed te functioneren? Zonder welke middelen zou het BI niet kunnen functioneren? ☐ Wat kan er nu beter? Waar loopt u tegen aan? ☐ Waarom is dat nu niet zo? ☐ Wat is er nodig om deze punten te verbeteren? Waarom? ☐ Welke rol kunnen andere partijen hier in spelen? Zoals o.a. de gemeente? ☐ Welke hulp, ondersteuning heeft het BI niet maar zouden jullie wel graag willen om verder te groeien of beter te functioneren? ☐ Welke hulp en ondersteuning krijgen jullie nu die eigenlijk overbodig is?
<p>Relatie gemeente en BI: (Tijd: 15 min.)</p> <p>Hulpmiddelen en doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Financiële ondersteuning ☐ Netwerk- competenties ☐ Kennisdeling; expertise ☐ Trainingen voor leden en vrijwilligers ☐ Burgerkracht aanvullen ☐ Institutioneel verbinden ☐ Empoweren <p>initiatiefnemers</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vitaliseren van de wijkgemeenschap ☐ Betrokkenheid van verschillende partijen <p>Structuur van verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Closure: dichtheid - Zwakke banden 	<p>Rollen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Welke rol speelt de gemeente bij het functioneren en slagen van het BI? Hoe draagt de gemeente bij aan het BI? Bijv. qua geld of locatie? ☐ Welke rol wenst u dat de gemeente vervult bij uw BI? ☐ Wat zou u verder van de gemeente willen? Waarom? ☐ Welke rol vervult u voor de gemeente? ☐ Welke verwachting denkt dat de gemeente van BI's heeft? <p>Structuur van verbindingen (contact):</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Is er veel contact met de gemeente? (Dichtheid) ☐ Hoe vaak en waarom is er contact met de gemeente? (Dichtheid) ☐ Krijgen jullie door jullie band met de gemeente toegang tot benodigde middelen die jullie anders niet hadden gehad? (Zwakke banden) ☐ Is de gemeente bepalend voor het functioneren van het BI? (Centralisatie) ☐ Vormt het beleid van de gemeente een belemmering voor het BI? (Centralisatie) ☐ Weten jullie van andere BI's die zich belemmerd zien door de gemeente? (Centralisatie) ☐ Bent u het eens met het beleid van de gemeente voor 2015? Heft het BI dezelfde doelstellingen? (Doelconsensus) ☐ Bestaat er een goede vertrouwensband tussen het BI en de gemeente? (Vertrouwen jullie de gemeente? Vertrouwt de gemeente het BI?)

<ul style="list-style-type: none"> - (Machts)centralisatie - Vertrouwen - Doelconsensus; eensgezindheid 	
<p>6 Het krachtenveld: (Tijd: 15 min.)</p> <p>Partijen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Andere bewonersinitiatieven ☐ Het bedrijfsleven (de private sector) ☐ Onderwijs- organisaties ☐ Zorginstellingen (bijv. Ravelijn, Beweging 3.0) ☐ Maatschappelijke instellingen <p>Structuur van verbindingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Closure: dichtheid - Zwakke banden - Centralisatie <p>Effectiviteit van netwerk</p> <ul style="list-style-type: none"> -Vertrouwen -Doelconsensus; eensgezindheid -Aantal netwerkleden -Behoeft aan netwerkcompetenties 	<p>Partijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Met welke andere partijen hebben jullie vanuit het BI contact of werken jullie samen? (lijstje hiernaast langslopen) ☐ Waarom hebben jullie juist contact met deze partijen? Welke rol nemen deze partijen in? Hoe draagt de band met deze partijen bij aan het functioneren van het BI? ☐ Welke rol wenst u dat de partijen vervullen bij uw initiatief? ☐ Wat zou u verder van deze partijen willen? Waarom? ☐ Welke rol vervult uw BI voor de andere partijen? <p>Structuur van verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Per partij vragen: <ul style="list-style-type: none"> - Is er sprake van veel contact? Waarom die intensiteit van contact? Is meer of minder contact wenselijk? - Hebben jullie via deze partij toegang tot middelen of een netwerk waar jullie zonder deze partij geen toegang tot hadden gehad? - Is het BI sterk afhankelijk van deze partij in het functioneren? - Hebben jullie (het BI en de andere partij) dezelfde doelstellingen? Weten jullie van partijen met dezelfde doelstellingen waar jullie geen contact mee hebben? - Bestaat er een goede vertrouwensband tussen het BI en de andere partij? (Vertrouwen jullie de partij? Vertrouwt de partij het BI?) - Zouden jullie als BI jullie netwerk, banden willen uitbreiden met andere partijen? Zo ja, welke partijen en waarom? ☐ Met welke partijen hebben jullie nog geen band maar zou jullie graag samen willen werken? ☐ Waarom zou samenwerking met deze partijen een meerwaarde zijn voor het initiatief?

Afsluitende vraag: Zijn er nog punten die ik niet heb bevroegd en niet in het interview behandeld zijn maar u wel graag wil aankaarten?

Bijlage 4. Topiclist interviews gemeente

Algemene inleiding (3 minuten)

Interview gemeente: topic list

<u>Topics</u>	<u>Interviewvragen</u>
<p>Doelstellingen: (Tijd: 7 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vermindering machtsongelijkheid ☐ Draagvlak voor gemeentebeleid ☐ Stimuleren (zelf)ontplooiing van de burger ☐ Versterking van verantwoordelijkheidsbesef ☐ Leefbaarheid ☐ Multicultureel ☐ Natuur ☐ Ontplooiing ☐ Solidariteit ☐ Sportiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat is zorg volgens u? ☐ Hoe biedt de gemeente (deze) zorg aan haar inwoners? ☐ Wat zijn de beleidsdoelstellingen/ uitgangspunten van de gemeente op het gebied van zorg? ☐ Wat zijn de grootste veranderingen voor de Amersfoortse inwoners die de decentralisatie van binnen het sociale domein met zich mee brengt? ☐ Hoe gaat de gemeente decentralisatie doorvoeren? ☐ Wat zijn de moeilijke punten voor de gemeente van de decentralisatie? Wat zijn de struikelblokken? ☐ Hoe gaat de gemeente met deze punten om? <p>En andersom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat zijn doelstellingen van BI's? ☐ Hoe kunnen BI's zorg leveren?
<p>Motivatie: (Tijd: 5 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Burgerkracht aanvullen ☐ Institutioneel verbinden ☐ Empoweren initiatiefnemers ☐ Vitaliseren van de wijkgemeenschap ☐ Doelgerichtheid ☐ Sociaal ☐ Eigen belang 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Waarom zijn deze beleidsdoelstellingen gesteld? ☐ Er zijn een aantal inhoudelijke uitgangspunten gesteld door de gemeente; zelfredzaamheid, omgeving doet mee, voorkomen is beter dan genezen, oplossingen per persoon (soms samen), niemand laten vallen, hulp dichtbij huis, een huishouden, een plan > Hoe gaat de gemeente deze punten in praktijk brengen? ☐ Hoe wordt er een beroep gedaan op de zelfredzaamheid? <p>En andersom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat drijft bewoners om initiatief te nemen? ☐ Hoe faciliteert de gemeente dit initiatief?
<p>Behoeften: (Tijd: 15 min.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Geld ☐ Goederen ☐ Diensten ☐ Kennis; informatie ☐ Emotionele steun (betrokkenheid en draagvlak) ☐ Locatie; ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat heeft de gemeente nodig (middelen, diensten) om de transitie en transformatie goed te laten verlopen? ☐ Waar zou de gemeente hulp bij willen? ☐ Zonder welke middelen zou de gemeente haar nieuwe beleid niet kunnen uitvoeren/ implementeren? ☐ Wat verwacht de gemeente van BI's op het gebied van zorg? ☐ Welke rol kunnen BI's vervullen bij dit proces? <p>En andersom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Wat hebben BI's op het gebied van zorg en welzijn nodig?
<p>Relatie gemeente en BI: (Tijd: 15 min.)</p> <p>Hulpmiddelen en doelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Financiële ondersteuning ☐ Netwerkcompetenties ☐ Kennisdeling; expertise ☐ Trainingen voor leden en 	<p>Rollen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Welke rol heeft de gemeente bij het functioneren en versterken van een BI? Hoe kan de gemeente bijdragen, betekenen aan een BI op het gebied van zorg? ☐ Welke rol denkt u dat BI's van de gemeente nodig hebben? ☐ Welke rol dient de gemeente te vervullen bij BI's? <p>En andersom:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Welke rol speelt een BI voor de gemeente?

<p>vrijwilligers</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Burgerkracht aanvullen ☐ Institutioneel verbinden ☐ Empoweren <p>initiatiefnemers</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vitaliseren van de wijkgemeenschap ☐ Betrokkenheid van verschillende partijen <p>Structuur van verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Closure: dichtheid - Zwakke banden - (Machts)centralisatie - Vertrouwen - Doelconsensus; eensgezindheid 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Hoe dragen BI's op het gebied van zorg bij aan het gemeentelijk beleid? <p>Structuur van verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Is er veel contact met BI's (gericht op zorg en welzijn)? (Dichtheid) ☐ Hoe vaak en waarom is er contact met deze initiatieven? (Dichtheid) ☐ Wat is de meerwaarde van contact met BI's voor de gemeente? En wat is de meerwaarde voor de BI's? (Zwakke banden) ☐ Zijn BI's bepalend geweest voor de visie en beleidsuitgangspunten van de gemeente? En andersom: denk u dat de gemeente erg bepalend kan zijn voor het functioneren van een BI? ((Machts)centralisatie) ☐ Denkt u dat BI's zich belemmerd kunnen voelen door het beleid van de gemeente? ((Machts)centralisatie) ☐ Denkt u dat BI's het eens zijn met de beleidsrichtlijnen van de gemeente voor 2015? (Doelconsensus) ☐ Bestaat er een goede vertrouwensband tussen de gemeente en BI's? (Vertrouwen BI's de gemeente? Vertrouwt de gemeente de BI's?)
<p>6 Het krachtenveld: (Tijd: 15 min.)</p> <p>Partijen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Andere bewonersinitiatieven ☐ Het bedrijfsleven (de private sector) ☐ Onderwijs- organisaties ☐ Zorginstellingen (bijv. Ravelijn, Beweging 3.0) ☐ Maatschappelijke instellingen <p>Structuur van verbindingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Closure: dichtheid - Zwakke banden - Centralisatie <p>Effectiviteit van netwerk</p> <ul style="list-style-type: none"> -Vertrouwen -Doelconsensus; eensgezindheid -Aantal netwerkleden -Behoeft aan netwerkcompetenties 	<p>Partijen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Welke partijen zijn onderdeel van het netwerk van de gemeente? Met welke partijen heeft de gemeente contact of zelfs een samenwerkingsverband om beleidsdoelstellingen op het gebied van zorg te realiseren? ☐ Hoe dragen deze partijen bij aan het beleid van de gemeente? ☐ Met welke partijen rondom BI's heeft de gemeente contact/ werkt samen? ☐ Waarom met deze partijen? Hoe dragen die partijen bij aan het functioneren en versterken van BI's? Wat betekent de gemeente hierin? ☐ Wat kunnen die partijen en BI's voor elkaar betekenen? Welke partijen zijn belangrijk voor BI's op het gebied van zorg? ☐ Waarom is er met andere partijen geen contact? Of samenwerking? <p>Structuur van verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Per partij vragen: <ul style="list-style-type: none"> - Is er sprake van veel contact? Is meer of minder contact wenselijk? - Hebben jullie via deze partij toegang tot middelen of een netwerk waar jullie zonder deze partij geen toegang tot hadden gehad? - Is de gemeente afhankelijk van deze partij in het functioneren? - Is de gemeente erg bepalend voor het functioneren van deze partij? - Heeft de gemeente dezelfde doelstellingen als deze partij? - Bestaat er een goede vertrouwensband tussen de gemeente en de andere partij? - Zouden de gemeente haar netwerk willen uitbreiden? ☐ Met welke partijen heeft de gemeente nog geen contact maar zou waar de gemeente wel contact mee zou willen? Met oog op het verloop van de transitie? ☐ Waarom zou samenwerking met deze partijen een meerwaarde zijn voor de gemeente?

Afsluitende vraag: Zijn er nog punten die ik niet heb bevestigd en niet in het interview behandeld zijn maar u wel graag wil aankaarten?

Bijlage 5. Code-boom

Leefwereld: Bewonersinitiatieven (zorg en welzijn)

Doelstelling zorg en welzijn

- Invulling informele zorg
- Begrenzing informele zorg

Behoeften

- Betrokkenheid
  - Enthousiasme en waardering
  - Meedoen en participatie
  - Verbinding
  - Vrijwilligers
- Kennis (professionalisering)
  - Kennis over informele zorg
  - Kennis voor opzetten bewonersinitiatief
  - Reflectie met vrijwilligers
  - Reflectie door bestuur
- Bekendheid
  - Gebruik netwerk
  - Promotiemateriaal
- Geld
  - Doel geld
  - Geldbronnen
- Locatie
  - Ontmoetingsplek
  - Centrale ligging
- Middelen
  - Vervoersmiddelen
  - Computer
  - Telefoon
  - Digitale ondersteuning
  - Promotiemateriaal
  - Gereedschap
- Wet- en regelgeving
  - Behoeftte aan soepelere wet- en regelgeving
  - Behoeftte aan duidelijke invulling beleid
  - Behoeftte aan input door inwoners

Sociale netwerk (per partij: dichtheid, zwakke banden, (machts)centralisatie)

- Gemeente
  - Gewenste rol
  - Bereikbaarheid
- Wijk en vrijwilligers
- Zorginstanties
- Ravelijn
- Onderwijsinstellingen
- Private sector
- Andere bewonersinitiatieven
- Kerken

Systeemwereld: Gemeente

De gemeente als actor

- Nieuwe ontwikkelingen
  - Wijkteams
  - Wijkverpleegkundige
  - STIP's
- Nieuwe rol
  - Participerend
  - Verbindend
  - Proces van co-creatie

Sociaal netwerk (per partij: dichtheid, zwakke banden, (machts)centralisatie)

- Bewoners(initiatieven)
  - Gewenste rol
  - Bereikbaarheid
- Zorginstanties
- Ravelijn
- Onderwijsinstellingen
- Private sector
- Andere gemeenten